

MEYVE SEBZE İŞLEME (KONSER VE SALÇA) ÜRETİM TESİSİ ÖN FİZİBİLİTE RAPORU

GÜMÜŞHANE TİCARET VE SANAYİ ODASI
GÜMÜŞHANE CHAMBER OF COMMERCE AND INDUSTRY

2021

GÜMÜŞHANE TİCARET VE SANAYİ ODASI (GTSO)

GÜMÜŞHANE'DE UYGUN YATIRIMLAR İÇİN FİZİBİLİTE RAPORLARI HAZIRLANMASI PROJESİ

(TR90/19/FZD/0027)

Proje Ekibi

- ☐ İntizam Seyda Durgun (Proje Koordinatörü, Yönetim Danışmanı)
- ☐ Prof. Dr. Mehmet Arslan (Veri Analisti)
- ☐ Prof. Dr. Özgün Kalkışım (Veri Analisti)
- ☐ Yunus Sağır (İş Geliştirme Uzmanı)

Bu projenin yararlanıcısı Gümüşhane Ticaret ve Sanayi Odası'dır. Raporda belirtilen görüşler ve analizler Doğu Karadeniz Kalkınma Ajansı'nın ve/veya T.C. Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı'nın görüşlerini yansıtmaz.

Raporun her türlü telif hakları Gümüşhane Ticaret ve Sanayi Odası'na aittir.

Bu rapor, GTSO adına, Doğu Karadeniz Kalkınma Ajansı (DOKA) 2019 Fizibilite Desteği Programı kapsamında Avrasya Danışmanlık Eğitim ve Araştırma Hizmetleri Ltd. Şti. tarafından hazırlanmıştır.

Avrasya Danışmanlık Eğitim ve Araştırma Hizmetleri Limited Şirketi

T: 0462 3265953

F: 0462 3216926

bilgi@avasyadan.com.tr

www.avasyadan.com.tr

2021

- Doğu Karadeniz Kalkınma Ajansı Fizibilite Destek Programı kapsamında hazırlanan bu yayının içeriği, Doğu Karadeniz Kalkınma Ajansı ve/veya Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı'nın görüşlerini yansıtmamakta olup, içerik ile ilgili tek sorumluluk yararlanıcı olan Gümüşhane Ticaret ve Sanayi Odası'na aittir.
- Bu rapor Doğu Karadeniz Kalkınma Ajansı'nın 2019 yılı Fizibilite Destek programı kapsamında desteklenen "Gümüşhane'de Uygun Yatırımlar İçin Fizibilite Raporları Hazırlanması Projesi" (TR90/19/FZD/0027) çerçevesinde hazırlanmıştır.
- **Çalışma, T.C. Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Başkanlığı 2020-2022 Dönemi Yatırım Programı Hazırlama Rehberi Ek-3: Proje Teklif Formu formatına göre ana başlıklar saklı kalmak kaydıyla geliştirilerek düzenlenmiştir.**
- Bu dokümanda yer alan bilgiler genel içeriklidir ve herhangi bir gerçek veya tüzel kişinin özel durumuna hitap etmemektedir. Yatırımcılara fikir vermek ve yatırımlarını kolaylaştırmak amacıyla hazırlanmıştır. Ön fizibilite, bir yatırım fikrinin, yatırımcının yatırım yapma kararının kesinleştirilmesinden önce proje ile ilgili olarak yapacağı her türlü ekonomik ve teknik çalışmayı kapsar. Ön fizibilite çalışmalarının yatırımcı tarafından olumlu bulunması neticesinde, yatırımcı ayrıntılı bir çalışma olan fizibilite çalışmasına geçiş yapar ve düşündüğü yatırım için ayrıntılı bilgilere ulaşır.

ÖNSÖZ

Toplumların gelişmesinde ekonomik gelişmişliğin son derece önemli bir yeri bulunmaktadır. Dünyada Sanayi Devrimi sonrası önemli gelişmeler yaşanmış, gelişmiş ülkelerde tarım toplumundan sanayi, bilgi ve hizmetler toplumuna doğru bir geçiş izlenmiştir. Türkiye’de Kurtuluş Savaşı’ndan sonra yeniden yapılanma çalışmalarına başlanmış ve Türk sanayisi geliştirilmeye çalışılmıştır. Birinci İzmir İktisat Kongresi’ndeki temel konu “ekonomik gelişme için Türk sanayisinin geliştirilmesi” olmuştur. Söz konusu dönemde kamu yatırımlarıyla bankalar ve sanayi işletmeleri kurulmaya başlanmış ve bu politikalar II. Dünya Savaşı sonrasına kadar sürdürülmüştür. Türkiye ekonomisi 2001 yılından bu yana önemli bir dönüşüm sürecinden geçmiş ve hemen her yıl önemli bir büyüme başarısı sergilemiştir.

Organize Sanayi Bölgeleri, sanayinin uygun görülen alanlarda yapılmasını sağlamak, kentleşmeyi yönlendirmek, çevre sorunlarını önlemek, bilgi ve bilişim teknolojilerinden yararlanmak, imalat sanayi türlerinin belirli bir plan dahilinde yerleştirilmelerini ve geliştirilmelerini sağlamak amacıyla, sınırları tasdikli parçaların gerekli alt yapı hizmetleri ve ihtiyaca göre tayin edilecek sosyal tesisler ve teknoparklar ile donatılıp, planlı bir şekilde ve belirli sistemler dahilinde sanayi için tahsis edilmesiyle oluşturulan ve 4562 Sayılı Kanun hükümlerine göre işletilen mal ve hizmet üretim bölgesi olarak ifade edilmektedir.

Organize Sanayi bölgeleri, bir ülkenin ekonomik, sınai ve kentsel gelişimi açısından önemli görevler görmektedirler. Söz konusu bölgeler, ülkedeki sanayileşmeyi hızlandırmayı, ulusal ve bölgesel işsizliği azaltmayı, dengeli bir bölgesel kalkınmayı, yerli ve yabancı yatırımlar için çekim alanı oluşturmayı, küçük işletmelerin gelişmesini, kalite ve verimliliğin artışı sağladığı gibi rekabet gücünün artırılması için verimliliği ve etkinliği artırıcı yöntemleri geliştirmektedir.

Sanayinin kentleşmeyi hızlandıran önemli bir dinamik olduğu ve sanayi işletmelerinin yerleştikleri bölgeye konut ve yan sanayi gibi diğer kentsel faaliyetleri de çektiği düşünülürse, planlı bir kentsel gelişmenin sağlanabilmesi için öncelikle sanayinin planlı gelişim ve yerleşiminin hedeflenmesi gerekmektedir.

Bu amaçla Doğu Karadeniz Kalkınma Ajansı'nın destekleri ile Gümüşhane Ticaret ve Sanayi Odamız tarafından hazırlanan fizibilite raporları da bu doğrultuda hazırlanan kaynaklar olarak Gümüşhane'deki mevcut yatırımcıya yeni fırsatlar sağlarken, İl dışından gelecek yatırımcı içinde bir rehber olma niteliği taşımaktadır.

Yapılan çalışmaların ve hazırlanan fizibilite raporlarının ilimizin ekonomik yapısına ve gelecekte yapılacak önemli yatırımlara katkılar sağlayacağına inanıyorum. Yatırım yapacak iş insanlarımızın her zaman yanlarında olacağımızı belirterek çalışmalarda emeği geçenlere teşekkür ediyorum.

Kamuran TAŞBİLEK
Gümüşhane Valisi

Küresel dünyanın tüm ticari aktörleri için var olmanın koşullarını belirleyen en önemli unsur, en iyi üretim koşullarıyla, en uygun fiyat olanaklarını sunup, en doğru lojistik imkanlarıyla doğru pazarlara ulaştırarak, insanlığın faydasına katkıda bulunmaktır.

Yapmış olduğumuz bu fizibilite çalışmalarının müteşebbisler vasıtasıyla yatırıma dönüştürülerek, ilimizde birçok insanın istihdam sağlamasına, üretim kapasitesinin arttırılmasına ve bunlara uygun olarak ilimizin bir yatırım merkezine dönüşmesine katkı sağlayacağına olan inancımızın tam olduğunu ifade etmek isterim.

Gümüşhane ilimizin ekonomik kalkınmasını hızlandırmak, yıllardır büyük illere yönelen nüfus göçünü önlemek için istihdam alanları oluşturmak, ilimizin gelişmiş illerle arasındaki gelişme farklılıklarının giderilerek sosyal ve ekonomik dengenin sağlanması Gümüşhane Organize Sanayi Bölgesinin temel amacını teşkil etmektedir.

Organize Sanayi Bölgesi çeşitli sanayi işletmelerinin elverişli bir plan dahilinde geliştirebilmesi amacıyla altyapı ve hizmet tesisleri tamamlanarak, belirli standartlarla işletilmek üzere düzenlenmiş bir sanayi bölgesidir. Gümüşhane Ticaret ve Sanayi Odamız tarafından gündeme alınan Gümüşhane Organize Sanayi Bölgesi için Gümüşhane Valiliğimiz ile birlikte 1997 yılında kurulum çalışmasına başlanılmış ve 2002 yılında yatırımcıya hazır hale getirilmiştir. Gümüşhane Ticaret ve Sanayi Odamız ve Gümüşhane valiliğimiz tarafından hayata geçirilen Gümüşhane Organize Sanayi Bölgemiz, ilimizde çok önemli bir istihdam, üretim ve ihracat merkezi haline gelmiştir.

“Gümüşhane OSB’de Yapılan Bütün Yatırımlar 6. Bölge Teşvikleri Kapsamındadır”

Gümüşhane Organize Sanayi Bölgesi çeşitli sanayi işletmelerinin elverişli bir plan dahilinde geliştirilebilmesi amacıyla altyapı ve hizmet tesisleri tamamlanarak, belirli standartlarla işletilmek üzere düzenlenmiş bir sanayi bölgesidir. Organize Sanayi Bölgelerinin en önemli özelliklerinden biri, bölgede yer alacak sanayi işletmelerinin gerek imar gerek işletme bakımından ulusal standartlarda olmasıdır. Altyapı problemleri tamamen çözümlenmiş parsellerden oluşan Organize Sanayi Bölgeleri, sanayicilere ucuz ve uygun arsa arzı yanında, istihdam, planlı kentleşme ile yer altı ve atmosfer kirliliğine ilişkin bütün problemlerin bilimsel düzeyde çözümlendiği bir bölge niteliği taşıdığından, günümüzde özellikle üzerinde durulan çevre kirliliği konularına da çözüm getirmektedir.

Konusunda uzman kişiler tarafından hazırlanan bu fizibilite çalışmalarının hayata geçirilmesinde katkılarını sunan Doğu Karadeniz Kalkınma Ajansına, Gümüşhane Ticaret ve Sanayi Odamızın çalışanlarına, ayrıca bu çalışmalarımızda bizlerden desteğini esirgemeyen tüm kamu kurum ve kuruluşlarına teşekkürlerimi sunarım.

Bu ön fizibilite çalışmalarının Gümüşhane’imizde yatırım yapacak iş adamlarımıza faydalı olacağına ve önemli kazanımlar sağlayacağına inanıyorum. Hedefimiz gelişen Gümüşhane kalkınan Türkiye’dir. Yapılan bu değerli çalışmaların şehrimize ve ülkemize faydalı olmasını diliyorum.

İsmail AKÇAY
Gümüşhane Ticaret ve Sanayi Odası
Yönetim Kurulu Başkanı

TANIM VE KISALTMALAR

ADNKS: Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi

AJANS: Doğu Karadeniz Kalkınma Ajansı

ÇED: Çevresel Etki Değerlendirmesi Raporu

DKİB: Doğu Karadeniz İhracatçıları Birliği

DOKA: Doğu Karadeniz Kalkınma Ajansı

DOKAP: Doğu Karadeniz Projesi

FZD: DOKA Fizibilite destek programı

GOSB: Gümüşhane Organize Sanayi Bölgesi

GSYİH: Gayri Safi Yurt İçi Hasıla

GTSO: Gümüşhane Ticaret ve Sanayi Odası

İŞKUR: Türkiye İş Kurumu Genel Müdürlüğü

KDV: Katma Değer Vergisi

KOBİ: Küçük ve Orta Büyüklükteki İşletme

KOSGEB: Küçük ve Orta Ölçekli İşletmeleri Geliştirme ve Destekleme İdaresi Başkanlığı

MTA: Maden Tetkik ve Arama Genel Müdürlüğü

NACE: Nomenclature des Activités Économiques dans la Communauté Européenne

OSB: Organize Sanayi Bölgesi

SEGE: illerin sosyo-ekonomik gelişmişlik sıralaması

SS: Sanayi Sitesi

TCMB: Türkiye Cumhuriyeti Merkez Bankası

TİM: Türkiye İhracatçıları Meclisi

TKDK: tarım ve Kırsal Kalkınmayı Destekleme Kurumu

TOBB: Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği

TR90: Trabzon, Ordu, Giresun, Gümüşhane, Rize ve Artvin İllerini Kapsayan Düzey 2 Bölgesi

TRADE MAP: Trade statistics for international business development

TÜİK: Türkiye İstatistik Kurumu

İÇİNDEKİLER	S.N.
ÖNSÖZ	4
SUNUŞ	6
TANIM VE KISALTMALAR	7
FİZİBİLİTE HAKKINDA	11
ÇALIŞMA ÖZETİ	13
1.PROJE TANIMLAMA BİLGİLERİ	14
1.1.Proje Adı	14
1.2.Projenin yeri	14
1.3.Projenin Sektörü	14
1.4.Projenin Türü	14
1.5.Projeyi Yürütecek Kurum/Kuruluş:	14
1.6.Projenin Geliştirilmesinden Sorumlu Kişi (adı, görevi, telefonu, e-posta adresi)	14
1.7.Proje Fikrini Öneren Kurum/Kuruluş (adı, adresi, telefonu ve faksı)	14
1.8.Gümüşhane hakkında bilgiler	15
1.8.1.Gümüşhane'nin Sosyo-Ekonomik Yapısı	15
1.8.2.Coğrafik Yapı ve İklim:	16
1.8.3.Ekonomik ve Fiziksel Altyapı	20
1.8.4.Gümüşhane'nin Sanayi Yapısı	21
1.8.5. Rekabetçi ve potansiyel sektörler	23
1.8.6.Gümüşhane'nin İhracat Potansiyeli	24
2.PROJENİN GEREKÇESİ, AMACI VE HEDEFLERİ	26
2.1.Projenin Gerekçesi (neden ihtiyaç duyulduğu)	26
2.2.Projenin Hedef Aldığı Kesim ve Etkileyeceği Diğer Taraflar	27
2.3.Projenin Genel Amacı	29
2.4.Projenin Hedefleri	29
2.5.Projenin İstihdama Katkısı	30
3.PROJE FİKRİNİN KAYNAĞI ve DAYANAKLARI	31
3.1.Projenin İlişkili Olduğu ve/veya Dayandığı Plan, Program, İdare Stratejik Planı, Performans Programı, Proje ve Etütler	31
3.2.Proje Fikrinin Geliştirilmesinde Uygulanan Yöntem (ihtiyaç analizi, sorun analizi, olanak etüdü-fırsat analizi, diğer)	31
3.3.Proje ile İlgili Valilik Görüşü	34
4.PROJE İLE İLGİLİ AYRINTILI BİLGİLER	36
4.1.Proje Kapsamında Yapılacak İşler (Fiziki büyüklükler, projenin karakteristik bilgisi vb.)	36
4.2.Projenin Yeri	36
4.3.Beklenen Sonuçları/Çıktıları	36
4.4.Projenin Bileşenleri (Proje Kapsamında Gerçekleştirilecek Faaliyetler ve Proje Uygulanırken Kullanılacak Yöntem/Yöntemler)	36
4.5.Girdi İhtiyacı (insan gücü, organizasyon, teknik yardım vb.)	37
4.5.1.Gümüşhane İli Yatırım Ortamı ve İlin Yatırım Potansiyeli	37
4.5.2.Yatırım Konusu Sektörün Yapısı ve Özellikleri	43
4.5.3.Pazar Talep Analizi, Pazarın Büyüklüğü ve Hedef Pazarlar	44
4.5.4.Rekabet Yapısı ve talep analizi	48
4.5.5.Kuruluş Yeri Seçimi ve Çevresel Etkiler (Tesis kurulum planı ve teknoloji gibi)	53
4.5.6.Makine ve Ekipman Bilgileri	54
4.5.7.İnsan Kaynakları Planlaması	55
4.6.Proje Maliyeti (iç ve dış para olarak)	56
4.7.Yatırım Sonrası Gelir ve Giderler (Kapasite Kullanım Oranı, Üretim ve satış bilgileri)	57
4.8.Öngörülen Finansman Kaynakları (AB hibesi, kurum bütçesi, genel bütçe vb.)	59
4.9.Projenin Uygulama Planı (başlama-bitiş tarihleri vb.)	60
4.10.Projenin Dayandığı Varsayımlar ve Karşılaşabileceği Riskler	61

4.11.Projenin Yapılabilirliği ve Sürdürülebilirliği	62
4.11.1.Genel bilgiler	62
4.11.2.Yatırım Kapsamında Verilen Teşvik ve Destekler	62
4.11.2.1.Kırsal Kalkınma Yatırımlarını Destekleme Programı	62
4.11.2.2.Bölgesel Yatırım Teşvikleri	63
4.11.2.3.Cazibe Merkezi Destekleri	64
4.11.2.4.KOSGEB Destekleri	65
KAYNAKLAR	68

TABLolar	S.N.
Tablo-1: Proje Künyesi	14
Tablo-2: Gümüşhane Profili	16
Tablo-3: Gümüşhane Sanayi Profili	21
Tablo-4: Sanayi Tesislerinde Çalışan Personel Sayısı Durumu	21
Tablo-5: İl Bazında En Çok Kodlanan İlk 20 Ürün	22
Tablo-6: Gümüşhane OSB’de Faaliyet Gösteren İşletme Sayısı	23
Tablo-7: Gümüşhane OSB’de Arsa Kullanım Durumu	23
Tablo-8: Gümüşhane OSB Sanayi Parsel Dağılımı	35
Tablo-9: Projenin fiziki üretim miktarı	36
Tablo-10: Gümüşhane’de sektöre göre kapasite raporuna sahip işletme sayısı	38
Tablo-11: İl Bazında Kodlanan Faaliyetler	39
Tablo-12: 2 NACE Sınıflandırmasına göre salça İmalatı Kodu	39
Tablo-13: Gümüşhane İli Tarımsal Yatırım bilgileri	40
Tablo-14: Tarım Alanlarının Dağılımı ve Üretim Miktarı	40
Tablo-15: Bitkisel Üretim-Tarla Ürünleri Verileri	40
Tablo-16: Gümüşhane Meyvecilik verileri	40
Tablo-17: Gümüşhane Sebze Üretim verileri	41
Tablo-18: Tarım ve Tarıma Dayalı Sanayi Verileri	41
Tablo-19: Gümüşhane’de Tarımsal Yatırım İçin Uygun Sektörler ve Alanlar	42
Tablo-20: 2015, 2016, 2017 Türkiye Domates Salçası Üretim Miktarları	44
Tablo-21: Domates üretim verileri.	45
Tablo-22: 2017 Yılı Ülkelere Göre Domates Üretim Miktarı	45
Tablo-23: 2015-2018 Türkiye Domates Ekilen Alan Verileri (dekar)	46
Tablo-24: Gümüşhane’de Meyve-Sebze İşleme- Paketleme Tesisi Sayısı	49
Tablo-25: İlde Gıda Sektöründe Faaliyet Gösteren İşletme Sayısı	49
Tablo-26: İl Bazında En Çok Kodlanan İlk 20 Ürün	50
Tablo-27: Domates püresi ve ezmesi, konsantre edilmiş-İllere Göre Üretim Kapasiteleri	52
Tablo-28: Yıllara Göre Gümüşhane Nüfusu	52
Tablo-29: Yıllara Göre Gümüşhane’de Nüfus Artış Hızı	53
Tablo-30: İlçelere Göre Gümüşhane Nüfusu	53
Tablo-31: Gümüşhane Çevresindeki İllerin Nüfusu ve Ortalama Hane Sayısı	53
Tablo-32: Tesis için Gerekli Makine Ekipman Maliyeti	55
Tablo-33: İnsan kaynakları ve Organizasyon Şeması	55
Tablo-34: Sabit Yatırım Tutarı	56
Tablo-35: Toplam Yatırım Tutarı	57
Tablo-36: Yıllara Göre Kapasite Kullanım Oranı	57
Tablo-37: İlk Yıl İşletme Gelirleri Tablosu	57
Tablo-38: Sabit ve Değişken Giderler Tablosu	58
Tablo-39: İşletme Sermayesi İhtiyacı	58
Tablo-40: Toplam yatırım ihtiyacı tablosu	58
Tablo-41: Yatırımın Kârlılığı, Kişi Başı Yatırım Tutarı	59
Tablo-42: Öngörülen Finansman Kaynakları	60
Tablo-43: Projenin Uygulama Planı	61

ŞEKİLLER	S.N.
Şekil-1: TOBB 2020 Yılı Veri Tabanına Göre Türkiye’de Salça Üretimi Yapan Firmaların İllere Göre Dağılımı.	50

FİZİBİLİTE HAKKINDA

Kısa ekonomik, teknik ve malî bilgiler içeren bu ön fizibilite raporu; yatırımcıları, yatırım konusu hakkında ön bilgilendirme amacıyla hazırlanmıştır. Dört farklı bölümden oluşan raporun ekonomik ve teknik değerlendirme bölümleri, cari bilgi ve verilerden oluşurken, malî değerlendirme bölümü ise, yapılabirlik araştırmalarında (fizibilite etütlerinde) olduğu gibi, çeşitli varsayımlara dayanmaktadır. Söz konusu durum, fiili olarak yatırıma başlamadan önce bazı konuların tam olarak bilinmemesinden kaynaklanmaktadır. Bu sebeple; yapılabirlik araştırmalarının hazırlanmasında ve yatırımların değerlendirilmesinde uygulandığı gibi, başlangıçta malî büyüklüklerinin kesin olarak bilinmesi mümkün olmayan yatırım kalemleri ile ilgili değerlerin belirli oranları dahilinde olacağı varsayılmış ve hesaplamalar bu şekilde yapılmıştır.

Raporda yapılması gereken bu varsayımlar sebebiyle, sabit ve toplam yatırım tutarı ile gelir ve gider çizelgelerinde yer alan değerler, sadece söz konusu varsayımlar için geçerlidir. Varsayımlarda herhangi bir değişiklik bile yatırım tutarlarını az veya çok değiştirecektir. Bu sebeple, bu profilden yararlanarak yatırım yapmaya karar veren yatırımcıların, malî değerlendirme bölümünde verilen rakamsal verilerin, sadece göz önüne alınan şartlarda geçerli olduğunu, kendi yatırım şartlarında ise rakamsal değerlerin az veya çok değişebileceğini unutmamaları gerekir.

Ön fizibilite raporları, genelde sadece küçük ve orta ölçekli yatırımlara yönelik olarak hazırlanmaktadır. Bu sebeple, yatırımların, teşvik belgeli olarak, kalkınmada öncelikli yörelerde ve organize sanayi bölgeleri, serbest bölgeler veya sanayi alanları vb. gibi arsa maliyetlerinin düşük olduğu alanlarda gerçekleştirileceği temel varsayımı üzerine oturtulmaktadır. Bu temel varsayım, başta arsa fiyatları ile kullanılacak yabancı kaynaklar ve faiz oranları olmak üzere, birçok hususta yatırım raporlarının hazırlanmasına büyük kolaylık getirmektedir.

Yatırım için öngörülen arsa miktarı, açık ve kapalı alan büyüklükleri, bu profilin hazırlanmasında bilgi alınan işletmelerden temin edilen verileri yansıtmaktadır. Uygulamada daha küçük veya daha büyük arsa ile açık ve kapalı alan gerekebilir. Ayrıca yatırım, sanayi bölgeleri dışındaki arazilerde de gerçekleştirilebilir. Bu durum, arsa ve bina maliyetlerinin öngörülen değerlerden oldukça fazla olmasına sebep olabilir.

Raporda yatırım türüne göre değişmekle birlikte, yatırımda lisans alınması gerekmeyen bir üretim metodu kullanacağı gerekçesiyle, teknik yardım ve lisans giderleri kaleminde herhangi bir harcama yapılmayacağı kabul edilmiş, buna bağlı olarak da gelir ve gider çizelgelerinde, teknik yardım ve lisans için herhangi bir amortisman öngörülmemiştir.

Yatırımcılar tarafından, yatırımın bu profilde belirtilen üretim metodu dışında ve özellikle de teknik yardım ve lisans gerektiren bir üretim metoduyla gerçekleştirilmesinin düşünülmesi durumunda, teknik yardım ve lisans için de bir gider ayrılması, gelir ve gider çizelgesinde ise ortalama %20 oranında amortisman öngörülmesi gerekecektir.

Araştırma konusu yatırımın büyük oranda öz kaynaklarla gerçekleştirileceği, yabancı kaynak olarak ise bankalardan temin edilecek kredilerin veya çeşitli kurumların vereceği hibe kaynakları kullanılacağı varsayılmıştır. Böyle bir kabulün yapılması hâlinde, bankaların sanayi ve ticarî kredilerinin faiz oranlarının farklı olması sebebiyle, yatırım dönemi finansman giderlerini hesaplamak ve bu kalem için bir değer öngörmek mümkün olmayacaktır.

Yatırım türüne göre değişmekle birlikte, yatırımın sadece bir ay süre ile deneme üretimi yapacağı ve üretilenlerin defolu, hatalı, eksik, kusurlu vb. olacağı için satılamayacağı, dolayısıyla bu süre içerisinde üretilen ürünlerden herhangi bir gelir elde edilmeyeceği varsayılmış, bu sebeple gelir ve gider çizelgelerinde deneme üretimi dönemi ile ilgili herhangi bir gelire yer verilmemiştir. Gerçekte ise, deneme üretimi daha kısa veya uzun süreli olarak gerçekleştirilebilir ve bu dönemde üretilen ürünlerden bir gelir elde edilebilir.

Bu yatırım raporu, örnek işletmelerden temin edilen bilgiler çerçevesinde hazırlandığı için, üretim metodu başta olmak üzere, ana ve yardımcı makina ve teçhizat vb. gibi hususlar da örnek alınan işletmelere bağlı olmaktadır. Profil konusu ürünün üretilmesi için, örnek alınan işletmelerde mevcut makine veya teçhizatın özellikleri sebebiyle herhangi bir başka makine ve teçhizat gerekmeksizin yapılan iş ve işlemler için gerçekte farklı veya ilâve makine ve teçhizatlar gerekebilir. Bu sebeple sabit yatırım tutarı çizelgelerinde, beklenmeyen giderler kalemi altında fizikî beklenmeyen giderler olarak belirli bir gider öngörülmüştür. Ayrıca, enflasyon ve döviz kurlarındaki değişiklikler sebebiyle, yatırım döneminde ortaya çıkacak maliyet farkları için fiyat artışlarından kaynaklanan beklenmeyen giderler kaleminde yine belirli bir gider öngörülmüştür. Yatırımcılarca yatırım öncesi yapılacak olan araştırmalar ve ciddi bir yatırım plânlaması ile bu profilde öngörülenlerden daha az beklenilmeyen masraf yapılması mümkün olabildiği gibi, tersine bir durum da söz konusu olabilir.

Yatırımcıların, bilgilendirme amaçlı bu profil kapsamında verilen malî bilgileri, burada açıklanan doğrultularda değerlendirmesi ve yatırım öncesi mümkünse kendi yatırım tutarı çizelgesi ile gelir ve gider çizelgelerini oluşturarak, yatırımın malî büyüklüğünü ortaya çıkarması uygun olacaktır.

Unutulmamalıdır ki bu dokümanda yer alan bilgiler genel içeriklidir ve herhangi bir gerçek veya tüzel kişinin özel durumuna hitap etmemektedir. Yatırımcılara fikir vermek ve yatırımlarını kolaylaştırmak amacıyla hazırlanmıştır. Ön fizibilite; bir yatırım fikrinin, yatırımcının yatırım yapma kararının kesinleştirilmesinden önce proje ile ilgili olarak yapacağı her türlü ekonomik ve teknik çalışmayı kapsar. Ön fizibilite çalışmalarının yatırımcı tarafından olumlu bulunması neticesinde yatırımcı ayrıntılı bir çalışma olan kapsamlı fizibilite çalışmasına geçiş yapar ve düşündüğü yatırım için ayrıntılı bilgilere ulaşır.

ÇALIŞMA ÖZETİ

YATIRIMIN KONUSU: KONSERVE SALÇA ÜRETİM TESİSİ

ÜRETİLECEK ÜRÜN/HİZMET:

- Domates salçası

YATIRIM YERİ: Gümüşhane Organize Sanayi Bölgesi

TESİS KAPASİTESİ: Kurulacak tesiste yıllık olarak %100 kapasitede 380.000,00 KG/Yıl salça üretimi yapılabilir.

TOPLAM SABİT YATIRIM TUTARI: Toplam Yatırım Tutarı 4.327.500,00 TL olarak hesaplanmıştır.

YATIRIM SÜRESİ: 12 ay

KAPASİTE KULLANIM ORANI: İlk yıl için kapasite kullanım oranı %70 olarak öngörülmüştür.

İSTİHDAM KAPASİTESİ: İlk yıl için 20 kişinin istihdam edileceği öngörülmüştür.

İŞLETME GELİR-GİDERİ

%70 kapasitede 266.000,00 Kg/yıl salça üretimi

- İşletme geliri (ilk Yıl): 4.256.000,00 TL
- İşletme Gideri (ilk yıl): 3.096.400,00 TL
- Gelir Gider farkı (ilk yıl): 1.159.600,00 TL

KİŞİ BAŞI YATIRIM TUTARI (20 Kişi): 216.375 TL

1.PROJE TANIMLAMA BİLGİLERİ

1.1.Adı:	MEYVE SEBZE İŞLEME-KONSERVE SALÇA ÜRETİM TESİSİ
1.2.Yeri:	Gümüşhane (Organize Sanayi Bölgesi)
1.3.Sektörü:	10- Gıda ürünlerinin imalatı 10.3- Sebze ve meyvelerin işlenmesi ve saklanması 10.39- Başka yerde sınıflandırılmamış meyve ve sebzelerin işlenmesi ve saklanması 10.39.01- Sebze ve meyve konservesi imalatı (salça, domates püresi dahil, patatesten olanlar hariç)
1.4.Projenin Türü:	Yeni Yatırım
1.5.Projeyi Yürütecek Kurum/Kuruluş:	Gümüşhane Ticaret ve Sanayi Odası
1.6.Projenin Geliştirilmesinden Sorumlu Kişi (adı, görevi, telefonu, e-posta adresi):	Lütfi Kılıç GTSO Genel Sekreteri Gümüşhane Ticaret ve Sanayi Odası Karaer mah, Atatürk Cd. No:55 D: No:55, 29000, Merkez/Gümüşhane. Telefon Numarası: (0456) 213 11 12 Faks Numarası: (0456) 213 60 59 Elektronik Posta Adresi: gumushanetso@tobb.org.tr gumushanetso@gmail.com
1.7.Proje Fikrini Öneren Kurum/Kuruluş (Adı, adresi, telefonu ve faksı):	Gümüşhane Ticaret ve Sanayi Odası Karaer mah, Atatürk Cd. No:55 D: No:55, 29000, Merkez/Gümüşhane. Telefon Numarası: (0456) 213 11 12 Faks Numarası: (0456) 213 60 59 Elektronik Posta Adresi: gumushanetso@tobb.org.tr gumushanetso@gmail.com

Tablo-1: Proje Künyesi

1.8.Gümüşhane Hakkında Bilgiler

Bu bölümdeki veriler kamuya açık veri tabanlarından derlenmiştir.

1.8.1.Gümüşhane'nin Sosyo-Ekonomik Yapısı

Gümüşhane Profili	
	
Nüfus (2019)	Toplam Nüfus: 164.521 Erkek Nüfus: 83.196 (%50,57) Kadın Nüfus:81.325 (%49,43)
Yıllık Nüfus Artış Hızı (2019)	%1,08 (1.773 kişi)
Net Göç Hızı (2018)	%47,61
Yüzölçümü	6.575 km ²
Nüfus Yoğunluğu (2019)	25 insan/km ²
Koordinatlar	39° 45' - 40° 50' kuzey enlemleri ve 38° 45' - 40° 12' doğu boylamları
Saat Dilimi	GMT +2
Komşu İller ve Ülkeler	Bayburt, Giresun, Trabzon, Erzincan
İlçeler	Merkez, Şiran, Kelkit, Köse, Torul, Kürtün
İklim	Karasal İklim
Alan Kodu	+90 456
İnternet Ülke Alan Kodu	.tr
Yıllık İhracat (2019)	50 milyon 866 bin 970 USD
Yıllık İthalat (2018)	4 milyon 875 bin USD
Gümüşhane Milli Gelir Rakamı (Dolar)	5.735
İlin Sanayi GSYİH Değeri (Milyar TL), (2017)	0,88
İllerin GSYİH'na Göre İlin Sanayi Sektörü Payları (2018)	%0,11

İlin Sanayi GSYİH Değerinin Türkiye Sanayi GSYİH Değerine Göre Oranı (2017)	%0,10
İlin Sanayi GSYİH Değerinin İlin Toplam GSYİH Değerine Göre Oranı (2017)	%24,49
100 Bin Kişi Başına Düşen Hastane Yatak Sayısı	183
SGK Kapsamı Dışındakilerin İl Nüfusuna Oranı (2018)	%16,90
SGK Kapsamında Aktif Çalışanların İl Nüfusuna Oranı (%) (2018)	%17,51
İllerin GSYİH'na Göre İlin Tarım Sektörü Payı (2018)	%0,21
Bitkisel Üretim Değeri (Bin TL), (2018)	315.206
Tahıllar ve Diğer Bitkisel Ürünlerin Üretim Miktarı (Ton), (2018)	263.925
Kişi Başına Tarımsal Üretim Değeri (TL), (2018)	5.823
Toplam İşlenen Tarım Alanı (Hektar), (2018)	81.001
Toplam Tarımsal Üretim Değeri (Bin TL), (2018)	947.586
Örtü Altı Sebze ve Meyve Üretim Miktarı (Ton)	578
Önlisans, Lisans ve Lisansüstü Öğrenci sayısı (kişi)	18.632
Ticaret ve Sanayi Odaları	Gümüşhane Ticaret ve Sanayi Odası Kelkit Ticaret ve Sanayi Odası
Önemli İhraç Ürünleri	İmalat, Madencilik ve Taşocakçılığı
Önemli İthal Ürünleri	İmalat, Tarım ve Ormancılık Ürünleri
Önemli Tarımsal Ürünler	Buğday, Arpa, Fasulye, Şekerpancarı, Patates, Vişne, Elma, Armut, Dut, Ceviz
Önemli Yeraltı Kaynakları	Altın, Bakır, Gümüşhane Graniti, Kurşun, Krom, Çinko, Gümüş

Tablo-2: Gümüşhane Profili

1.8.2.Coğrafik Yapı ve İklim:

Gümüşhane ili, Doğu Anadolu ile Karadeniz Bölgesi arasında kalan, tarihi ve doğal güzellikleri bir arada barındıran, Doğu Karadeniz Bölgesi sınırları içinde yer alır. Bu ilimiz Çin-Trabzon Tarihi İpek Yolu Güzergâhı üzerinde bulunmaktadır. Gümüşhane ismini, bulunduğu konumda yer alan zengin gümüş madeni ocaklarından alır. Gümüşhane, Doğu Karadeniz Bölgesi'nde 6.575 km² alana sahip bir şehirdir. 38°49' -40° doğu boylamlarıyla 39°50' -40°51' kuzey enlemleri arasında kalan il toprakları; kuzeyden Trabzon, doğudan Bayburt, güneyden Erzincan, batıdan Giresun illeriyle çevrilidir.

İl merkezi denizden 1.153 m yükseklikte olup, Harşit Çayı'nın iki yakasında vadi boyunca uzanan bir yerleşimdir. Kürtün, Şiran, Torul, Kelkit, Köse ve Gümüşhane Merkez olmak üzere 6 tane ilçeye sahiptir. Gümüşhane ili yeryüzü şekilleri bakımından iki farklı özellik göstermektedir. Güney kesiminde yer alan Şiran, Kelkit ve Köse ilçeleri yüksek bir plato özelliği gösterirken, kuzey kesimde yer alan Merkez, Torul ve Kürtün ilçeleri ise dar ve derin vadilerle birbirinde ayrılmış yüksek dağların bulunduğu bir özelliğe sahiptir.

İklim (Yağış Oranı, Nem, Sıcaklık, Rüzgâr vb.):

Konumu açısından Doğu Karadeniz ve Doğu Anadolu iklimlerinin etkisinde kalan ilin Karadeniz kıyılarında yıllık yağış tutarı 1.000-2.500 mm dolayındayken bu değer, Gümüşhane ve Kelkit Vadisi'nde 300-400 mm'ye kadar düşer. Yüzey şekillerinin Karadeniz'den gelen hava akımları üzerindeki etkisi, bu olguda önemli rol oynar. Yıllık ortalama sıcaklık 9,7°C, en soğuk ay ocak (Ort. -2,2°C), en sıcak ay ağustos (Ort. 20,0°C), bugüne kadar ölçülen en yüksek sıcaklık 40,0°C (1980), en düşük sıcaklık-23,6°C (1972), 0°C'deki gün sayısı 90-95'tir. Yıllık yağış tutarı (425 mm) ile Türkiye ortalamasının altındadır. En çok yağış düşen aylar mart, nisan, mayıs (Ort. 166.0 mm); en az yağış düşen aylar temmuz, ağustos ve eylül'dür (Ort. 43.6 mm). Yıllık ortalama yağışlı gün sayısı 95.6 olduğu ilde, kuzeye bakan yamaçlarda, Torul yöresinde yağış daha yüksek, güneyde Kelkit Vadisi'nde (örneğin Şiran) çok düşüktür. Yağışlar kış aylarında kar biçiminde düşer (yılda ortalama 24 gün kar yağışlı, 35,1 gün karla örtülü, 113 gün donlu). Egemen rüzgâr yönü batı-güneybatıdır.

Bitki Örtüsü:

Gümüşhane topraklarının %40'ı çayır ve meralarla, %26'sı ekili dikili yerler ve %22'si orman ve fundalıklarla kaplıdır. İlin kuzey kesimi bitki örtüsü yönünden oldukça zengindir. Harşit Vadisi'nde 1500 m yüksekliklere kadar yapraklı ağaçlardan meydana gelen ormanlarla kaplıdır. Gümüşhane'nin 2100m rakımına kadar olan kısımlarında çam, köknar, ladin, mazı, meşe, titrek kavak ve özbek kavağı, büyük yapraklı ıhlamur, dağ akça ağacı, aksöğüt, adi ceviz, sakallı kızılâğaç, kiraz, yaban elması, mahlep, sarıçam, katran ardıcı, bodur ardıç, boyacı sumacı, erik ılgın, yabani fındık, kuşburnu, alıç ve birçok odunsu bitki bulunmaktadır. Merkezde; Peygamber çiçeği, ablan otu, başlık otu, saman çiçeği, bodur mazı birçok otsu ve endemik bitki bulunmaktadır.

Yüzey Şekilleri:

İlimiz 657.500 hektarlık yüzölçümü ile Türkiye'nin yüzölçümünün yaklaşık %0,84'nü oluşturmaktadır. Gümüşhane'nin ünlü yaylaları da kuzey kesiminde bulunur. Genel itibariyle dağlık ve engebeli bir arazi yapısına sahip olan Gümüşhane İli arazisinin %60'ını dağlar, %29'unu platolar ve %11'ini ovalar teşkil etmektedir. İlin en yüksek noktası 3.331 metre ile Abdal Musa Tepesi'dir.

Su Kaynakları:

Gümüşhane ilinin en önemli akarsuları Harşit ve Kelkit çaylarıdır. Harşit çayı, Vauk dağının Kuzey eteklerinden Sifon deresi ismiyle doğmaktadır. Kuzeye doğru akarak Gümüşhane şehir merkezi Torul ve Kürtün ilçelerini geçtikten sonra, Tirebolu'nun 10 km doğusundan Karadeniz'e dökülmektedir. Yaz aylarında debisi düşen çayın, zaman zaman taşıdığı gözlenmektedir. Harşit Çayı üzerinde il sınırlarında Kürtün ve Torul Barajları yer almaktadır. Kelkit Çayı, Yeşilirmak'ın kollarından biridir ve uzunluğu 320 km'dir. Gümüşhane'nin Çimen Dağları'ndan doğup Yeşilirmak'a katılarak Karadeniz'e dökülmektedir. Yerüstü suyunu oluşturan bu akarsuların il çıkışı toplam ortalama debisi 1.306,6 hm³/yıldır. Akarsuların toplam yüzeyleri ise 642 hektardır. Gümüşhane ilinin başlıca gölleri; Karanlık Göl, Beş Göller, Çakır Göl dür. Diğer küçük göllerle birlikte bu göllerin toplam yüzeyleri 25 hektardır. Gümüşhane ilindeki göletler ise; Köse Göleti, Salyazı Göleti, Kızlarkalesi Göleti, Yuvacık Göleti, Yaylın Göleti, Aşağıalılı Göleti ve Telme Göleti'dir. Ayrıca Gümüşhane ilinde Kürtün Barajı, Torul Barajı ve Koruluk Barajı mevcuttur. Bu baraj ve göletlerin toplam yüzeyleri ise 756,1 hektardır.

Diğer Doğal Kaynaklar:

Gümüşhane'de yer alan diğer doğal kaynaklar:

- Tabiat Parkları: Artabel Gölleri Tabiat Parkı, Limni Gölü Tabiat Parkı, Tomara Şelalesi Tabiat Parkı
- Yaylalar: Kadirga Yaylası, Güvende Yaylası, Zigana Yaylası, Kazıkbeli Yaylası, Erikbeli Yaylası/ Kış ve Kayak Sporları Turizm Merkezi, Taşkoprü Yaylası, Altıntaşlar (Kalis) Yaylası, Çakırgöl Yaylası/ Kış Sporları Turizm Merkezi, Çağlayandibi Şelalesi,

- Mağaralar: Karaca Mağarası Vadiler: Krom Vadisi, Kromni Vadisi Harabeler: Santa Harabeleri

Toprak ve Arazi Yapısı ile İlgili Bilgiler:

Gümüşhane ilimizde birçok toprak çeşidi bulunmaktadır: Alüvyal Topraklar: Akarsuların taşıdığı malzemeyi biriktirmesiyle oluşan toprak türüdür. Delta ovaları ve iç kesimlerdeki ovalarda yaygındır. Verimli topraklardır. Bu topraklar; ildeki akarsuların taşıyarak mansapta depoladıkları materyaller üzerinde oluşan kısmen genç topraklardır. Bitki örtüsü iklime bağlı olarak değişiklik göstermektedir. Bulundukları iklime uyabilen her türlü kültür bitkisinin yetiştirilmesine elverişli ve üretken topraklardır. Gümüşhane ilinde bu topraklara daha çok Çoruh Nehri, Harşit Çayı ve Kelkit Çayı boyunca rastlanılmaktadır.

- Kolüvyal Topraklar: Aşınma sonucu dağların eteklerinde biriken toprak türüdür. Dik yamaçların eteklerinde ve vadi boğazlarında bulunmaktadır.
- Gri-Kahverengi Podzolik Topraklar: Bu toprak türünde yüzeyde ince bir organik kat ve bunun altında açık renkli mineral toprak bulunur. Alt toprakta kil birikmesi görülür. Toprak reaksiyonu genellikle orta asittir. Bu toprakların kireçlenme ve gübrenmesi iyi sonuç verir. Gri-Kahverengi podzolik topraklar; yaprağını döken, kısmen de iğne yapraklı orman örtüsü altında ve değişik ana madde üzerinde oluşmaktadırlar. VI. ve VII. Sınıf arazilerdeki ve orman örtüsü altında bulunan bu topraklar Merkez İlçe ve Torul'da yayılım göstermektedir.
- Kahverengi Orman Toprakları: Bu topraklar yüksek kireç içeriğine sahip ana madde üzerinde ve geniş yapraklı orman örtüsü altında oluşmuşlardır. Genellikle mera ve orman olarak kullanılmasına rağmen kuru ve fundalık arazi olarak ta yayılım göstermektedir.
- Kireçsiz Kahverengi Orman Toprakları: Bu topraklar genellikle yaprağını döken orman örtüsü altında oluşmaktadır. İldeki toprakların çok az bir kısmı işlemeli tarıma ayrılmıştır. %63'lük kısmı orman, %11'lik kısmı fundalık, %17'lik kısmı ise mera arazisidir.
- Kestane rengi Topraklar: Gümüşhane İlindeki bu toprakların %92 gibi büyük bir kısmı VII. Sınıf arazilerdir. Genellikle mera, az bir kısımda nadassız kuru tarım olarak kullanılan bu araziler Bayburt, Kelkit ve az bir kısmı da Şiran topraklarındadır.
- Kahverengi Topraklar: Gümüşhane ilindeki en büyük toprak grubu olan kahverengi topraklar ilin toplam yüzölçümünün %29'unu kaplamaktadır. Eğimleri dik veya çok dik olan bu topraklar, sık veya çok sıgıdır. Büyük bir kısmı Bayburt sınırlarında olan bu toprakların bir kısmı Kelkit, çok az bir kısmı da Şiran sınırlarındadır.

Arazi Kullanımı:

Gümüşhane'nin %25'ini Tarım Dışı Arazi kullanımı, %25'ini Orman ve Fındıklık, %33'ünü Çayır ve Meralar, %17'sini ise Tarım Arazileri oluşturmaktadır. Gümüşhane'de toplam 113.685 hektar tarım arazisi mevcut olup bunun %39,9'unda tarla tarımı yapılmaktadır. Gümüşhane ilinde 27.943,50 ha. Alanda hububat ekimi yapılmakta olup tarım arazileri içerisindeki oranı ise %61,58'dir.

Yeraltı Kaynakları:

Adını sahip olduğu maden varlığından alan Gümüşhane ili, maden yatakları potansiyeli açısından Doğu Karadeniz Bölgesinin en önemli illerinden olup tespit edilen 22 adet metalik maden ve 17 adet endüstriyel hammadde yatak ve zuhuru mevcuttur. Özellikle altın ve bakır-kurşun-çinko bölgede önemli yataklar oluşturan başlıca metalik madenlerdir. Gümüşhane granitleri ve onlarla temas halindeki kayaçlar, gümüş, bakır, kurşun hatta altın gibi sadece metalik madenler yönünden değil, beril, safir, turmalin, topaz, ametist ve akik gibi değerli taşlar yönünden de zengindir. İlde endüstriyel hammaddeler olarak çimento hammaddeleri, feldispat, kil, kaolen, kireçtaşı ve barit oluşumları bulunmaktadır.

Madencilik Sektörü:

Gümüşhane, jeolojik yapısından kaynaklanan zengin bir maden bölgesidir. Gümüşhane granitleri ve onlarla temas halindeki kayaçlar, gümüş, bakır, kurşun hatta altın gibi sadece metalik madenler

yönünden değil, beril, safir, turmalin, topaz, ametist ve akik gibi değerli taşlar yönünden de zengindir. Yöre, metalik madenler açısından önemli zenginliklere sahiptir. Özellikle altın ve bakır-kurşun-çinko bölgede önemli yataklar oluşturan başlıca metalik madenlerdir. Altınla ilgili yörede MTA tarafından çok sayıda çalışma yapılmıştır. İldeki önemli altın sahalarından biri Merkez ilçesinde yer alan Mescitli-Mastra altın yatağıdır. Özel sektör tarafından yapılan çalışmalar sonucunda Mastra altın sahasında ortalama 12 gr/ton Au ve 8 gr/ton Ag tenörlü 1.000.000 ton rezerv tespit edilmiştir. Bunlara bağlı olarak ilde ekonomik değeri yüksek olan bakır ve altın madeni işletmeciliği yapılmaktadır.

Enerji Sektörü:

İlin yer üstü su kaynaklarından elde edilebilecek enerji miktarı 1.274 GWh/yıl'dır. Su kaynaklarından enerji üretiminde faydalanılmak üzere 8 adet hidroelektrik santrali (HES) faal durumda çalışmaktadır. Söz konusu santrallerin toplam kurulu gücü 624 MW'dir. Bunların dışında 5 adedi de yapım aşamasında olan, 10 adet de üretim lisansı alınmış HES projeleri bulunmakta olup toplam kurulu gücün 144 MW artması beklenmektedir.

Tarım ve Hayvancılık:

İlde toplam 149.007 hektar tarım arazisi mevcut olup bunun %28,64'ünde tarla tarımı yapılmaktadır. Kullanılmayan tarım arazilerinin oranı %55,93 gibi yüksek bir rakamdır. Gümüşhane ilinde 42.678 ha. Alan da tarla bitkileri ekimi yapılmakta olup tarım arazileri içerisindeki oranı ise %28,64'dür. Gümüşhane ili genelinde endüstri bitkilerinin tarım arazileri içerisindeki payı ekiliş alanı olarak %0,73'tür. Gümüşhane genelinde tarım arazileri içerisinde baklagil tarımının payı %4,97'dir. Hayvansal üretimin gelişmiş olduğu ülkelerde yem bitkileri tarımı, ekili alanların %25-30'unu teşkil ederken bu oran ilimizde %28,56'dır. Türkiye genelinde meyve üretimi yapılan alanlar tarım alanlarının %8,39'unu oluşturmaktadır. Gümüşhane'de ise bu oran %1,13'dür. İlde genel olarak vişne, elma, armut, dut üretimi yapılmaktadır. Son yıllarda ceviz üretimi de yaygınlaşmaya başlamıştır. İlde vişne, elma ve ceviz yetiştiriciliğinin geliştirilmesi için uygun potansiyel vardır. Meyve üretimi daha çok öz tüketime yönelik olarak yapılmaktadır. Türkiye genelinde tarım alanlarının %2,08'inde sebze üretimi yapılırken, Gümüşhane'de sebze tarımı yapılan alan %0,56'da kalmaktadır. Sebze tarımının gelişmesini engelleyen en büyük faktör iklimdir. Ancak, mikro klima özelliği gösteren alanlarda sebze yetiştiriciliği yoğunlaşmıştır. İlin genel konumu, kirlenmemiş yapısı, iklim özellikleri, tarım ilacı kullanımının düşüklüğü, özellikle insan müdahaleleri olmadan doğal olarak yetişen çayır ve mera bitkileri Gümüşhane ilinde önemli bir organik tarım potansiyeli oluşturmaktadır. Gümüşhane, hububat, bakliyat, yem bitkileri, ıtri bitkileri, pestil-köme-dut pekmezi ve balıkçılık alanlarında organik tarım yapmaya elverişlidir. Gümüşhane, DOKAP illeri arasında mera varlığı açısından en fazla mera alanına sahip olan ildir. 2018 yılı verilere göre ilde 92.901 adet büyük baş 57.065 adet küçükbaş hayvan bulunmaktadır. Hayvancılık işletmelerinin kaba yem ihtiyacı yılın 8 ayı meralardan ve yem bitkisi ekilişinden karşılanmaktadır. Mera ve yaylaklar organik hayvancılık faaliyetleri için çok uygun olup konvansiyonel hayvancılık yatırımlarını da karşılayabilecek kapasitededir. İl genelinde 2017 yılı içerisinde 94.676 ton süt üretimi gerçekleşmiştir.

Gümüşhane ili sahip olduğu akarsu, göl ve barajları ile kültür balıkçılığı açısından da önemli bir potansiyel barındırmakta olup mevcut durumda 37 adet alabalık üretim tesisi yer almaktadır ve üretim kapasiteleri yıllık 4.754 tondur. İlin coğrafi açıdan engebeli yapıya sahip olması bitki örtüsünün, özellikle ballı bitkilerin doğal olarak çok zengin olmasına ve arıcılık faaliyetlerinin gelişmesine imkân tanımaktadır. İlde toplam 150.000 kovan ile 3.000 ton bal üretimi sağlayacak flora bulunmaktadır. Geniş mera ve yaylalara sahip olan Gümüşhane, organik hayvancılık ve arıcılık için ihtiyaç duyulan tarımsal üretim girdilerine doğal olarak sahip illerden biridir. İlin, Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı Teşvik Sistemine göre 5. Bölge içerisinde yer alması (OSB yatırımları 6. Bölge desteğinden yararlanabilmektedir) ve kalkınma açısından öncelikli iller arasında bulunması ile tarım ve hayvancılık teşvikleri aracılığıyla yatırımcılara gerekli kolaylıklar sağlanmaktadır.

Türkiye'de en az tarım ilacı ve bitkisel koruma ürünü kullanılan illerden olan Gümüşhane, söz konusu tarımsal üretim yaklaşımı ve Kelkit Vadisi bünyesindeki geniş alanları kapsayan temiz toprağı

ile organik tarım yönünden önemli üstünlüklere sahiptir. Yörede hayvancılık, et ve süt besiciliği, süt toplama merkezleri gibi faaliyetlerin yaygınlığının yanı sıra, ilin meyve işleme sanayisinin (pestil, köme, kuşburnu ve diğer meyve suları) de gelişmiş olması ve özellikle pestil köme üretiminde bir marka haline gelmiş olması, bu alanda girdi sağlayan doğal bitkilerin üretimine yönelik yatırımların değerlendirilmesini de mümkün hale getirmektedir.

Kamu Yatırımları:

Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Başkanlığı verilerine göre 2018 yılında Gümüşhane iline 53,75 milyon TL kamu yatırımı yapılmıştır. En fazla yatırım 20 milyon TL toplam tutar ile tarım ve 15 milyon TL ile enerji alanlarında gerçekleşmiştir. Yapılan diğer yatırımlar sırasıyla ulaşım (10 milyon TL), eğitim (6,75 milyon TL) ve konut (2 milyon TL) alanlarındadır. Gümüşhane'nin özel sektör yatırım konuları incelendiğinde, yatırımların il genelinde daha çok, gıda ürünleri, hazır beton imalatı, çakıl ve kum ocakları faaliyetlerinde yoğunlaştığı görülür. TOBB verilerine göre 2018 yılında 74 adet kapasite raporu almış tesis bulunmaktadır.

Turizm:

Gümüş ve altın madenlerinin zenginliğinden ve tarihi İpek Yolu üzerindeki konumundan dolayı tarih boyunca önemli bir yerleşim yeri olan Gümüşhane, sahip olduğu eşsiz doğal güzellikleri, yer altı oluşumları, önemli mağaraları, 450'ye yakın yaylası, antik kentleri, tabiat parkı alanları, zengin flora ve faunası ile bakir bir turizm potansiyeline sahiptir. Sahip olduğu bu üstünlükler ilde sadece tek bir turizm çeşidini değil birçok farklı turizm çeşidini içerisinde barındıran çok yönlü bir turizm sektörü gerçekleştirebilmesine olanak sağlamaktadır. İlde tarihi, askeri, dini, kültürel, sivil mimari örnekleri ve anıtlar olmak üzere toplam 437 adedin üzerinde tescilli taşınmaz kültür varlığı ve arkeolojik ve doğal sit alanları bulunmaktadır. İlde 20 adet sit alanı mevcut olup merkez ilçede Krom Vadisi, Santa Harabeleri, Kelkit ilçesinde Satala Antik Kenti, kaleler, çeşitli cami, kilise ve manastırlar ile sivil mimari örnekleri olmak üzere 400'den fazla tescilli tarihi yapı bulunmaktadır. Ziyaretçi sayısında yıllar içinde istikrarlı bir artış gözlenmekte olup 2018 yılında ildeki turizm destinasyonlarına ziyaretçi sayısı toplam 397.282 kişidir. İlde konaklayan ziyaretçi sayısı 62.119 kişi yerli ve 1.665 kişi yabancı olmak üzere toplam 63.784 kişidir. İldeki özel sektör konaklama tesisleri toplam kapasitesi 25 tesis, 631 oda ve 1317 yataktır. Bunlara ilave olarak ilde toplam 120 oda, 241 yatak kapasiteli 8 adet kamu misafirhanesi bulunmaktadır. İlde faal durumda 5 adet seyahat acentesi bulunmaktadır.

1.8.3.Ekonomik ve Fiziksel Altyapı

Hammadde Kaynaklarına Erişebilirlik:

Doğu Karadeniz Bölgesinde yer alan Gümüşhane ili, Doğu Anadolu Bölgesi ile Karadeniz Bölgesini birbirine bağlayan geçit özelliğine sahiptir. İl oldukça dağınık yer yapısına sahiptir. Tarihte bu yörede yapılmış savaşların asıl sebebi olarak tarihi bir ticaret yolu üzerinde bulunması ve madenleriyle ün yapmış olması gösterilmektedir. Yöre metalik madenler açısından önemli zenginliklere sahiptir. Özellikle altın ve bakır kurşun-çinko bölgede önemli yataklar oluşturan başlıca metalik madenlerdir. İldeki önemli altın sahalarından biri Merkez ilçesinde yer alan Mescitli-Mastra altın yatağıdır. İlde çok sayıda bakır-kurşun-çinko yatak ve zuhurları bulunmaktadır. Bunlardan en önemlileri eskiden işletilmiş olan Kırkpavli Cu-Pb-Zn-Au-Ag cevherleşmesidir. İlde endüstriyel hammaddeler olarak çimento hammaddeleri, feldispat, kil, kaolen, kireçtaşı ve barit oluşumları bulunmaktadır. İldeki endüstriyel hammadde oluşumları genellikle Merkez ve Kelkit ilçelerinde yer almaktadır. Gümüşhane ili, Türkiye'nin önemli maden bölgelerinden biri olup, ilin her tarafının yer altı zenginliğine sahip olmasıyla önemli bir konumda yer almaktadır. İlde altın, gümüş, bakır, kurşun ve çinko, barit ve seramik ve refrakter sanayisinde kullanılan refrakter kil cevheri bulunurken ayrıca, çok sayıda bölgede metalik maden, endüstriyel ve enerji ham madde yatakları mevcuttur. Kelkit'in Alansa, Gödül, Pernek bölgeleri ile Şiran ilçesinin Norşun bölgesinde linyit kömürü yatakları bulunmaktadır. Torul ilçesinin Gülaçar, Gümüşhane'nin Bahçeçik, Köse'nin Övünce ile Kelkit'in Öbektaş ve Aşağı Özlüce mevkilerinde özel sektörce mermer üretimi yapılmaktadır.

Ulaşım ve Haberleşme Sistemleri:

İlimizde toplam 496 km (305 km Devlet + 191 km İl) yol ağı bulunmaktadır. Devlet ve İl yollarının 450 km'si asfalt (%91), 10 km'si stabilize (%2), 24 km.si toprak (%6) ve 12 km geçit vermez (%1) yoldur. İl sınırları içinde 94 km. bölünmüş yol ağıyla trafiğe açıktır. İlimizde 8.580 m uzunluğunda 16 adet tünel mevcuttur. Gümüşhane'de karayolları dışında demiryolu olarak yakın süreçte Gümüşhane-Trabzon hattının yapılması beklenmektedir. Demiryolunun karayolu taşımacılığında en kapasiteli ve ekonomik bir yöntem olduğu kanıtlanmıştır. Hava ve deniz ulaşımı açısından Gümüşhane'ye en yakın il Trabzon; demiryolu yönünden Erzincan'dır. E-97 Uluslararası karayolu üzerinde bulunan Gümüşhane'nin Trabzon Hava Limanına uzaklığı 100 km, Erzincan demiryoluna uzaklığı ise 130 km dir. Gümüşhane'nin İstanbul'a uzaklığı 1.095 km, Ankara'ya uzaklığı 754 km, Samsun'a uzaklığı 358 km, Bayburt'a uzaklığı 78 km, Diyarbakır'a uzaklığı 527 km, Sivas'a uzaklığı ise 357 km'dir. (Karayolları Genel Müdürlüğü) Bölge Bağlantı Yolu, OSB Erzincan-Bayburt yolu üzerinde bulunmaktadır.

1.8.4.Gümüşhane'nin Sanayi Yapısı

Sanayi işletmelerinin sektörel dağılımına göre pestil ve köme üretimi ağırlıklı gıda sanayi ile mermer ve taş ocakları işletmeciliğinin toplam %50'lik payla önde gelen sektörler olduğu ilde, sanayi alanında genel olarak henüz gelişmekte olan bir görüntü sergilenmektedir. Başlıca sanayi kolları; madencilik ve taş ocakçılığı, metal cevherleri madenciliği, diğer metalik olmayan mineral ürünlerin imalatı, gıda ürünleri imalatı, ağaç ve ağaç ürünleri (mobilya hariç), mobilya imalatıdır. İlde 1 adet Organize Sanayi Bölgesi yanında, biri Merkezde biri Kelkit'te olmak üzere 2 adet Sanayi Sitesi bulunmaktadır. Şiran Sanayi Sitesi yapım aşamasında olup kısa sürede tamamlanması beklenmektedir. İlde ayrıca AB desteğiyle yapılan Gümüşhane İŞGEM faaliyete geçmiş olup bünyesinde 20 adet işletmenin faaliyet göstermesi planlanmaktadır.

İl Genel Durumu		Türkiye Geneli	
Firma Sayısı:	59	Firma Sayısı:	71,566
Kapasite Raporu Sayısı:	77	Kapasite Raporu Sayısı:	81,390
Toplam Çalışan Sayısı:	2,153	Toplam Çalışan Sayısı:	3,327,968
Toplam Açık Alan (M2):	19,666,441	Toplam Açık Alan (M2):	24,029,179,696
Toplam Kapalı Alan (M2):	267,222	Toplam Kapalı Alan (M2):	353,419,160

Tablo-3: Gümüşhane Sanayi Profili

Kaynak: TOBB Sanayi veritabanı, 2020 (http://sanayi.tobb.org.tr/yeni_il02.php).

İl Personel Durumu- Gümüşhane				
Aralıklara Göre İl Çalışan Dağılımı			Aralıklara Göre Türkiye Çalışan Dağılımı	
Çalışan Sayısı	Kapasite Rapor Sayısı	Toplam Çalışan	Kapasite Rapor Sayısı	Toplam Çalışan
1- 10	36	260	37,193	201,152
11- 20	22	305	14,504	218,130
21- 50	14	433	16,531	536,098
51- 100	0	0	6,299	447,878
101- 250	3	546	4,800	741,438
250 +	2	609	2,060	1,183,244
Toplam	77	2,153	81,387	3,327,940

Tablo-4: Sanayi Tesislerinde Çalışan Personel Sayısı Durumu

Kaynak: TOBB Sanayi veritabanı, 2020 (http://sanayi.tobb.org.tr/yeni_il02.php).

İl Bazında En Çok Kodlanan İlk 20 Ürün			
Sıra	Kodu	Açıklama	Kapasite Rapor Sayısı
1	23.63.10.00.00	Hazır Beton	11

2	08.12.12.30.02	Mıdır	11
3	10.39.22.90.01	Reçel, Marmelat, Meyve Jölesi ve Pekmez (Turunçgillerden Yapılanlar ile Homojenize Müstahzarlar Hariç)	8
4	10.82.24.00.00	Şekerle Korunmuş Meyveler, Sert Kabuklu Yemişler, Meyve Kabukları ve Bitkilerin Diğer Kısımları	8
5	08.12.12.90.00	Traverten, Ekosin, Granit, Porfir (Somaki Taşı), Bazalt, Kumtaşı ve Diğer Anıt Taşlarının Granül, Mıdır ve Tozları	5
6	08.11.20.50.04	Kireçtaşı (Kalker)- Toz	4
7	56.29.19.00.01	Sözleşme Esasına Dayalı Diğer Yiyecek Hizmetleri (Yemek Fabrikaları ve Toplu Yemek Mutfakları)	4
8	35.11.10.72.00	Hidro Elektrik (Hidro Elektrik Santralleri Tarafından Üretilen)	4
9	23.70.12.10.00	Doğal Taşlardan Kaldırım Döşemeleri, Kaldırım Kenar Taşları, Büyük ve Yassı Döşeme Taşları (Kayağantaşından (Arduvaz- Kayraktaşı) Olanlar Hariç)	3
10	08.11.11.36.00	Mermer ve Traverten, Dikdörtgen veya Kare Bloklar Ya Da Kalın Tabakalar (Slab) Şeklinde Kesilmiş	3
11	23.61.11.50.00	Karolar, Döşeme Taşları ve Benzeri Ürünler, Çimentodan, Betondan veya Suni Taştan Olanlar (İnşaat Blokları ve Tuğlaları Hariç)	3
12	24.41.20.30.00	Altın, İşlenmemiş veya Toz Halde, Parayla İlgili Kullanımlar Dışındaki Kullanımlar İçin Olanlar (Platinle Kaplanmış Olanlar Dahil)	2
13	23.99.13.10.00	Bitümlü Karışımlar (Doğal veya Suni Agregalar ile Bir Bağlayıcı Olarak Bitüm veya Doğal Asfalt Esaslı Olanlar)	2
14	23.69.19.80.99	Başka Yerde Sınıflandırılmamış Çimento, Beton veya Suni Taştan Eşyalar	2
15	28.22.16.30.00	Asansörler ve Skipli Yük Asansörleri (Elektrikle Çalışanlar)	2
16	31.02.10.00.00	Mutfak Mobilyaları	2
17	31.09.13.00.00	Diğer Ahşap Mobilyalar (Yatak Odası, Yemek Odası, Oturma Odası, Mutfak, Büro, Tıbbi, Cerrahi, Dişçilik/Veterinerlik Mobilyaları ile Hi-Fi, Videolar ve Televizyonlar İçin Özel Tasarlanmış Kasalar ve Dolaplar Hariç)	2
18	31.09.12.30.00	Ahşap Yatak Odası Mobilyaları (Duvarlara Gömme Dolaplar İçin Bağlantı Parçaları, Yatak Destekleri, Lambalar ve Aydınlatma Parçaları, Ayaklı Aynalar, Koltuklar Hariç)	2
19	23.69.19.80.02	Betondan Bordür Taşları	2
20	38.32.00.00.00	Tasnif Edilmiş Materyallerin Geri Kazanımı	2

Tablo-5: İl Bazında En Çok Kodlanan İlk 20 Ürün

Kaynak: TOBB Sanayi veritabanı,2020 (http://sanayi.tobb.org.tr/yeni_il02.php).

Gümüşhane Organize Sanayi Bölgesi:

2001 Yılında Bölge Müdürlüğü kurulmuş bölgeye ait imar planları hazırlanarak onay için bakanlığa sunulmuş ve 11.02.2002 tarihinde inşaat alanında çalışmalara başlamıştır. Gümüşhane Organize Sanayi Bölgesi; Karadeniz Bölgesinin Doğu ve Güney Doğu Anadolu Bölgesine bağlayan transit yola 850 metre, şehir merkezine 15 km, Trabzon Limanına 115 km, Erzincan Demir Yoluna 130 km, Erzurum'a 187 km mesafede 949.500 m2 büyüklüğünde 573.743m2'si 2500 m2 ile 220000 m2 arasında değişen çeşitli büyüklüklerde 59 adet sanayi parselinden oluşmaktadır. Gümüşhane Organize

Sanayi Bölgesi; su, elektrik, güvenlik ve atık su arıtma sistemi hizmetlerini sunmaktadır. Gümüşhane Organize Sanayi Bölgesi'nin yanı sıra kentte faaliyet gösteren Torul ve Şiran Küçük Sanayi Siteleri de faaliyetlerini sürdürmektedir.

1.Toplam Parsel Sayısı	56
2.Faaliyetteki Firma Sayısı	25
3.İnşaat ve Proje Aşamasındaki Firma Sayısı	14
4.Boş Parsel Sayısı	17

Tablo-3: Gümüşhane OSB'de Faaliyet Gösteren İşletme Sayısı, 2021.

Kaynak: Gümüşhane Organize Sanayi Bölgesi Müdürlüğü (<http://gumushaneosb.org.tr>)

Gümüşhane ilimizin ekonomik kalkınmasını hızlandırmak, yıllardır büyük illere yönelen nüfus göçünü önlemek için istihdam alanları oluşturmak, ilimizin gelişmiş illerle arasındaki gelişme farklılıklarının giderilerek sosyal ve ekonomik dengenin sağlanması Gümüşhane Organize Sanayi Bölgesinin temel amacını teşkil etmektedir. Organize Sanayi Bölgesi çeşitli sanayi işletmelerinin elverişli bir plan dahilinde geliştirebilmesi amacıyla altyapı ve hizmet tesisleri tamamlanarak, belirli standartlarla işletilmek üzere düzenlenmiş bir sanayi bölgesidir.

Organize Sanayi Bölgelerinin en önemli özelliklerinden biri, bölgede yer alacak sanayi işletmelerinin gerek imar gerek işletme bakımından ulusal standartlarda olmasıdır. Altyapı problemleri tamamen çözümlenmiş parsellerden oluşan Organize Sanayi Bölgeleri, sanayicilere ucuz ve uygun arsa arzı yanında, istihdam, planlı kentleşme ile yer altı ve atmosfer kirliliğine ilişkin bütün problemlerin bilimsel düzeyde çözümlendiği bir bölge niteliği taşıdığından, günümüzde özellikle üzerinde durulan çevre kirliliği konularına da çözüm getirmektedir. Gümüşhane OSB'nin oluşumunda hemen her sektör sanayinin ve bunlara bağlı yan sanayinin söz konusu olacağı düşünülmüştür. Bu nedenle sanayi parsel alanları belirlenirken, her ölçekte ve her sektörde sanayicinin faaliyet gösterebileceği dikkate alınarak, küçük, orta ve büyük işletme niteliğindeki tesislerin yerleşimine imkân verecek bir düzenlemeye gidilmiştir. Ancak fabrika niteliği bulunmayan, atölye, tamirhane, depo gibi işyerleri ile çevreyi aşırı kirlitici tesislere bölgede yer verilmeyecektir. Fiziki yerleşim planı hazırlanırken, yüksek eğimin zararlı etkilerini minimize etmek için, sanayi parselleri alanı düşük eğimli bölümlerine yerleştirilmeye çalışılmıştır.

Arazi Kullanımı		
Kullanım Türü	Alan (M2)	Toplam Alana Oranı (%)
Sanayi Parselleri	573.743	60.4
İdari ve Sosyal Hizmet Alanı	13.086	1.4
Mesleki Eğitim Tesis Alanı	7.206	0.8
Arıtma Tesisi Alanı	16.805	1.8
Teknik Hizmet Alanı	13.103	1.4
Spor Alanı	8.560	1.0
Yeşil Alan	26.802	2.8
Rekreasyon Alanı	19.908	2.1
Sağlık Koruma Bandı	182.700	19.1
Ağaçlandırılacak Alan	33.280	3.5
Yollar	54.307	5.7
Toplam	949.500	100

Tablo-7: Gümüşhane OSB'de Arsa Kullanım Durumu, 2020.

Kaynak: <https://gumushane.csb.gov.tr/organize-sanayi-bolgesi-i-2991>

1.8.5. Rekabetçi ve Potansiyel Sektörler:

Gümüşhane'de yatırım potansiyeli bulunan sektörler açısından incelediğimizde yeterli altyapı, rezerv ve yetişmiş işgücüne sahip olan, Mermer ve Madencilik Sektörü, Yöresel Gıda (pestil, köme, dut pekmezi, ballı pestil, bitki çayları), Turizm, Organik Tarım sektörleri olarak öne çıkmaktadır.

Gıda Ürünleri

Tarım ürününün işlenmesini sağlayan sanayi kolu olduğundan dolayı tarıma dayalı bir üretim şeklidir. Tarım ürünlerinin değerlendirilmesinde, pazarlanmasında, ihracında ve tarımın gelişmesinde önemini hissettirmektedir. İl genelinde yaşayan insanların ana geçim kaynağı tarım ve hayvancılıktır. Tarımın sanayi ile entegrasyonunun sağlandığı ürünlerden en önemlisi pestil ve köme imalatıdır.

Yan Sanayi

Gümüşhane ilinde alüminyum, ambalaj, ormancılık, petrol, otomotiv ve plastik mevcut olan yan sanayi sektörleridir.

Kümelenme Çalışmaları

2014 yılında DOKA tarafından kümelenme ve sektörel yenilik çalışmaları gerçekleştirilmiştir. Bu kapsamda önceliklendirme için değerlendirmeye alınan sektörler: su ürünleri, eğitim, tarım, yöresel ürünler, arıcılık, meyve ve bitki çayları, organik hayvancılık, maden ve cevher, doğal taş, turizm, pestil/köme sektörleridir. Sektörler iki eksenle değerlendirilmiştir. Mevcut Durum Performansı Eksen; ciro, istihdam, ihracat, katma değer ve yığın kriterlerinden oluşmaktadır. Kümelenme Potansiyeli Eksen; aktörler/firmalar arasındaki iş birliği, iş birliği kuruluşunun varlığı, tedarik/değer zincirinin varlığı, sektörel know-how ve UR-GE'ye uygunluk kriterlerinden oluşmaktadır. Yapılan tahlillerde “Pestil/Köme”, “Turizm” ve “Doğal Taş (Mermer)” sektörleri Gümüşhane ili için kümelenmede öncelikli sektörler olarak belirlenmiştir. Raporda ayrıca pestil/köme sektörü UR-GE Desteğinden ve Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı Kümelenme Desteklerinden faydalanabilecek sektör olarak belirlenmiştir.¹

1.8.6.Gümüşhane'nin İhracat Potansiyeli

Gümüşhane ili dış ticaret hacmi düşüktür. İlde üretilen ürünler daha çok iç pazara sunulmaktadır. Yapılan ihracatın sektörel ayrımına bakıldığında madencilik ve taş ocakçılığı ile imalat sektöründen ihracat yapıldığı görülmektedir. Yapılan ihracat 2018 yılında 34 milyon USD olarak gerçekleşmiştir. İle yapılan ithalat ise 2018 yılında 4 milyon USD olmuştur. İthalatın çoğunluğu tarım ve ormancılık sektöründe olmak üzere imalatla birlikte iki sektörde gerçekleşmiştir.²

Türkiye İhracatçıları Meclisi (TİM) verilerine göre Gümüşhane 2019 yılında 50 milyon 866 bin 970 dolarlık ihracat gerçekleştirmiştir. Bir önceki yıla göre ülke sayısında yüzde 42, tutarda yüzde 45 oranında artan ihracat rakamları pozitif gelişme göstermektedir. 81 il içerisinde 59. sırada kendisine yer bulan Gümüşhane, 2019 yılında 7 farklı sektörde 27 farklı ülkeye ihracat gerçekleştirmiştir.

2019 yılı içerisinde yapılan toplam ihracatın yüzde 97'lik kısmını madencilik ürünleri sektörü oluştururken, en fazla ihracat 11,3 milyon dolarla ocak ayında, en az ihracat 1 milyon 378 bin dolarla temmuz ayında gerçekleşmiştir.

2019 yılında 27 farklı ülkeye ihracatın yapıldığı Gümüşhane'den en fazla ihracat; 17,1 milyon dolarla Belçika'ya, 11,3 milyon dolarla Güney Kore'ye, 9,8 milyon dolarla Japonya'ya, 9 milyon dolarla Çin'e, 1,67 milyon dolarla Namibya'ya yapılmıştır. En az ihracat ise İsveç, Fransa ve Rusya'ya gerçekleştirilmiştir. Gümüşhaneli firmalar, 2019 yılında Namibya, İran, İsrail, Ürdün, Azerbaycan, Bahreyn, Türkmenistan, Nijer, Nijerya, Romanya, Yemen, Rusya Federasyonu ve İsveç ülkelerine ilk kez ihracat yapmıştır.

¹ Doğu Karadeniz Kalkınma Ajansı Gümüşhane Yatırım Destek ve Tanıtım Stratejisi raporu (<https://www.doka.org.tr/dosyalar/editor/files/gumushane-ili-yatirim-destek-ve-tanitim-stratejisi.pdf>).

² https://www.doka.org.tr/bolgemiz_Gumushane-TR.html

2018 yılında 19 ülkeye 35,1 milyon dolarlık ihracat yapılan Gümüşhane’de, 2019 yılında elde edilen bu rakamlara sektörel açıdan bakıldığında madencilik sektörü bir önceki yıla göre yüzde 45 artışla 49,6 milyon lirayla ilk sırayı alırken, onu yüzde 31 artışla 1,18 milyon lirayla mobilya, kâğıt ve orman ürünleri izlemiştir. 99 bin 500 dolarlık meyve sebze mamullerinin ihraç edildiği Gümüşhane’de 4 bin 440 dolarlık demir ve demir dışı metaller, 3 bin 910 dolarlık çimento, cam, seramik ve toprak ürünleri, bin 540 dolarlık makine aksamaları ve 630 kimyevi maddeler ve mamulleri ihracatı yapılmıştır. 2019 yılında 7 sektörde ihracatın gerçekleştirildiği Gümüşhane’de bu rakam 2018 yılında 9 sektör olarak dikkat çekmiştir.³

Dış ticaret ilde düşük gerçekleşme verileri gösterse de aslında ilden yapılan ihracatın verilerin çok üzerinde olduğu bilinmektedir. Maden sektöründe olduğu gibi ihracat yapan firmaların gerçekleştirme rakamları firma merkezlerinin bulundukları şehirlere ya da limanlara katkı sağlamaktadır. İlde ihracat yapan firmaların transit ihracat yapıyor olması, yaratılan katma değer yalnızca küçük bir kısmının ilde kalmasına, bu kısmın da yalnızca ticaretle uğraşan kesim tarafından elde edilip kırsala yayılmamasına neden olmaktadır. İhracatçı firmaların sayısının az olmasına gerekçe olarak, limanlara ve sınır kapılarına olan mesafe, ihracat kültürünün ve firmaların kurumsal yapısının ilde gelişmemiş olması, bu alanda çalışacak nitelikli eleman eksikliği gösterilmektedir.

³ Türkiye İhracatçılar Meclisi, (<https://tim.org.tr/tr/ihracat-rakamlari>)

2.PROJENİN GEREKÇESİ, AMACI VE HEDEFLERİ

2.1.Projenin Gerekçesi (neden ihtiyaç duyulduğu)

Planlanan yatırım kapsamında, projenin politika dokümanlarına uygunluğu bölümünde gerekli ulusal ve bölgesel planlar, strateji raporları incelenmiştir. Bu fizibilite raporunun hazırlanmasını talep eden Gümüşhane Ticaret ve Sanayi Odası, “Ülke genelinde örnek ve öncü bir oda, ekonomik ve sosyal yönden büyüyen ve gelişen bir Gümüşhane”⁴ vizyonu ile çalışmalarını sürdürmektedir. Oda, misyonunu “yerel aktörlerimizle birlikte bütün dinamiklerimizi harekete geçirip onlarla birlikte Gümüşhane’mizin kalkınmasına ve ülkemiz ekonomisine katkı sağlamak” olarak belirlemiş ve bu doğrultuda çalışmalarını yürütmektedir. Bu rapor, odanın bu misyonu doğrultusunda hazırlanmış olup ilde yatırım potansiyeli olan sektörde yatırım yapacak girişimcilerin belirlenerek ilde yatırıma yönlendirilmesini amaçlamaktadır. Yine bu çalışma birçok üst ölçekli ulusal plan ve strateji raporunda belirtilen amaç ve hedeflere de doğrudan katkı sunmaktadır. Bu kapsamda incelenen plan ve strateji raporların başında 2020-2022 Dönemi Yatırım Programı Hazırlama Rehberi, 11. Kalkınma Planı, Bölgesel Gelişme Ulusal Stratejisi ve 2014 – 2023 TR90 Bölge Planı gelmektedir.

Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Başkanlığı tarafından hazırlanan 2020-2022 Dönemi Yatırım Programı Hazırlama Rehberinde yer alan, Kamu Yatırım Politikasının Önceliklerinin belirlendiği 4. bölümün Genel Öncelikler alt başlığının 105. ve 107. maddeleriyle yakından ilgilidir.⁵ İlde öncelikli sektörlerle yönelik olarak hazırlanacak fizibilite raporları ilde katma değerli ürün üreten firmaların faaliyete geçmesi noktasında olumlu etkiler yaratacaktır. Ayrıca bu çalışma On Birinci Kalkınma Planında yer alan amaç ve hedeflerle de yakından ilgilidir. “Uluslararası Doğrudan Yatırımların Artırılması” alt başlığında yer alan “326.7. İllerin ve bölgelerin öne çıkan yatırım fizibilite Kalkınma Ajanslarının da katkısı alınarak belirlenecek ve bu yatırımların hayata geçirilmesi için Cumhurbaşkanlığı Yatırım Ofisi ile iş birliği içinde yatırımcılara tanıtımı yapılacaktır”⁶ tedbirleriyle doğrudan uyumludur.

Doğu Karadeniz Kalkınma Ajansı tarafından hazırlanan TR90 Doğu Karadeniz Bölge Planı’nın (2014- 2023) Yenilikçi ve Rekabetçi Ekonomi başlığı altında TR90 Bölgesinde sektörlerinin mevcut durumunu ortaya koyacak ve sektörlerle yönelik tedbirlerin alınmasını sağlayacak sektörel çalışma ve dokümanların yetersiz düzeyde olduğu belirtilmiştir. Planının ilgili bölümlerinde... sanayi sektörlerinin mevcut durumunu ortaya koyarak gelişmesi için gerekli tedbirlerin alınmasını sağlayacak sektörel veri, analiz, rapor, plan ve strateji belgelerinin yetersiz düzeyde belirtilmiştir. Tedbir olarak bölgedeki sanayi kollarının ayakta kalabilmesi veya gelişebilmesi için kısa vadede güncel veriler ve pazar araştırmaları ışığında sektörel üretim planları hazırlanıp, gerekli stratejiler uygulamaya geçirilerek firmaların pazara adaptasyonu sağlanmalı ve sektörler arasındaki ileri geri bağlantılar ile bölgenin mevcut potansiyeli ortaya konmalıdır denmektedir.⁷

Bunun yanında Doğu Karadeniz Bölgesinin kalkınmasını ve gelişmesini amaçlayan bir kurum olarak Doğu Karadeniz Kalkınma Ajansı’nın yapmış olduğu “Gümüşhane Yatırım Destek ve Tanıtım Stratejisi” çalışmasında, “Gümüşhane’de yatırım potansiyeli bulunan sektörler açısından incelediğimizde yeterli altyapı, rezerv ve yetişmiş işgücüne sahip olan, Mermer ve Madencilik Sektörü, Yöresel Gıda (pestil, köme, dut pekmezi, ballı pestil, bitki çayları, meyve sebze), Turizm, Organik Tarım

⁴ Gümüşhane TSO, Stratejik Plan 2020-2023,

(http://www.gumushanetso.org.tr/dosyalar/GTSO_STRATEJIK_PLANI_2020-2023-28-12-2019.pdf)

⁵ Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Başkanlığı, 2020-2022 Dönemi Yatırım Programı Hazırlama Rehberi.

⁶ Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Başkanlığı, On Birinci Kalkınma Planı 2019 (<https://www.sbb.gov.tr/wp-content/uploads/2019/07/OnbirinciKalkinmaPlani.pdf>).

⁷ Doğu Karadeniz Kalkınma Ajansı, TR90 Doğu Karadeniz Bölge Planı 2014-2023 (<https://www.doka.org.tr/planlama/Bolge-Plani-TR.html>)

sektörleri olarak öne çıkmaktadır. Tarım; istihdam, dış ticaret ve gelir göstergelerinde TR90 Bölgesi'nde ön plana çıkan sektördür.” denilmektedir.⁸

Pestil ve köme üretimi ağırlıklı gıda sanayi ile mermer ve taş ocakları işletmeciliğinin ağırlıklı olduğu bir sanayinin hâkim olduğu ilde, sanayi kollarının çeşitlendirilmesi anlamında hazır mutfak mobilyaları sektörüne yönelik hazırlanacak fizibilite çalışması ayrıca önem arz etmektedir. Sonuç olarak Gümüşhane’de kurulacak salça üretim tesisi için sektörü fizibilite çalışması ilin ve bölgenin kalkınması, gelişmesi ve sağlayacağı istihdam olanakları ile yukarıda bahsedilen ulusal/bölgesel ölçekli strateji raporlarında belirlenen amaç ve önceliklere doğrudan hizmet etmektedir.

Gümüşhane Organize Sanayi Bölgesi’nde boş bulunan parsellere yeni yatırımcıları çekmeye yönelik olarak hazırlanan bu ön fizibilite raporu, girişimcilere sunulacak ve girişimcilerin yatırım yapma yetenekleri kolaylaştırılacaktır. Gümüşhane, yeni yatırım potansiyelleri açısından değerlendirildiğinde, yeni ve ürün çeşitliliğini sağlayan yatırımlara ihtiyaç duymaktadır. Gümüşhane il sınırları içerisinde iklim, bitki örtüsü, yağış rejimi, toprak yapısı gibi özellikleri ile birbirinden farklılık arz eden iki havza, ilin üretim deseninin çeşitliliği konusunda avantaj oluşturmaktadır. Bu da aynı il içerisinde hayvancılık, tarla ziraatı meyvecilik ve sebzeçilik konularını mümkün kılmaktadır.

Çalışma ile salça üretimi yapılarak meyve ve sebze işleme odaklı tarıma dayalı sanayinin geliştirilmesi hedeflenmektedir. Yatırım ortamı ve olanaklarına ilişkin veri üretimi ve raporların hazırlanması, yatırımcılara uygun yatırım alanları portföyü sunulması, ildeki yatırım imkânları ve potansiyelleri hakkında girişimci ve yatırımcı kitleye düzenli olarak bilgilendirme yapılması, yatırım süreçlerinde karşılaşılan sorunların ve bürokrasinin hafifletilmesi gibi sorun alanları ortadan kalkacaktır.

İl bazında Gümüşhane’de İl Tarım ve Orman Müdürlüğü kayıtlarına girecek şekilde 3.158 ton domates üretimi yapılmaktadır. İlin sahip olduğu bu potansiyeli değerlendirerek bölgesel ve ulusal ekonomiye katkı sağlamak projenin gerekçeleri arasında yer almaktadır. Gümüşhane ili gerek sosyoekonomik imkânlar gerek istihdam olanakları gerekse de beşerî anlamda istenilen seviyede gelişmemiştir. Projenin sahip olduğu istihdam olanakları ildeki iş gücü probleminde çözüm sağlayacaktır. Öte yandan Gümüşhane’nin istihdam olanakları ile bağlantılı bir diğer sorunu ise ilin sahip olduğu negatif göç hızıdır. Kent, yeterli olanaklara sahip olmadığı için daha iyi imkânlarla sahip olma umuduyla ilden ayrılan birey sayısı oldukça fazladır. Salça Üretim Tesisinin ilde kurulumu esnasında ve faaliyete geçtikten sonra sağlayacağı iş olanakları gerek ildeki işgücü oranını gerekse de negatif göç hızını olumlu yönde etkileyecektir. İlde var olan bu sorunlara çözüm getirmek projenin gerekçeleri arasında yer almaktadır. Öte yandan projenin ilde faaliyete geçmesiyle ekonomik canlılık kendini gösterecektir. Bu durum bölgenin sosyoekonomik anlamda kalkınmasını sağlamanın yanı sıra ülke ekonomisine de katkı sağlayacaktır.

2.2.Projenin Hedef Aldığı Kesim ve Etkileyeceği Diğer Taraflar:

Gümüşhane Türkiye’nin nispeten az gelişmiş bölgeleri arasında yer almaktadır. Bu bölgelerin özelliklerine göre bir kalkınma stratejisi oluşturulmalı ve bölge planları buna göre yapılmalıdır. “Türkiye’de bölgesel ekonomik dengesizlikler” üzerine yapılan çalışmalarda aşağıdaki temel yaklaşım vurgulanmaktadır: Özellikle az gelişmiş bölgelerde yatırım daha cazip hale getirilmeli ve bununla ilgili teşvik tedbirleri gerektiği şekilde uygulanmalıdır. Özellikle vergi teşvikleri burada çok önemli bir yer tutmaktadır. Vergilerde ki indirim yatırımları cazip hale getirmekte ve müteşebbislerin o bölgeye daha fazla yatırım yapmasına sebep olmaktadır. Bölgesel kalkınma anlayışının temelinde bölgeler arası gelişmişlik düzeyi ve bölgeler arası gelir farklılıkları ve sosyo-demografik durumu en aza indirmek anlayışı vardır. Bu bağlamda ülke bütününde yer alan bölgelerin çevre bölgelerle ve dünya ile karşılıklı etkileşimi ile oluşan bölge geleceğini dikkate alan katılımcılık ve sürdürülebilirliği temel hedef alan ve insan kaynaklarının geliştirilmesi yoluyla bölge kalkınmasının yükseltilmesini sağlayan amaçlar bütünüdür. Bölgesel kalkınma ekonomik kalkınmanın hem bir devamı hem de bütünlüyicisidir. Yani

⁸DOKA Gümüşhane Yatırım Destek/Tanıtım Stratejisi Raporu,
<https://www.doka.org.tr/dosyalar/editor/files/gumushane-ili-yatirim-destek-ve-tanitim-stratejisi.pdf>

bölgedeki iş olanaklarının refah düzeyinin yatırım hacminin yaşam standartlarının ve çalışma koşullarının yükseltilmesini ifade eder. İlave olarak endüstrinin desteklenmesini alt yapının iyileştirilmesini ve emek piyasalarının geliştirmesini hedef alır. Ayrıca sanayileşmenin belli bölgelerde toplanması sonucu ortaya çıkan eşitsizliğe ve işsizliği ortadan kaldırmak için az gelişmiş bölgelerin sanayileştirilerek gelişmiş bölgeler düzeyine çıkarılması ve ülke içinde adaletli bir refah dağılımının gerçekleşmesi de amaçlanmaktadır. Bunun için az gelişmiş yörelerde ve sektörlerde daha fazla yatırım yapılarak bu bölgelerde ekonomik kalkınmanın sağlanması düşünülmektedir. Bölgeler arasında sosyoekonomik farklılıkları en aza indirmek olan bölgesel kalkınma politikası geleneksel ve modern anlamda iki şekilde tanımlanabilir. Birincisi temel ulusal aktörler olarak kabul edilen büyük işletmelere yönelik büyük yatırımlar üzerinde konuyu ele alırken, ikincisi bölgenin kalkınma potansiyelini açığa çıkaracak güç olarak düşünülen küçük ve orta ölçekli işletmeler ağına (KOBİ) insan gücünün ve yatırımların aktarılmasına dayanır ve ortaya çıkan yenilikler sayesinde bir üretim artışı yaratılmaya çalışılır.⁹

Tarım ve Orman Bakanlığı Strateji Geliştirme Başkanlığı tarafından hazırlanan “Gümüşhane Tarımsal Yatırım Rehberi”¹⁰ raporuna göre Gümüşhane ili tarıma dayalı sanayi potansiyeli olan bir yöredir. Tarım da kimyevi gübre ve bitki koruma ürünü kullanımı son derece düşük olması nedeniyle meyve ve sebze işleme tesisleri yönünden avantajlıdır. İlin geniş mera ve yaylaların organik hayvancılık ve arıcılık için uygun olması, Tıbbi ve aromatik bitkilerin üretimi için uygun alanların var olması, İlin meyve işleme sanayisinin (pestil-köme, kuru meyve, meyve suyu) gelişmiş olması ve özellikle pestil köme üretiminde bir marka haline gelmiş olması, Balık (alabalık) üretimi için uygun su kaynaklarının (akarsu, baraj gölü) bulunması, Su ürünleri üretimi için zengin doğal kaynaklara sahip olması, İlin dağ ve yayla turizmi potansiyelinin var olması, İlin son açıklanan teşvik yasasında 5. Bölge içerisinde yer alması ve kalkınma açısından öncelikli iller arasında yer alması. İlin, çeşitli bitkisel ürünlerin yetiştirilmesine uygun, hastalık ve zararlılardan arı ve farklı mikroklima özellikleri taşıyan çok sayıda kapalı havzaya sahip olması, İlin Doğu Karadeniz Bölgesi ile Doğu Anadolu Bölgesi arasında tek geçiş alanı olması gibi nedenlerden dolayı sektörle ilgili yeni yatırımlara ihtiyaç duyulmaktadır.

Gümüşhane’nin de içinde yer aldığı TR 90 illerinde üretimi yapılan başlıca bitkisel ürünler çay ve fındık ile sınırlıdır. Bu illeri içine alan Doğu Karadeniz Bölgesi’nde ekonomik anlamda ürün çeşitliliğinin sınırlı kalmasının nedenleri, bölgenin topoğrafik özelliklerinin bir sonucu olarak elverişli alanların kısıtlı olması, miras yoluyla tarım arazileri küçülmesi ve bunlara bağlı olarak modern tarım tekniklerinin uygulanamaması şeklinde ifade edilebilir. Mevcut durum içerisinde yöresel meyveler, yöre üreticileri için çay ve fındık yanında ek gelir olarak önemli bir potansiyele sahiptir. Son yıllarda kivi, çilek, maviyemiş ve kuşburnu başta olmak üzere farklı meyve türlerinin yetiştiriciliği de bölgede yaygınlaşmaktadır. Ancak, Karadeniz Bölgesi’nde geleneksel ürünler olan Fındık ve Çaya göre oldukça yeni olan yöresel meyveler konusunda üreticiler ve diğer ilgililer de bilgi eksikliği bulunmaktadır.

Tekniğine uygun olarak yapılan işleme teknikleri ile TR90 illerinde küçük arazi parçaları daha verimli şekilde değerlendirilebileceği gibi, meyve çeşitliliğinin de artırılmasıyla dar gelirli aileler yeni ek gelir kaynaklarına sahip olabileceklerdir. Gümüşhane’de gıda tarım ve hayvancılık sektörü açısından aşağıdaki yatırım konuları önerilen yatırım alanları arasında yer almaktadır.

- Gıda sanayine ilişkin her türlü farklı yatırımlar
- Reçel imalat tesisi
- Süt ve süt mamulleri imalat tesisi
- Sebze konservesi imalat tesisi

⁹ Muharrem Bakkal, Süreyya Bakkal, Hakan Yıldırım, “Türkiye’de Bölgesel Ekonomik Dengesizlikler ve Çözüm Yolları”, *Social Sciences Studies Journal*” Vol:4, Issue:15, pp.799-809, 2018

(http://sssjournal.com/Makaleler/1084718470_10_4-15.ID460.%20BAKKAL,%20BAKKAL%20&%20YILDIRIM_799-809.pdf).

¹⁰ Tarım ve Orman Bakanlığı Strateji Geliştirme Başkanlığı “Gümüşhane Tarımsal Yatırım Rehberi”, (https://www.tarimorman.gov.tr/SGB/TARYAT/Belgeler/il_yatirim_rehberleri/gumushane.pdf).

- Nişasta ve glikoz üretimi tesisi
- Su şişeleme tesisi
- Ceviz ve Dut Yetiştiriciliği
- Organik tarım
- Seracılık
- Bağcılık (Üzüm yetiştiriciliği)
- Arıcılık
- Büyükbaş hayvancılık
- İpek Böcekçiliği
- Damızlık süt inekçiliği
- Et besiciliği
- Tavukçuluk
- Su ürünleri üretimi (Alabalık)

2.3.Projenin Genel Amacı:

Gümüşhane sosyo-ekonomik değerlendirmelerde genel olarak az gelişmiş ve kırsal bölge olarak kabul edilmektedir. Bu değerlendirmelerin iyileştirilmesi için yörede refahın artırılması ve yeni istihdam sağlayan yatırımlara ihtiyaç duyulmaktadır. Söz konusu bu yatırımların hayata geçirileceği alanlardan biri de Organize sanayi bölgeleridir. Organize Sanayi Bölgeleri (OSB) ve son yıllarda ortaya çıkan Kalkınma Ajansı uygulamaları geri kalmış bölgelerin gelişmesi için önemli kuruluşlardır. OSB'ler özellikle yerel düzeyde KOBİ'lerin gelişmelerine ortam sağlayarak sanayinin bölgeler arasında daha dengeli dağılımına katkı sağlamıştır. OSB'ler ülkemizde yarattığı istihdam, sağladığı destekler ve dışsalılık gibi özelliklerinden dolayı bölgesel dengesizlikleri giderici bir gelişme aracı olmuştur. Ayrıca yerel sermaye birikiminin il dışına çıkmasını engellemede iş yapmanın önündeki birçok engelin kaldırılmasında önemli bir işlev görmüştür. Bölgesel kalkınmanın gerçekleştirilmesi için yatırım kararlarının çeşitli kurumlar ve araçlar kullanılarak cazip hale getirilmesi gerekmektedir. Bunun için bölgenin ekonomik ve sosyal potansiyelinin ortaya çıkarılması ve her ilin kendine özgü üstün taraflarının belirlenmesiyle ve bu üstün özelliklerin ortak kullanımı ile daha hızlı bir kalkınma hamlesinin başlatılabilmesi mümkün olacaktır.

Bu proje ile Gümüşhane OSB'de öncelikle yöreden temin edilen hammadde ile “salça üretim Tesisi” yapılabirlik raporu hazırlanarak yatırımcılara sunulması ve buna bağlı olarak yatırımcıların karar vermelerini kolaylaştırmak amaçlanmaktadır. Kurulacak tesiste %100 kapasite ile yıllık olarak 380.000,00 kg/yıl salça üretimi ve ideal satış pazarlama koşulları baz alınarak Gümüşhane ilinde yatırım yapılmasına yönelik hazırlanmıştır.

2.4.Projenin Hedefleri:

Gümüşhane, geleneksel sektörlerle dayanan az gelişmiş bölgelerden biri kabul edilen ve genellikle kırsal ekonomiye sahip bir il konumundadır. Gümüşhane'nin de içinde yer aldığı TR 90 illerinde üretimi yapılan başlıca bitkisel ürünler çay ve fındık ile sınırlıdır. Bu illeri içine alan Doğu Karadeniz Bölgesi'nde ekonomik anlamda ürün çeşitliliğinin sınırlı kalmasının nedenleri, bölgenin topoğrafik özelliklerinin bir sonucu olarak elverişli alanların kısıtlı olması, miras yoluyla tarım arazileri küçülmesi ve bunlara bağlı olarak modern tarım tekniklerinin uygulanamaması şeklinde ifade edilebilir. Mevcut durum içerisinde yöresel meyveler, yöre üreticileri için çay ve fındık yanında ek gelir olarak önemli bir potansiyele sahiptir. Son yıllarda kivi, çilek, maviyemiş ve kuşburnu başta olmak üzere farklı meyve türlerinin yetiştiriciliği de bölgede yaygınlaşmaktadır. Ancak, Karadeniz Bölgesi'nde geleneksel ürünler olan Fındık ve Çaya göre oldukça yeni olan yöresel meyveler konusunda üreticiler ve diğer ilgililer de bilgi eksikliği bulunmaktadır.

DOKA Gümüşhane Yatırım Destek/Tanıtım Stratejisi Raporu'nda da belirtildiği üzere Gümüşhane'nin ekonomisi daha çok tarım ve hayvancılığa dayalı gelişmekte olup ildeki yer altı ve yer üstü su kaynaklarının zenginliği tarım ve hayvancılık ve su ürünleri üretimine elverişli koşullar

oluşturmaktadır. İlin, Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı Teşvik Sistemine göre 5. Bölge içerisinde yer alması (OSB yatırımları 6. Bölge desteğinden yararlanabilmektedir) ve kalkınma açısından öncelikli iller arasında bulunması ile tarım ve hayvancılık teşvikleri aracılığıyla yatırımcılara gerekli kolaylıklar sağlanmaktadır. Türkiye organik süt üretiminin %65'ini sağlayan ve Türkiye'de en az tarım ilacı ve bitkisel koruma ürünü kullanılan illerden olan Gümüşhane, söz konusu tarımsal üretim yaklaşımı ve Kelkit Vadisi bünyesindeki geniş alanları kapsayan temiz toprağı ile organik tarım yönünden önemli üstünlüklere sahiptir. Yörede hayvancılık, et ve süt besiciliğı, süt toplama merkezleri gibi faaliyetlerin yaygınlığının yanı sıra, ilin meyve işleme sanayisinin (pestil, köme, meyve suyu) de gelişmiş olması ve özellikle pestil köme üretiminde bir marka haline gelmiş olması, bu alanda girdi sağlayan doğal bitkilerin üretimine yönelik yatırımların değerlendirilmesini de mümkün hale getirmektedir. Gümüşhane Organize Sanayi Bölgesi, tamamen bitirilmiş altyapısı, elektriğı, suyu ve doğalgazıyla yatırımcılara açılmıştır. 6. Bölge teşviklerinden yararlanılabilecek olan organize sanayi bölgesinde yeni yatırımlar için yeterli parsel mevcuttur.¹¹

Projenin hedefleri açısından bakıldığında meyve sebze işleme tesisi yapılabilirlik raporu ile bu konuda yatırım yapmak isteyen girişimcilere; altyapısı kurulmuş, izin ve ruhsatları alınmış alanlarda yatırım yapma imkânı sunulacaktır. Bunun yanında Gümüşhane'nin teşvik sistemleri açısından 5. Bölge kapsamında olması ve OSB'lerde yapılacak yatırımlara ek destek imkânı sağlanmaktadır. İldeki mevcut girişimci ve yatırımcılar çok büyük oranda öz sermaye ve banka kredisi ile faaliyetlerini finanse etmekte, alternatif ya da yeni finansal araçları kullanmamaktadır. Bu araçların yeteri kadar bilinmemesi ve tanıtılmaması da temel nedenlerdendir. Çeşitli fonlardan sağlanabilecek hibe ve teşviklere yönelik bilgi eksikliği yanında proje kültürünün gelişmemiş olması da alternatif kaynakların kullanımına imkân vermemektedir.

Sonuçları itibariyle gerçekleştirilecek yatırım projesi; Gümüşhane'de salça üretim tesisi ile orta ve uzun vadede marka olmasına, üretimde kalite ve sürdürülebilirliğinin artmasına, Gümüşhane'de daha sonraki dönemlerde yapılması muhtemel OSB'ler için referans yatırım örneğı oluşturmaya, ilde gelir düzeyinin üretime bağlı olarak artmasına, dış ticaret ve e-ticaret gibi kavramların Gümüşhane'nin sanayi terminolojisinde yer almaya başlamasına, ilin göç vermesinin önüne geçilmesine, özel sektör yatırımlarının çoğalması ile üretim çeşitliliğinin sağlanmasına, bölgede sınırlı sayıda olan sektör için başarılı bir örnek ve model yaratılmasına, illerin sosyo-ekonomik gelişmişlik sıralamasında (SEGE) Gümüşhane 64. Sıradan daha üst sıralara ulaşmasına katkı sağlayabilecektir.

Proje ile Gümüşhane yöresinde ve çevre illerde hizmet vermek amacıyla salça üretimi hedeflenmektedir. Tasarlanan proje, üretime yönelik olup bölge ekonomisi ve makro ekonomi açısından aşağıda belirtilen değerleri ortaya koymayı amaçlamaktadır;

- Yörede yetiştirilen meyve ve sebzelerin en iyi bir şekilde değerlendirilmesi,
- Pazar tıkanıklıklarının düzenlenmesine katkıda bulunmak,
- Üreticinin ürün karşılığı değer kazancını almasını sağlamak,
- Dış satıma uygun kaliteli ve standartta ürünün üretilmesini sağlamak dolayısıyla ülkeye döviz girişinin artırılması,
- Bağımlı sanayi kollarının gelişmesine ve katma değer yaratılmasına katkıda bulunmak,
- İşletmeye gelir sağlamak.

2.5.Projenin İstihdama Katkısı:

Kurulacak tesiste 20 kişinin çalışması planlanmıştır.

¹¹ DOKA Gümüşhane Yatırım Destek/Tanıtım Stratejisi Raporu
(<https://www.doka.org.tr/dosyalar/editor/files/gumushane-ili-yatirim-destek-ve-tanitim-stratejisi.pdf>).

3.PROJE FİKRİNİN KAYNAĞI ve DAYANAKLARI

3.1.Projenin İlişkili Olduğu ve/veya Dayandığı Plan, Program, İdare Stratejik Planı, Performans Programı, Proje ve Etütler:

Çalışma, Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Başkanlığı tarafından hazırlanan 2020-2022 Dönemi Yatırım Programı Hazırlama Rehberi eklerinden olan fizibilite raporu formatındaki (Ek-3) esas alınarak hazırlanmıştır. Fizibilitenin giriş bölümünde raporun amacı, kapsamı ve organizasyonu, raporun hazırlanma yöntemi, sektöre yönelik temel bulgu ve değerlendirmelerin özeti yer almaktadır.

Yatırımcılar açısından karşılaşılan en büyük problemlerden biri de yatırım yapılacak arsadır. Bu açıdan bakıldığında ilgili kurum ve kuruluşların yatırımcıların karar verme sürecini kolaylaştıracak imkân sunmaları önem arz etmektedir. Kamu taşınmazlarının yatırımcılara tahsisinde çeşitli kurumlarca, farklı mevzuat kapsamında işlemler yürütülmektedir. Bu durum taşınmazların yatırımcılara tahsis sürecini uzatmaktadır. Sonuç olarak bazı yatırımlar için kamu arazisi edinmek ve yatırım yeri haline getirmek için gerekli tüm izinlerin alınması, onay işlemlerinin tamamlanması iki yıl veya daha uzun bir zaman alabilmektedir. Yatırım yeri temininde, izin ve işlem prosedürlerinin uluslararası standartlara uygun bir sürede yatırımcının fiziki faaliyetlerini başlatmasına imkân verecek şekilde düzenlenmesi gerekmektedir.

Mevcut durumda Gümüşhane’de arazilerin kullanım planlaması ve arazi envanteri çalışmaları yetersizdir. İl Hazine taşınmazları stoku arasından yatırıma uygun yerlerin tespiti, âtil taşınmazların belirlenmesi ve kamu arazilerinin tahsise hazır hâle getirilmesine yönelik çalışma yapılmasında eksiklikler bulunmakta, gelen yatırımcılara yatırım yeri sunulamamaktadır. İlgili kurumlardaki iş akış süreçleri, insan kaynağı ve teknik yetersizliklerden dolayı söz konusu çalışmaların yapılması güçleşmektedir. Ayrıca, yatırımcı tarafından belirlenen bir arazi tahsisinin de çok sayıda kurumun taşra ve merkez idarelerince onay ve izin süreçleri gerektiren çok uzun ve dağınık bir formaliteler silsilesine tabi olması yatırım yeri tahsislerini zorlaştırmaktadır. İldeki ekonomik durum ve potansiyeli, öne çıkan sektörlerin gelişmesi için gerekli tedbirlerin alınmasını sağlayacak sektörel veri, plan, strateji ve raporlar yetersiz düzeydedir. Bu yöndeki çalışmaların azlığı girişimci ve yatırımcı kitleye ildeki yatırım imkânlarının duyurulması noktasında da eksikliklere neden olmaktadır. Bölgesel ölçekte ise Gümüşhane’nin yer aldığı TR90 Bölgesinde, Dünya Bankası Bölgesel Yatırım Ortamı Değerlendirme Raporu verisine göre resmi işler ve bürokraside harcanan zaman ülke ortalamasından yüksektir.¹²

Yatırım arazilerinin bulunmasında yaşanan sorunlara yönelik olarak mevcut Hazine ve kamu arazilerine ilişkin envanterin oluşturulması, uygun yeni alanların belirlenmesi ve yatırımcılara potansiyel yatırım alanları portföyü sunulması gerekmektedir. Bütün bu sorun alanları düşünüldüğünde Gümüşhane Organize Sanayi Bölgesi’nde yatırıma hazır arsalar, girişimcilere sunulacak karşılaşılan problemler ortadan kaldırılacaktır. Gümüşhane Organize Sanayi Bölgesi; su, elektrik, güvenlik ve atık su arıtma sistemi hizmetlerini sunmaktadır. İlde 1 adet Organize Sanayi Bölgesi yanında, biri Merkezde biri Kelkit’te olmak üzere 2 adet Sanayi Sitesi bulunmaktadır. Şiran Sanayi Sitesi yapım aşamasında olup kısa sürede tamamlanması beklenmektedir. İlde ayrıca AB desteğiyle yapılan Gümüşhane İŞGEM faaliyete geçmiş olup bünyesinde 20 adet işletmenin faaliyet göstermesi planlanmaktadır. GTSO’nun DOKA desteği ile gerçekleştirdiği bu fizibilite hazırlama çalışmaları ile 26 adet parsel için yatırım fizibilite raporları hazırlanarak girişimcilerin değerlendirilmesine sunulmuştur.

3.2.Proje Fikrinin Geliştirilmesinde Uygulanan Yöntem (ihtiyaç analizi, sorun analizi, olanak etüdü-fırsat analizi, diğer):

İlde öncelikli sektörlerle yönelik olarak hazırlanacak fizibilite raporları katma değerli ürün üreten firmaların faaliyete geçmesi noktasında olumlu etkiler yaratacaktır. Proje, Cumhurbaşkanlığı Strateji ve

¹² TR90 Bölgesel Yatırım Ortamı Değerlendirme Raporu 2016, https://www.ttso.org.tr/dosyalar/TR90_Duzey2_Bolgesi_Raporu.pdf.

Bütçe Başkanlığı tarafından hazırlanan 2020-2022 Dönemi Yatırım Programı Hazırlama Rehberinde yer alan, Kamu Yatırım Politikasının Önceliklerinin belirlendiği 4. bölümün Genel Öncelikler alt başlığının 105. ve 107. maddesi ile uyumludur. Söz konusu maddelerde “Büyümeye, özel kesim yatırımlarını desteklemeye, bölgelerin gelişme potansiyelini harekete geçirmeye, üretim, istihdam ve ülke refahını artırmaya azami katkı sağlayacak projelere” ve “Altyapı konusunda da özel kesimde üretim maliyetlerinin azaltılmasını, yeni üretim kapasitelerinin oluşturulmasını, böylece üretimin yenilikçi ve rekabetçi gelişmesini destekleyecek projelere” öncelik verilmesi gerektiği vurgulanmıştır. Ayrıca bu çalışma uzun vadeli bir perspektifle Türkiye’nin kalkınma vizyonunu ortaya koyarak temel değerlerini ve beklentilerini karşılamak, uluslararası konumunu yükseltmek ve halkın refahını artırmak için temel yol haritası niteliğinde olan On Birinci Kalkınma Planında yer alan amaç ve hedeflerle de yakından ilgilidir. Planda farklı sektörlerle yönelik hedefler, amaçlar ve stratejiler belirlenmiştir. Planda Nitelikli İnsan ve Güçlü Toplum başlığı altında birçok sektöre yönelik amaç, politika ve tedbirler belirlenmiştir. Bireylerin yaşam kalitesinin yükseltilmesi, ekonomik ve sosyal hayata aktif ve sağlıklı bir şekilde katılımlarının temin edilebilmesi için kanıta dayalı politikalarla desteklenen, kaliteli, güvenilir, etkin, mali açıdan sürdürülebilir bir üretim ve hizmet sunumu ile bölgeler arası dağılımın iyileştirilmesi, fiziki altyapının ve insan kaynağının niteliğinin artırılması temel amaç olarak ortaya konmuştur. Bu planda “Uluslararası Doğrudan Yatırımların Artırılması” alt başlığında yer alan “326.7. İllerin ve bölgelerin öne çıkan yatırım fizibiliteleri Kalkınma Ajanslarının da katkısı alınarak belirlenecek ve bu yatırımların hayata geçirilmesi için Cumhurbaşkanlığı Yatırım Ofisi ile iş birliği içinde yatırımcılara tanıtımı yapılacaktır” tedbirinin hayata geçmesine doğrudan katkı sunmaktadır.¹³

Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı tarafından hazırlanan Sanayi ve Teknoloji Strateji Belgesi’nin 12. bölümünde “Bölgesel Kalkınma, İstihdam ve Markalaşma” başlığında Ülkemizde bireylerin ortalama geliri, nüfus yoğunlukları, iş gücü katılım oranı ve işsizlik oranı gibi birçok göstergenin illere ve bölgelere göre farklılıklar gösterdiği, TÜİK tarafından yapılan gelir araştırması istatistikleri 2018 yılı sonuçlarına göre ortalama yıllık eşdeğer hanehalkı kullanılabilir fert geliri en yüksek olan TR10 (İstanbul) bölgesi gelirinin en düşük olan TRC3 (Mardin, Batman, Şırnak, Siirt) bölgesinin 3,13 katı olduğu belirtilmiştir. Buradan hareketle bölgesel gelişmişlik farklarının azaltılması amacıyla özellikle kalkınmada geri kalmış bölgelerin içsel potansiyeli ortaya çıkarılarak ulusal büyümeye ve refah artışına katkılarını artırmaya yönelik proje ve faaliyetlerin gerçekleştirilmesinin gerektiği vurgulanmıştır. Bölgeleri yakından izleyen ve her bölgeye göre yatırım ve kalkınma politikalarını besleyen mekanizmalara da ihtiyaç olduğu belirtilmiştir.¹⁴

Kalkınma Bakanlığı tarafından 2014 yılında hazırlanan 2014 – 2023 Bölgesel Gelişme Ulusal Stratejisi raporunda hali hazırda işletme politikaları kapsamında, sanayi altyapısı, teşvik ve teknoloji gibi alanlarda destekler uygulanmaktadır. Ulusal sektörel stratejilerin bölgesel düzeyde yansımalarının güçlendirilmesine ihtiyaç duyulmaktadır denilerek bu çalışmaların yerelde yürütülmesinin önemli olduğu ortaya konmuştur.¹⁵

Doğu Karadeniz Kalkınma Ajansı tarafından hazırlanan TR90 Doğu Karadeniz Bölge Planı’nın (2014- 2023) Eksen 2: Yenilikçi ve Rekabetçi Ekonomi başlığı altında TR90 Bölgesinde sektörlerinin mevcut durumunu ortaya koyacak ve sektörlerle yönelik tedbirlerin alınmasını sağlayacak sektörel çalışma ve dokümanların yetersiz olduğu belirtilmektedir. Bölge Planında bu alanda yapılması planlanan çalışmalar ve alınacak tedbirler Strateji 2.2-5 bölümünde ortaya konmuştur. Buna göre bölgede faaliyet gösteren ya da potansiyeli bulunan/fırsat oluşturabilecek sektörlerde üretim planlamalarının yapılması Bölge’de faaliyet gösteren ya da potansiyeli bulunan imalat sanayi dalları veya sanayi sektörlerinin mevcut durumunu ortaya koyarak gelişmesi için gerekli tedbirlerin alınmasını sağlayacak sektörel veri, analiz, rapor, plan ve strateji belgeleri yetersiz düzeydedir. Bölge’deki sanayi

¹³ T.C. Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Başkanlığı, 2019
(<https://www.sbb.gov.tr/wp-content/uploads/2019/07/OnbirinciKalkinmaPlani.pdf>).

¹⁴ 2023 Sanayi ve Teknoloji Strateji Belgesi, 2019
(<https://www.sanayi.gov.tr/assets/pdf/SanayiStratejiBelgesi2023.pdf>).

¹⁵ Bölgesel Gelişme Ulusal Stratejisi (2014-2023),
(<http://www.sp.gov.tr/tr/temel-belge/s/108/Bolgesel+Gelisime+Ulusal+Stratejisi+2014-2023>).

kollarının ayakta kalabilmesi veya gelişebilmesi için kısa vadede güncel veriler ve pazar araştırmaları ışığında sektörel üretim planları hazırlanıp, gerekli stratejiler uygulamaya geçirilerek firmaların pazara adaptasyonu sağlanmalı ve sektörler arasındaki ileri geri bağlantılar ile bölgenin mevcut potansiyeli ortaya konmalıdır.¹⁶

Yatırımcı kuruluşların birbirlerinden haberdar olması, yapılacak hizmetlerde koordinasyon sağlanması il yatırım ortamının gelişmesine katkı sağlayacak önemli etmenlerdendir. Ancak kurumların farklı bakış açıları, beklenti ve öncelikleri olması ortak bir hedef için bir araya gelebilmelerini her zaman mümkün kılmayabilir. Mevcut durumda ilde kurumlar arası iş birliği ve eşgüdüm konusunda sıkıntılar yaşanmakta, bu durum kaynak israfına neden olabilmektedir. İlin tanıtımı, sektörel gelişime yönelik tedbirler ve destek mekanizmalarının uygulanması gibi hususlarda göze çarpan kurumlar arası iletişim ve iş birliği eksiklikleri, kaynakların benzer alanlarda ve mükerrerlik teşkil edecek şekilde sarf edilmesine yol açabilmektedir. Bazı kamu yatırımlarının iletişim ve koordinasyon sorunları ve ilgili paydaşların katılımı olmaksızın iyi etüt edilmeden uygulanması nedeniyle kayıplar oluşabilmekte, bazı projelerin farklı kurumlarca tekrerrür ettiği görülebilmektedir.

Yatırımlar ve işletme sermayesi iç kaynaklar, bankalar, banka dışı kredi sağlayıcı kurumlar, kişisel iletişim ağı gibi diğer kaynaklar aracılığıyla karşılanabilir. İç fonlara çok fazla istinat etmek finansal yönetimin yeterince verimli olmadığını gösterebilir. Dünya Bankası tarafından yapılan Bölgesel Yatırım Ortamı Değerlendirme Raporu çalışmasının sonucuna göre Türkiye’de ve TR90 Bölgesindeki özel sektör firmaları işletme sermayesi ve yatırımlarında ağırlıklı olarak kendi öz kaynaklarını kullanmaktadır.¹⁷

İlde sektörel gelişmeler ve yatırımları değerlendirmek, sorunları ve çözüm önerilerini ele almak, bu hususlarda kurumlar arası iş birliği ve koordinasyon sağlamak bağlamında eksiklikler bulunmaktadır. Doğu Karadeniz Kalkınma Ajansı’nın Gümüşhane Yatırım destek Stratejisi sorun alanları tablosunda da vurgulandığı gibi “yeni yatırımların en çok zorlandığı alanlardan biri de ucuz ve altyapısı tamamlanmış yatırım yapılabilecek arsadır.” Yine bu çalışmada vurgulandığı gibi karşılaşılan sorun alanları şunlardır:

1. Uygun yatırım yerlerinin kısıtlılığı, yeni yatırım yeri tespiti ve üretimde karşılaşılan sorunlar.
2. İldeki yatırım olanaklarına ilişkin bilgi ve veri eksikliği, ildeki yatırım imkânları ve potansiyellerin girişimci ve yatırımcı kitleye yeterince duyurulamamış olması.
3. Yatırım süreçleri ve bürokrasinin uzunluğu Kurumlar arası iletişim/iş birliği eksikliği yetişmiş işgücü teminindeki sorunlar.
4. Yatırımcıların yatırım süreçlerinde yararlanabilecekleri alternatif finansman kaynaklarını bilmemeleri.
5. Sanayi üretiminin yetersizliği nedeniyle hammaddelerin işlenip mamul hale getirilememesi, bu nedenle katma değer kaybının artması.
6. Yatırım ortamının geliştirilmesinin önemli unsurlarından biri yatırımların gerçekleştirilebilme hızıdır. Bu süreçte yatırımı zorlaştıran kurumlar arası iletişimsizlik ve bazı aşamalarda tıkanmalara yer veren bürokratik aksaklıkların en aza indirilmesi, yatırım ortamının rekabet gücünü artıracak koordinasyonun sağlanması ve yatırımcıların sorunlarının çözümünün hızlandırılmasına ilişkin tedbirler alınmalıdır.¹⁸

¹⁶ Doğu Karadeniz Kalkınma Ajansı, [TR90 Doğu Karadeniz Bölge Planı 2014-2023](https://www.doka.org.tr/planlama/Bolge-Plani-TR.html) (<https://www.doka.org.tr/planlama/Bolge-Plani-TR.html>).

¹⁷ TR90 Bölgesel Yatırım Ortamı Değerlendirme Raporu 2016 (https://www.ttsso.org.tr/dosyalar/TR90_Duzey2_Bolgesi_Raporu.pdf)

¹⁸ DOKA Gümüşhane Yatırım Destek/Tanıtım Stratejisi Raporu (<https://www.doka.org.tr/dosyalar/editor/files/gumushane-ili-yatirim-destek-ve-tanitim-stratejisi.pdf>).

Bütün bu analiz ve değerlendirmelere bağlı olarak Gümüşhane ile ilgili yapılan strateji, plan, program ve yatırım alanları araştırmalarında ilin gelişimine katkı sağlayacak tarımsal sanayi ve farklı sanayi kolları yatırımları önerilen yatırımlar arasında yer almaktadır. Bu veri kaynakları şunlardır:

- Gümüşhane Ticaret ve Sanayi Odası 2020-2023 Stratejik Plan (http://www.gumushanetso.org.tr/dosyalar/GTSO_STRATEJIK_PLANI_2020-2023-28-12-2019.pdf)
- Doğu Karadeniz Kalkınma Ajansı Gümüşhane Yatırım Destek/Tanıtım Stratejisi raporu (<https://www.doka.org.tr/dosyalar/editor/files/gumushane-ili-yatirim-destek-ve-tanitim-stratejisi.pdf>).
- TOBB Gümüşhane İstatistiki Göstergeleri 2019, (<http://gumushanetso.org.tr/dosyalar/GUMUSHANE-ISTATISTIKI-GOSTERGELER.pdf>).
- Tarım ve Orman Bakanlığı, Ulusal kalkınma stratejisi (2014-2020) [https://kdp.tarim.gov.tr/UKKS%20\(2014-2020\).pdf](https://kdp.tarim.gov.tr/UKKS%20(2014-2020).pdf).
- Tarım ve Orman Bakanlığı, 2018-2022 STRATEJİK PLAN, <https://www.tarimorman.gov.tr/SGB/Belgeler/2013-2017/GTHB%202018-2022%20STRATEJIK%20PLAN.PDF>.
- T. C. Kalkınma Bakanlığı, On Birinci Kalkınma Planı (2019-2023), <http://www.sbb.gov.tr/wp-content/uploads/2020/04/KirsalKalkinmaOzellIhtisasKomisyonuRaporu.pdf>
- TKDK, 2019-2023 Stratejik Planı (<https://www.tkd.gov.tr/Content/File/2019-2023%20Stratejik%20Plan%C4%B1.pdf>).
- Doğu Karadeniz Kalkınma Ajansı, TR90 Doğu Karadeniz Bölge Planı 2014-2023 (https://www.doka.org.tr/planlama_Bolge-Plani-TR.html).

3.3.Proje ile İlgili Valilik Görüşü

Bu fizibilite raporu Doğu Karadeniz Kalkınma Ajansı'nın 2019 yılı Fizibilite Destek programı kapsamında desteklenen "Gümüşhane'de Uygun Yatırımlar İçin Fizibilite Raporları Hazırlanması Projesi" (DOKA, TR90/19/FZD/0027) çerçevesinde hazırlanmıştır.

Çalışma, T.C. Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Başkanlığı 2020-2022 Dönemi Yatırım Programı Hazırlama Rehberi Ek-3: Proje Teklif Formu formatına göre düzenlenmiştir. Hazırlanan bu raporlar kamu yatırımları olmamakla birlikte Gümüşhane Organize Sanayi Bölgesi'nde gerçekleştirilecek yatırımlar için hazırlanmıştır.

Organize Sanayi Bölgesi çeşitli sanayi işletmelerinin elverişli bir plan dahilinde geliştirebilmesi amacıyla altyapı ve hizmet tesisleri tamamlanarak, belirli standartlarla işletilmek üzere düzenlenmiş bir sanayi bölgesidir. Organize Sanayi Bölgelerinin en önemli özelliklerinden biri, bölgede yer alacak sanayi işletmelerinin gerek imar gerek işletme bakımından ulusal standartlarda olmasıdır. Altyapı problemleri tamamen çözümlenmiş parsellerden oluşan Organize Sanayi Bölgeleri, sanayicilere ucuz ve uygun arsa arzı yanında, istihdam, planlı kentleşme ile yer altı ve atmosfer kirliliğine ilişkin bütün problemlerin bilimsel düzeyde çözümlendiği bir bölge niteliği taşıdığından, günümüzde özellikle üzerinde durulan çevre kirliliği konularına da çözüm getirmektedir.

Gümüşhane OSB'nin oluşumunda hemen her sektör sanayinin ve bunlara bağlı yan sanayinin söz konusu olacağı düşünülmüştür. Bu nedenle sanayi parsel alanları belirlenirken, her ölçekte ve her sektörde sanayicinin faaliyet gösterebileceği dikkate alınarak, küçük, orta ve büyük işletme niteliğindeki tesislerin yerleşimine imkân verecek bir düzenlemeye gidilmiştir. Ancak fabrika niteliği bulunmayan, atölye, tamirhane, depo gibi işyerleri ile çevreyi aşırı kirletici tesislere bölgede yer verilmeyecektir. Fiziki yerleşim planı hazırlanırken, yüksek eğimin zararlı etkilerini minimize etmek için, sanayi parselleri alanı düşük eğimli bölümlerine yerleştirilmeye çalışılmıştır.

Gümüşhane OSB Altyapı ihalesi 28.03.2002 tarihinde yapılmış olup, müteahhit firma 19.04.2002 tarihinde inşaat çalışmalarına başlamış, yollar alt temel kotuna getirilmiştir. Alt yapı

inşaatında 2003 yılında içme suyu terfi hattı, yağmur suyu isale hattı, Su deposu, Kanalizasyon İsale hattı, Bordür, kaldırım, Hendek kaplama imalatı çalışmaları yapılmıştır. Altyapı inşaatında 2004 yılında beton parke imalat çalışmalarına başlanmış yaklaşık 15.000 m2 beton parke yapılmıştır. Bugün itibariyle Gümüşhane OSB, yatırım yapılabilir duruma gelmiştir.¹⁹

Sanayi Parselleri ²⁰			
Parsel Tipi	Parsel Alanı (M2)	Parsel Adedi	Toplam Alan (M2)
A	2.000-4.000	24	69.172
B	4.001-7.000	21	120.653
C	7.001-10.000	5	38.836
D	10.001-20.000	7	67.612
E	20.001-30.000	-	-
F	30.001-40.000	-	-
G	40.001-50.000	-	-
H	50.001-100.000	1	58.920
I	100.001-...	1	218.550
Toplam		59	573.743

Tablo-8: Gümüşhane OSB Sanayi Parsel Dağılımı, 2020.

¹⁹ <https://gumushaneosb.tr.gg/OSB-HAKKINDA-B%26%23304%3BLG%26%23304%3B.htm>

²⁰ <https://gumushane.csb.gov.tr/organize-sanayi-bolgesi-i-2991>

4.PROJE İLE İLGİLİ AYRINTILI BİLGİLER

4.1.Proje Kapsamında Yapılacak İşler (Fiziki büyüklükler, projenin karakteristik bilgisi vb.)

Tesisin Gümüşhane Organize Sanayi Bölgesinde faaliyet göstereceği öngörülmüştür. Tesisin kaplayacağı alanın 5 dönüm açık alanda, 1,5 dönüm kapalı alan olacağı varsayılmaktadır. Kurulacak tesiste %100 kapasite ile yıllık olarak 380.000,00 kg/yıl salça üretimi ve ideal satış pazarlama koşulları baz alınarak Gümüşhane ilinde yatırım yapılmasına yönelik hazırlanmıştır. Tesiste %100 kapasitede 380.000,00 Kg/yıl, %70 kapasitede 266.000,00 Kg/yıl salça üretimi yapılabilir. Kurulacak tesiste 20 kişinin çalışması planlanmıştır.

Yıllar	KKO*	İlk yıl	2. Yıl	3. Yıl	4. Yıl	5. Yıl
Kapasite Kullanım Oranı (KKO)*	%100	70%	70%	75%	75%	75%
Domates Salçası (KG/Yıl)	380.000,00	266.000,00	266.000,00	285.000,00	285.000,00	285.000,00

Tablo-9: Projenin fiziki üretim miktarı

4.2.Projenin Yeri:

Gümüşhane Organize Sanayi Bölgesi

4.3.Beklenen Sonuçları/Çıktıları

Bu fizibilite çalışması neticesinde hayata geçirilecek yatırımın ilave istihdam kapasitesi oluşturması Gümüşhane’de işsizlik oranının azaltılmasına katkı sağlayacaktır. İstihdama ek olarak bu gibi ilde öncü sayılabilecek yatırımlar ilin hem sanayisinin hem de genel olarak yatırım ortamının ve işgücü piyasasının gelişimine katkıda bulunacaktır. Ayrıca proje, Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı tarafından yayınlanan 2017 yılı illerin sosyo-ekonomik gelişmişlik endeksi çalışmasına göre 81 il arasında 64. sırada yer alan Gümüşhane’nin imalat sanayi potansiyelini geliştirerek rekabet ve istihdam potansiyelinin artırılması ile nitelikli işgücünün yetişmesine de katkı sağlayacaktır.

Beklenen sonuçlar ve diğer çıktılar:

- Yöresel meyve ve sebzeler işlenerek sanayiye kazandırılacaktır.
- Genç işsizliğin azaltılmasına katkı verilecektir.
- İlde istihdam oranı artırılacaktır.
- Net göç oranı azalacaktır.
- Mesleki eğitim altyapısı gelişecektir.
- Kurulacak işletme 3.yıldan itibaren ihracata başlayabilecektir.
- Sabit yatırım tutarı 4.327.500,00 TL olarak hesap edilmiştir.
- Tesiste ilk yıl için %70 kapasite ile 266.000,00 kg/yıl salça imalatı yapılacaktır.
- İlk yıl içinde 4.256.000,00 TL bir satış geliri, 3.096.400,00 TL işletme gideri olacaktır.
- Gelir ve gider sonrası işletmenin brüt karı 1.159.600,00 TL olacaktır.
- Kişi başı yatırım tutarı 216.375,00 TL’dir.

4.4.Projenin Bileşenleri (Proje Kapsamında Gerçekleştirilecek Faaliyetler ve Proje Uygulanırken Kullanılacak Yöntem/Yöntemler):

Gümüşhane’de ilin önemli sektörlerinden olan tarımsal üretimin ve farklı sanayi alanlarına yönelik yatırımların artırılmasının önündeki engelleri kaldıracak çalışmalar, diğer sektörlerin gelişmesini destekleme ve kitlesel refahın artırılmasını temin etme açısından büyük önem arz etmektedir. TR90 bölgesinde yer alan ve sanayisi gelişme aşamasında olan Gümüşhane ili için uygun yatırım alanlarının belirlenmesi ve potansiyel yatırımcılara sunulması önem arz etmektedir. Bu amaçla proje kapsamında Gümüşhane Organize Sanayi bölgesinde yer alan 26 adet parsel için yatırım fizibilite

ve yatırım bilgi formlarının hazırlanmıştır. Gümüşhane OSB de 2 bin 5 bin m2 arası: 17 adet, 5 bin-7 bin m2 arası: 7 adet, 7 bin-10 bin m2 arası: 1 adet, 10 bin-20 bin m2 arası: 1 adet parsel bulunmaktadır.

Söz konusu bu alanlarda yatırımlar için fizibilite raporları ve bilgi formları hazırlanmıştır. Yatırımın toplam maliyetinin hazırlanması ile birlikte yatırımın bölgesel uygunluğunun incelenebilmesi amacıyla fizibilite raporu hazırlanmıştır. Hazırlanan fizibilite raporu şablonu olarak 2020-2022 Kamu Yatırım Programı Hazırlama Rehberi Fizibilite Raporu formatı kullanılmıştır. Gümüşhane Organize Sanayi bölgesinde yer alan 26 adet parsel için yatırım fizibilite ve yatırım bilgi formları hazırlanmış olacaktır. Buna göre; Kamu Yatırım Programı Hazırlama Rehberi (2020-2022) Ek-2'e göre 2 adet fizibilite raporu hazırlanmış, 24 adet rapor ise Kamu Yatırım Programı Hazırlama Rehberi (2020-2022) Ek-3'e göre hazırlanmış fizibilite raporu çalışması yapılmıştır.

Yukarıdaki formatlara göre hazırlanan yatırımın fiziki uygulama döneminde 12 ay içinde tamamlanması öngörülmektedir. Bu planlama ve faaliyetler şu adımlardan oluşmalıdır:

- Yatırım konusuna karar verme,
- Konuyla ilgili fizibilite hazırlama,
- Yatırımcı kuruluşun belirlenmesi veya yeni kurulması,
- Gümüşhane OSB'den Arsa tahsisinin yapılması,
- Finansal kaynakların temini (Özkaynaklar, krediler, teşvikler, hibeler v.b. gibi),
- Yasal izinlerin alınması,
- Yatırım konusunun mimari, statik ve teknik projelerinin hazırlanması,
- Yatırımın inşaatına başlanması,
- Makine teçhizat ve diğer donanımların temin edilmesi,
- Teknik ve idari örgütlenmenin yapılması,
- Deneme üretimine başlanması,
- Pazarlama planının hazırlanması
- Potansiyel müşterilerle görüşülmesi
- İşletmeye geçişin sağlanması.

4.5.Girdi İhtiyacı (İnsan Gücü, Organizasyon, Teknik Yardım Vb.)

4.5.1.Gümüşhane Yatırım Ortamı ve İlin Yatırım Potansiyeli

İlde nüfus ülke genelinde olduğu gibi şehir merkezlerinde yoğunlaşmıştır. Nüfusun özellikle merkez ilçe ve Kelkit'te yoğunlaştığı görülmektedir. Genç nüfusun göçünde arazi yetersizliği, tarımsal arazilerin dengesiz dağılımı ve tarımsal toprakların miras yoluyla parçalanması, girdi yetersizliği gibi etmenler rol oynamaktadır. Kırsal alanda emeklilik sonrası geri dönüşler yaşlı nüfusun artmasına, işsizlik nedeniyle göçler de özellikle genç yerli nüfusun azalmasına neden olmaktadır. Bu da il ekonomisinin önemli bileşeni olan kırsal alandaki tarım ve hayvancılık faaliyetlerinin yeterince ilerleyememesine yol açmaktadır. Gümüşhane'de imalat yapmanın lojistik ve nakliye kaynaklı, işgücü kaynaklı, hammadde kaynaklı, teknik altyapı ve hizmetler kaynaklı, finansman kaynaklı, destek ve danışmanlık hizmetlerinden yoksunluk kaynaklı sorunlardan dolayı maliyeti yüksek olmakta ve firmaların rekabet gücünü zayıflatmaktadır. Söz konusu durum ildeki hemen hemen tüm sektörler için geçerlidir. Gümüşhane'nin yöresel ürünü ve en önemli ticari değerlerinden olan pestil köme üretimindeki hammaddelerin tamamı il dışı ya da yurt dışından temin edilmektedir. Ürünün içeriğindeki hammaddelerin Gümüşhane'de üretilmemesi hem firmaların üretim maliyetini artırmakta ve rekabet edebilirliğini düşürmekte hem de ulusal marka değeri olan pestil ve kömenin geleceğini riske atmaktadır.

TOBB Sanayi veri tabanına göre ildeki sanayi yapısı ile ilgili bilgiler aşağıda özetlenmiştir.

Faaliyetlere Göre İl Genel Durumu-Gümüşhane	
İl Geneli	
Firma Sayısı:	53
Kapasite Raporu Sayısı:	71
Toplam Çalışan Sayısı:	2,131
Türkiye Geneli	
Firma sayısı:	66,375
Kapasite raporu sayısı:	75,364
Toplam çalışan sayısı:	3,187,261
Toplam Açık Alan (m2):	19,097,694,542
Toplam Kapalı Alan (m2):	342,606,495

Tablo-10: Gümüşhane’de sektöre göre kapasite raporuna sahip işletme sayısı, 2020.

Kaynak: http://sanayi.tobb.org.tr/yeni_il08.php

İl Bazında Kodlanan Faaliyetler			
S.N.	Kodu	Açıklama	Kapasite Rapor Sayısı
1	23.63	Hazır beton imalatı	11
2	08.12	Çakıl ve kum ocaklarının faaliyetleri; kil ve kaolin çıkarımı	11
3	08.11	Süsleme ve yapı taşları ile kireç taşı, alçı taşı, tebeşir ve kayağantaşı (arduvaz-kayraktaşı) ocakçılığı	10
4	10.82	Kakao, çikolata ve şekerleme imalatı	6
5	10.39	Başka yerde sınıflandırılmamış meyve ve sebzelerin işlenmesi ve saklanması	5
6	16.10	Ağaçların biçilmesi ve planlanması	5
7	56.29	Diğer yiyecek hizmeti faaliyetleri	4
8	35.11	Elektrik enerjisi üretimi	4
9	10.89	Başka yerde sınıflandırılmamış diğer gıda maddelerinin imalatı	3
10	07.29	Diğer demir dışı metal cevherleri madenciliği	3
11	23.70	Taş ve mermerin kesilmesi, şekil verilmesi ve bitirilmesi	3
12	23.61	İnşaat amaçlı beton ürünlerin imalatı	3
13	24.41	Değerli metal üretimi	2
14	16.24	Ahşap konteyner imalatı	2
15	10.91	Çiftlik hayvanları için hazır yem imalatı	2
16	31.02	Mutfak mobilyalarının imalatı	2
17	23.99	Başka yerde sınıflandırılmamış metalik olmayan diğer mineral ürünlerin imalatı	2
18	31.09	Diğer mobilyaların imalatı	2

19	38.32	Tasnif edilmiş materyallerin geri kazanımı	2
20	23.69	Beton, alçı ve çimentodan yapılmış diğer ürünlerin imalatı	2
21	10.32	Sebze ve meyve suyu imalatı	2
22	31.01	Büro ve mağaza mobilyaları imalatı	1
23	31.00	Koltuk, sandalye, tabure, bank ve benzeri oturaklar (takımlar hariç) ile bunların parçaları ve mobilya parçaları (CPA 31.00)	1
24	27.52	Elektriksiz ev aletlerinin imalatı	1
25	25.12	Metalden kapı ve pencere imalatı	1
26	23.52	Kireç ve alçı imalatı	1
27	23.51	Çimento imalatı	1
28	22.23	Plastik inşaat malzemesi imalatı	1
29	20.30	Boya, vernik ve benzeri kaplayıcı maddeler ile matbaa mürekkebi ve macun imalatı	1
30	20.15	Kimyasal gübre ve azot bileşiklerinin imalatı	1
31	16.29	Diğer ağaç ürünleri imalatı; mantardan, saz, saman ve benzeri örme malzemelerinden yapılmış ürünlerin imalatı	1
32	16.23	Diğer bina doğramacılığı ve marangozluk ürünlerinin imalatı	1
33	10.86	Homojenize gıda müstahzarları ve diyetetik gıda imalatı	1
34	10.85	Hazır yemeklerin imalatı	1
35	10.83	Kahve ve çayın işlenmesi	1
36	10.71	Ekmek, taze pastane ürünleri ve taze kek imalatı	1
37	10.61	Öğütülmüş hububat ve sebze ürünleri imalatı	1
38	10.52	Dondurma imalatı	1
39	10.51	Süthane işletmeciliği ve peynir imalatı	1
40	01.47	Kümes hayvanları yetiştiriciliği	1
41	05.20	Linyit madenciliği	1

Tablo-11: İl Bazında Kodlanan Faaliyetler, 2020.

Kaynak: http://sanayi.tobb.org.tr/yeni_il08.php

İlin Yatırım Potansiyeli

Projenin hedef aldığı sektör salça imalatıdır. NACE kodlarına göre açıklamalar aşağıdadır.

10- Gıda ürünlerinin imalatı
10.3- Sebze ve meyvelerin işlenmesi ve saklanması
10.39- Başka yerde sınıflandırılmamış meyve ve sebzelerin işlenmesi ve saklanması
10.39.01- Sebze ve meyve konservesi imalatı (salça, domates püresi dahil, patatesten olanlar hariç)

Tablo-12: 2 NACE Sınıflandırmasına göre salça İmalatı Kodu

Salça imalatı konusunda ilin tarımsal yapısı hakkında özet bilgiler aşağıda sunulmuştur.

Genel Bilgiler	
İl Nüfusu (2019)	164.521 kişi
Toplam Yüzölçümü	6.575.000 da
Toplam Tarım Alanı (2019)	848.002 da
ÇKS'ye Kayıtlı Çiftçi Sayısı (2019)	3.954 Kişi
ÇKS'ye Kayıtlı Arazi Varlığı (2019)	183.220 da

Tablo-13: Gümüşhane İli Tarımsal Yatırım bilgileri

Kaynak: <https://gumushane.tarimorman.gov.tr/Belgeler/2020/gumushane.pdf>

TARIM ALANLARININ DAĞILIMI VE ÜRETİM MİKTARI

	2002		2018		2019	
	Üretim Miktarı(ton)	Üretim Alanı(ha)	Üretim Miktarı(ton)	Üretim Miktarı(ton)	Üretim Alanı(ha)	Üretim Miktarı(ton)
Meyve	13.700	10.697	19.985	11.649	21.788	11.796
Sebze	8.780	9.943	8.942	11.527	8.634	11.112
Tarla Bitkileri	530.140	162.311	286.403	114.782	292.866	107.331

Tablo-14: Tarım Alanlarının Dağılımı ve Üretim Miktarı

Kaynak: <https://gumushane.tarimorman.gov.tr/Belgeler/2020/gumushane.pdf>

BİTKİSEL ÜRETİM-2019 TARLA ÜRÜNLERİ VERİLERİ

Ürün Adı	Türkiye Üretimi (Ton)	İl Üretimi (Ton)	Türkiye Üretimi İçindeki Payı
Patates (Diğer)	4.979.824	38.302	0,77%
Buğday	19.000.000	37.932	0,20%
Arpa	7.600.000	18.715	0,25%
Şekerpancarı	18.085.528	8.100	0,04%
Fasulye (Kuru)	225.000	3.601	1,60%
Genel Toplam	63.835.101	107.331	0,17%

Tablo-15: Bitkisel Üretim-Tarla Ürünleri Verileri

Kaynak: <https://gumushane.tarimorman.gov.tr/Belgeler/2020/gumushane.pdf>

2019 MEYVE ÜRETİM VERİLERİ

Ürün Adı	Türkiye Üretimi (Ton)	İl Üretimi (Ton)	Türkiye Üretimi İçindeki Payı
Elma	3.618.752	4.519	0,12%
Armut	530.723	1.893	0,36%
Dut	69.317	1.160	1,67%
Ceviz	225.000	905	0,40%
Fındık	776.046	861	0,11%
Genel Toplam	22.335.132	11.796	0,05%

Tablo-16: Gümüşhane Meyvecilik verileri

Kaynak: <https://gumushane.tarimorman.gov.tr/Belgeler/2020/gumushane.pdf>

GÜMÜŞHANE SEBZE ÜRETİM VERİLERİ

Ürün Adı	Türkiye Üretimi (Ton)	İl Üretimi (Ton)	Türkiye Üretimi İçindeki Payı
Domates	12.841.990	3.158	0,02%
Fasulye (Taze)	596.074	3.036	0,51%
Hıyar	1.916.645	2.718	0,14%
Lahana	819.667	1.232	0,15%
Biber	2.625.669	683	0,03%
Genel Toplam	31.089.644	11.112	0,04%

Tablo-17: Gümüşhane Sebze Üretim verileri

Kaynak: <https://gumushane.tarimorman.gov.tr/Belgeler/2020/gumushane.pdf>

TARIM VE TARIMA DAYALI SANAYİ

KONU	SAYI	KONU	SAYI
Süt ve Süt Ürünleri	2	Ekmek ve ekmek çeşitleri üretimi	77
Et ve Et Ürünleri	-	Makarna ve İrmik Üretimi	-
Su Ürünleri İşleme	-	Yumurta Paketleme	2
Meyve-Sebze işleme- paketleme	1	Dondurulmuş Gıda	-
Hububat ve Bakliyat Üretimi	-	Hazır Yemek, Tabldot Yemek	12
Katı ve Sıvı Bitkisel Yağ	-	Hazır çorba ve bulyon, puding, toz karışımlar, mavonez, sos vb	-
Şeker Üretimi (paketleme hariç)	-	Kuruyemiş ve Çerezler	-
Zeytinyağı	-	Baharat İşleme	-
Konserve ve Salça	-	Alkolsüz İçecekler	1
Fermente ve salamura ürün üretimi	-	Alkollü İçecekler	-
Pastacılık Ürünleri Üretimi	17	Bal, polen, arı sütü ve temel petek üretimi ve ambalajlama	2
Şekerli mamuller (Pestil&Köme)	34	Gıda Katkı ve Aroma Maddeleri	-
Bisküvi, Çikolata, Kakaolu ve Benzeri Ürünler	-	Gıda ile Temas Eden Maddeler	-
Un üretimi	-	Yem	1
Unlu mamuller üretimi	12	Diğer	-

Tablo-18: Tarım ve Tarıma Dayalı Sanayi Verileri

Kaynak: <https://gumushane.tarimorman.gov.tr/Belgeler/2020/gumushane.pdf>

Gümüşhane il sınırları içerisinde iklim, bitki örtüsü, yağış rejimi, toprak yapısı gibi özellikleri ile birbirinden farklılık arz eden iki havza ilin üretim deseninin çeşitliliği konusunda avantaj oluşturmaktadır. Bu da aynı il içerisinde hayvancılık, tarla ziraatı meyvecilik ve sebzeçilik konularını mümkün kılmaktadır. İlin, çeşitli bitkisel ürünlerin yetiştirilmesine uygun, hastalık ve zararlılardan arı ve farklı mikroklima özellikleri taşıyan çok sayıda kapalı havzaya sahip olması, İlin Doğu Karadeniz Bölgesi ile Doğu Anadolu Bölgesi arasında tek geçiş alanı olması gibi özellikler Gümüşhane’yi tarımsal yatırımlar açısından cazip hale getirmektedir.²¹

Gümüşhane’de Tarımsal Yatırım İçin Uygun Sektörler ve Alanlar	
Sektör Adı	Açıklama
Organik Tarım	Sahip olduğu coğrafi konumu, toprak ve iklim özellikleri ve yerleşim yoğunluğunun azlığı ile organik ürün yetiştirme açısından büyük potansiyel barındırmaktadır. İlimiz; hububat,

²¹ Tarım ve Orman Bakanlığı Strateji Geliştirme Başkanlığı, “Gümüşhane Tarımsal Yatırım Rehberi”, (https://www.tarimorman.gov.tr/SGB/TARYAT/Belgeler/il_yatirim_rehberleri/gumushane.pdf).

	bakliyat, yem bitkileri, tıbbi ve aromatik bitkiler, pestil-köme, dut pekmezi ve balıkçılık alanlarında organik tarım yapmaya oldukça elverişlidir. Tarım da kimyevi gübre ve bitki koruma ürünü kullanımı son derece düşüktür. Türkiye de en az BKÜ kullanılan illerden olan Gümüşhane, bu tarımsal üretim yaklaşımı ile organik tarım yönünden avantajlıdır. İlimizin tamamı organik tarım için hem mevzuat hem de çevre korunması anlamında uygun olduğundan karlı bir yatırım olacaktır. Geniş mera ve yaylalara sahip olan Gümüşhane organik hayvancılık ve arıcılık için ihtiyaç duyulan tarımsal üretim girdilerine doğal olarak sahip illerden biridir. Organik tarımın artması, organik hayvancılık için yatırım yapılmasına da fırsat verecektir. Böylece organik tarım ve hayvancılık birbirini destekleyeceğinden sürdürülebilirlik sağlanacaktır.
Meyvecilik	İlde ceviz ve elma yetiştiriciliği yaygın olarak yapılmaktadır. Son yıllarda ceviz ve yerel meyve yetiştiriciliğinin geliştirilmesi projesi kapsamında projeler hazırlanmaktadır. İlimizde uyguladığımız bu projeler sayesinde son yıllarda kapama meyve bahçelerinin kurulmasında artış olması, meyveciliği yatırım için cazip hale getirmektedir.
Tıbbi ve Aromatik Bitkiler	Kuşburnu bitkisinin Türkiye’de doğal olarak 27 türü yetişmekte ve bu miktarın 17 türü Gümüşhane ilinde bulunmaktadır. Türkiye’de böyle bir toprak yapısı üzerinde bu kadar tür ve çeşidi bünyesinde bulunduran başka bir il yok gibidir. Gümüşhane ilinde 41 köyde doğal olarak yetişen kuşburnu, Gümüşhane yöresine çok büyük ekonomik katkılar sağlayacak özelliğe sahiptir. İklim ve toprak yönünden fazla seçici olmayan kuşburnu bitkisi ile değerlendirilmesi neticesinde bu toprakların ekonomik sürece katılımı sağlanabilir.
Örtü Altı Üretimi	İlde örtü altı yetiştiriciliğinin büyük bir kısmı alçak tünelde yapılmaktadır. İlimizde işlemeli tarım yapılacak arazinin kısıtlı olması münasebetiyle örtü altı sebze üretimi ile birim alandan alınan verim arttığından dolayısıyla çiftçilerin gelir düzeyi yükseldiğinden üreticilerimiz tarafından ilgi görmektedir. İlde özellikle pazara yönelik modern seraların kurulması avantajlı olacaktır.
Büyükbaş Hayvancılık	İl genelinde 173.493 ha mera alanı olup DOKAP illeri arasında mera varlığı açısından en fazla mera alanına sahip olan ildir. 2019 yılı verilerine göre İl de 83.791 adet büyük baş, 38.989 adet küçükbaş hayvan bulunmaktadır. Hayvancılık işletmelerinin kaba yem ihtiyacı yılın 8 ayı meralardan ve yem bitkisi ekilişinden karşılanmaktadır. Mera ve yaylaklar hayvancılık faaliyetleri için uygun olup, konvansiyonel hayvancılık yatırımlarını da karşılayabilecek kapasitededir. Besi üretim tesisi olan Kelkit Doğan Besi İşletmesinin ilimizde yer alması tarıma dayalı yatırım fırsatlarının değerlendirilmesine en iyi örneklerdendir.
Arıcılık	Gümüşhane balının besin değeri, kaynağını yörenin değişik çiçeklerinden aldığı için diğer ballara göre yüksektir. İlin 2019 yılı bal üretimi 402 ton olup, toplam 150.000 kovan ile 3.000 ton bal üretimi sağlayacak floraya sahiptir. İl genelinde yapılan bitkisel üretimde kimyevi gübre ve ilaç kullanımının az oluşu organik arı ürünleri üretimi için önemli bir potansiyel oluşturmaktadır.
Su Ürünleri	Gümüşhane ili sahip olduğu akarsu, göl ve barajları ile kültür balıkçılığı üretimi için büyük potansiyele sahiptir ve su ürünleri üretimi son yıllarda hızlı artış kaydetmiştir. Bu artışta en büyük etken baraj göllerinde kurulan ağ kafeslerde de alabalık yetiştiriciliğinin yapılmaya başlanmasıdır. 2019 yılı itibarıyla İlde bulunan alabalık üretim tesislerinin sayısı 37’ye ulaşmış olup toplam kapasiteleri 4.754 ton/yıldır. İlde temiz yer altı ve yer üstü su kaynaklarının bulunması, diğer tarımsal faaliyetlere göre yılın her döneminde gelir elde edilmesi, halkın yeterli, dengeli ve sağlıklı beslenme konusunda bilinçlenmesi sonucu talebin artması, ilin Karadeniz’e yakınlığı nedeniyle ihracata yönelik pazarlama probleminin bulunmaması gibi sebeplerle karlı yatırım alanlarından biri haline gelmiştir. Bu sektörde gerek hammadde gerekse yeni balık üretimine yönelik yatırım yapılabileceği gibi üretimi yapılan balıkların işlenmiş ürün haline getirilerek pazara sunabilecek yatırımlar yapılabilecek durumdadır.
Kırsal Turizm	Dağ ve yayla turizmi, kış mevsimine ait aktiviteler gibi alternatif istihdam ve gelir getirici faaliyetler, mera/yaylaklara zarar vermeyecek şekilde planlanması koşuluyla ilimiz için açılım yapılabilecek fırsatlar arasında gözükmektedir.

Tablo-19: Gümüşhane’de Tarımsal Yatırım İçin Uygun Sektörler ve Alanlar

Kaynak: https://www.tarimorman.gov.tr/SGB/TARYAT/Belgeler/il_yatirim_rehberleri/gumushane.pdf

4.5.2.Yatırım Konusu Sektörün Yapısı ve Özellikleri

Dünya salça üretiminin önemli bir bölümü ABD ve Çin başta olmak üzere İspanya, İtalya, Şili, Portekiz, Yunanistan ve Brezilya'da yapılmaktadır. Türkiye, dünyadaki salça üretiminden oldukça önemli bir pay almaktadır. Sıralaması değişmekle beraber salça üretiminde ve ticaretinde Türkiye genellikle ilk on ülke arasında yer almaktadır. ABD, 1990 yılı öncesine kadar önemli bir ithalatçı ülke konumunda iken üretimini artırarak ülke ihtiyacını kendi imkânlarıyla karşılamaya başlamıştır. ABD'de üretimin artmasıyla birlikte salça ihracatı da başlamıştır. Çin ise ucuz işgücü ve maliyet avantajları nedeniyle dünya piyasalarına oldukça fazla miktarda ürün sürmekte ve dünya domates salçası stoklarını artırmaktadır.²²

Gıda sanayinde önemli hammaddelerden biri olan ve çok geniş bir kullanım alanı bulunan domates ile ilgili sanayi, meyve ve sebze işleme sanayi olmakla birlikte, bu sanayinin tüm alt dallarında da domates hammadde olarak kullanılmaktadır. Bunlar; meyve ve sebze konserveleri sanayi, salça sanayi, meyve suyu sanayi, dondurulmuş, kurutulmuş sebze ve meyve sanayi ile diğer sanayi sektörleridir. Domatesin sanayide işlenen oranının düşüklüğü ve %50 kapasite kullanım oranıyla mevcut potansiyelin de yeterince kullanılmadığı görülmektedir. Tüketici davranışlarındaki değişimlerle birlikte iç piyasadaki önemi gittikçe artmaktadır. Türkiye'nin hızlı nüfus artışı ve beslenme alışkanlığı dikkate alındığında talebin gelecek yıllarda artmaya devam edeceği, ancak dış pazarların da ihmal edilmemesi gereği ortaya çıkmaktadır. Bu nedenle artan rekabet koşullarına uyum sağlamak ve maliyetleri azaltıcı tedbirler almak önemlidir. Domates üretimi Türkiye'nin tümünde mümkündür ve sanayi tipi domates üretimi çoğunlukla Marmara Bölgesi ve Ege Bölgesinde başta olmak üzere Bursa, Manisa ve İzmir illerinde yoğunlaşmaktadır. Türkiye'de üretilen domatesin yaklaşık %20-30'u gıda sanayisinde işlenmekte, kalan miktar taze tüketilmektedir. İşlenen miktarın %80'i salça, %15'i konserve domates üretimi için kalan kısım ise ketçap, domates suyu vb. domates ürünlerinin imalatı için kullanılmaktadır. Hazır gıda tüketimindeki artış, kadınların iş hayatında aktif rolü, hızlı kentleşme ve ürün çeşitliliği ile salçanın ara mamul olarak kullanımı vb. nedenlerle sanayi ürünlerine talep her geçen gün artmaktadır. Türkiye'de yapılan çeşitli çalışmalar sanayi salçası tüketiminin yıllara göre değiştiğini ve ortalama 1,5-2 kg/kişi arasında olduğunu göstermektedir. Bununla birlikte Çin maliyetlerin düşük olması nedeniyle ve İtalya AB'ye üyeliğinin avantajını kullanarak sektörde ön planda yer almaktadır. Rekabet koşulları ağırlaşan sektörde iç piyasanın gelecek yıllarda daha fazla önem kazanması beklenmektedir. Geçmiş yıllarda Türkiye salça sanayi üretiminin %55-60'ı ihraç edilirken bu durum tersine dönmüş ve günümüzde iç pazarın önemi artmıştır. Sektöre yönelik yapılan çalışmalarda domates salçasında dünya piyasalarında rekabetin giderek artacağı ve Portekiz, İtalya ve Yunanistan'ın daha fazla uluslararası rekabet gücüne sahip olacağı belirtilmektedir.²³

Domates üretimi ve pazarlanmasına yönelik yapılan bir araştırmaya göre 2015, 2016 ve 2017 yıllarında Türkiye'nin domates salçası üretim miktarı hakkında bilgi verilmektedir. Tabloya göre 2015 yılında yaklaşık 17 milyon olan domates salçası üretimi 2017 yılında yaklaşık 20 milyona ulaşmıştır. Salça üretimi her geçen yıl artmaktadır. Salça üretimi yapılabilmesi için domateslerde genel olarak şeker miktarının fazla, asit miktarının az, domatesin renginin koyu kırmızı ve hastalıklara ve küflenmeye karşı dirençli olması özellikleri aranmaktadır. Bunun yanı sıra ince kabuklu olması, çatlamalara karşı dayanıklı olması, domatesin hasat döneminin uzun olması, suyunu kaybetmemesi, orta boy ve az çekirdekli olması, nakliyeyle dayanıklı olması ve ürün veriminin yüksek olması salça üretimi için domateste istenen özellikler arasında yer almaktadır. Modern yöntemlerle yapılan salça üretimi; yıkama, ayıklama, ön ısıtma, pulper ve ince elekten geçirme, buharlaştırma, pastörizasyon, steril kutulara sıcak olarak doldurma ve kapatma, soğutma, kurutma, kutu ambalajlama, depolama ve satış aşamalarında oluşmaktadır. Türkiye'de salça işletmelerinin çoğunluğu Balıkesir, Bursa ve Çanakkale illerinde faaliyet göstermektedir.

22 TMMOB Ziraat Mühendisleri Odası, Türkiye'de Domates Ve Domates Salçası Üretimi Ve Dış Ticareti https://zmo.org.tr/genel/bizden_detay.php?kod=23195&tipi=38&sube=0

23 Yakup Erdal Ertürk, Mustafa Çirka, Türkiye'de ve Kuzey Doğu Anadolu Bölgesi (KDAB)'nde Domates Üretimi ve Pazarlaması <https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/205003>

2015, 2016, 2017 Türkiye Domates Salçası Üretim Miktarları	
Yıllar	Domates Salçası Üretimi (kg)
2015	16.662.483
2016	19.967.373
2017	20.113.371

Tablo-20: 2015, 2016, 2017 Türkiye Domates Salçası Üretim Miktarları
Kaynak: TÜİK, 2019.

Türkiye’de üretilen 7 milyon ton domatesin yaklaşık %25’i işlenmekte ve bu işlenen domateslerin ise %80’i salça, %15’i konserve domates, kalan kısım ise ketçap, domates suyu ve diğer domates ürünlerinin imalatı için kullanılmaktadır. Türkiye’de ilk domates salçası üretim tesisi 1955 yılında Bursa ilinde kurulmuştur. Salça sektöründe kurulu işletmelerin büyük bir kısmını özel sektöre ait anonim şirketler oluşturmaktadır. Türkiye gerek domates gerekse de salça üretiminde dünyada ilk sıralarda yer almaktadır. Türkiye’de sebzeler iç pazar taleplerinin karşılanması, ihracata katkı yapması ve sanayiye hammadde sağlaması açısından önemli bir tarımsal ürün grubudur. Türkiye’de üretilen yıllık sebze ve meyve miktarı yaklaşık 43-45 milyon tondur. Dünya ölçeğindeki üretim göz önüne alındığında Türkiye, dünyadaki toplam sebze ve meyvenin yaklaşık %4’lük bir bölümünü üretmektedir. Türkiye’nin sebze üretiminde domates oldukça önemli bir paya sahiptir. Domates gerek sanayide gerekse de sofralık olarak tüketimi oldukça yaygın olan bir sebzedir. Türkiye’de tarımsal faaliyetler gelişmiştir ve sebze üretimi yoğun bir şekilde yapılmaktadır. Türkiye sebze üretiminin yaklaşık %40’ını domates oluşturmaktadır. Domatesin anavatanı Orta ve Güney Amerika’dır. Ancak toprak tipi ve iklimi elverişli olduğu için Türkiye’de de domates üretimi oldukça yaygın olarak yapılmaktadır. Günümüzde domates neredeyse Türkiye’nin tüm bölgelerinde yetiştirilmektedir. Üretimi yaygın ve oldukça verimli olan domates iç tüketimde sanayi hammaddesi olarak ve sofralık olarak kullanılmaktadır. Ayrıca domates ihracatı da Türkiye’de yaygın olarak yapılmaktadır. Türkiye’de salça üretimi oldukça gelişmiştir. Bu durumun temel nedeni salçanın hammaddesi domatesin Türkiye’de yaygın olarak üretilmesidir. Salçanın kullanım alanı oldukça geniştir. Domates ve salça bahsi geçen bu gıda tüketimi artışından önemli ölçüde etkilenen ürünlerdir. Dünyada da aynı durum geçerli olup salça üretimi oldukça yaygındır. Domates üretimi ile doğru orantılı gelişen salça sektörü birçok ülkede yaygınlaşmıştır. Türkiye’nin bir tarım ülkesi olması ve tarımsal faaliyetlerin yaygın olarak yapılması sebze ve meyve üretimini olumlu yönde etkilemektedir. Bu doğrultuda dünyada oldukça yaygın olan salça üretimi ve ticaretinde Türkiye ilk sıralarda yer almaktadır.²⁴

4.5.3.Pazar Talep Analizi, Pazarın Büyüklüğü ve Hedef Pazarlar

Yetiştirilen domateslerin %67’si sofralık olarak değerlendirmekte, %33’ü de sanayide işlenmektedir. Sofralık domateste Akdeniz Bölgesi’nin payı %46’dır ve onu %16 ile Ege, %12 ile Karadeniz, %11 ile Marmara izlemektedir. Sanayi domatesinde ise lider bölge %45 ile Marmara’dır ve onu %39 ile Ege izlemektedir. Bu iki bölge toplam sanayi domatesi üretiminin % 84’ünü karşılar. Son yıllarda toplam üretiminin %25’inden fazlası, sofralık taze domates üretiminin ise %40’ı örtü altı tarımında yapılıp hâle gelmiş ve örtü altında üretilen domates miktarı 3.2 milyon tona ulaşmıştır. Sera üretimi ürün arzının azaldığı dönemlere rastladığı için üreticiye daha fazla kazanç sağlamaktadır. Ayrıca bu dönemlerde ihracat önem kazanmakta ve pazarlama daha kolay olmaktadır. Sera üretimi Antalya merkezli olmak üzere Akdeniz kesiminde yoğunlaşmıştır. Fakat son zamanlarda jeotermal enerji kullanılan Denizli, Dikili ve benzeri yörelerde de serada üretimin gelişmesi sevindiricidir. Seracılıkta yaşanan bir yenilik de yaz aylarında yüksek rakımlı yaylalarda yapılan yaz dönemi yetiştiriciliğidir. Mersin’in Erdemli ilçesinde başlayan bu üretim biçimi son yıllarda Antalya Korkuteli’nde yaygınlaşmıştır. Yüksek rakım bitkilerin yüksek sıcaklık ve yoğun radyasyondan korunmasına yardım

²⁴ Prof. Dr. Kazım Abak, Türkiye’de Domatesin Dünü, Bugünü Ve Yarını, https://www.turktob.org.tr/dergi/makaleler/dergi17/TTOB_Dergi17_WEB-8_13.pdf

etmekte, optimum iklim isteklerine yakın koşullarda bir ortam sağlamakta ve daha kaliteli ürün elde edilmesine imkân vermektedir.²⁵

Dünyada nüfus artışıyla paralel olarak gıda ürünleri üretimi de artmaktadır. Türkiye’de de gıda ürünleri üretimi artmakta olup elde edilen ürünler sanayide kullanılmasının yanı sıra ihraç edilmektedir. Dünyada gıda sektörü her geçen gün büyümektedir. Sebze ve meyveler gıda sektörünün temelini oluşturan ürünler olup sektörün gelişmesiyle beraber bu ürünlere talep de artış göstermektedir.

Yıllar	Hasat Alanı (hektar)	Verim (kg/hektar)	Üretim (ton)
2014	4.910.081	356.128	174.861.783
2015	4.815.762	368.584	177.501.042
2016	4.845.193	370.488	179.508.401
2017	4.848.384	376.004	182.301.395

Tablo-21: Domates üretim verileri.

Kaynak: FAO, 2019.

Tabloda 2014, 2015, 2016 ve 2017 yıllarında dünyada domates üretim verileri yer almaktadır. Tabloya göre 2014 yılında 4.910.081 olan hasat alanı 2015 yılında düşerek 4.815.762 olmuştur. Dünyada 2015 yılında bir önceki yıla göre domates hasat alanında azalma olmasına rağmen 2016 ve 2017 yılında hasat alanı artış göstermektedir. Hasat alanında yaşanan bu dalgalanmaya rağmen domates üretimi ve verimi her yıl bir önceki yıla artış göstermektedir.²⁶

2017 Yılı Ülkelere Göre Domates Üretim Miktarı (Ton)	
Çin	59.626.900
Hindistan	20.708.000
Türkiye	12.750.000
ABD	10.910.990
Mısır	7.297.108
İran	6.177.290
İtalya	6.015.68

Tablo-22: 2017 Yılı Ülkelere Göre Domates Üretim Miktarı

Kaynak: FAO, 2019.

Tabloda 2017 yılı ülkelere göre domates üretim miktarları verilmiştir. Verilere göre Çin domates üretiminde yılda yaklaşık 60 milyon ton ile dünya birincisi konumundadır. Çin’i yaklaşık 21 milyon ton ile Hindistan izlemekte olup Türkiye dünya domates üretiminde 3. sırada yer almaktadır. Türkiye’de 2017 yılında yaklaşık 13 milyon ton domates üretilmiştir. Türkiye’yi ise ABD, Mısır, İran ve İtalya takip etmektedir. Türkiye domates üretiminde dünyada ilk sıralarda yer almaktadır.

Türkiye’de sebze üretimi her geçen yıl artmakta olup 2018 yılı verilerine göre 30 milyon tondan fazla sebze üretimi gerçekleştirilmiştir. Oldukça yüksek miktarda olan toplam sebze üretim miktarı iç pazar ihtiyacını fazlası ile karşılamaktadır. T.C. Tarım ve Orman Bakanlığı Bitkisel Üretim Genel Müdürlüğü Türkiye’nin sebze üretiminde kendine yeterliliğini %120 olarak belirtmektedir. Sebze türleri arasında ise domates üretiminin yeterlilik durumunun yüksek olduğu değerlendirilmeler arasında yer almaktadır. Fazla üretilen bu sebzenin pazarlanması önemli bir sorundur. Sebze üretiminin %82,5’ini meyvesi yenilebilen sebzeler oluşturmaktadır. Bu grup sebzeler içinde domates, biber, patlıcan, kavun

²⁵ Prof. Dr. Kazım Abak, Türkiye’de Domatesin Dünü, Bugünü Ve Yarını,

https://www.turktob.org.tr/dergi/makaleler/dergi17/TTOB_Dergi17_WEB-8_13.pdf

²⁶ TAGEM; Tarım Ürünleri Piyasaları DOMATES,

<https://arastirma.tarimorman.gov.tr/tepge/Belgeler/PDF%20Tar%C4%B1m%20%C3%9Cr%C3%BCnleri%20Piyasalar%C4%B1/2020-Ocak%20Tar%C4%B1m%20%C3%9Cr%C3%BCnleri%20Raporu/Domates%20Tar%C4%B1m%20%C3%9Cr%C3%BCnleri%20Piyasa%20Raporu%202020%20ocak.pdf>

ve karpuz önemli paya sahiptir. Bununla beraber toplam sebze üretiminin %40-45'ini yalnızca domates oluşturmaktadır. Bu nedenle domatesin iç ve dış pazarlarda, sanayide değerlendirilmesi üzerinde önemle durulmaktadır.²⁷

2015-2018 Türkiye Domates Ekilen Alan Verileri (dekar)		
Yıllar	Sofralık Domates	Salçalık Domates
2015	1.257.121	614.516
2016	1.248.324	558.549
2017	1.235.094	539.647
2018	1.175.095	519.742

Tablo-23: 2015-2018 Türkiye Domates Ekilen Alan Verileri (dekar)

Kaynak: TÜİK, 2019.

Hedef Pazar ve Özellikleri

Genel projeksiyonlara baktığımızda gıda talebi 2001-2030 yılları arasında yıllık ortalama yüzde 1,5 artacaktır. Gelişmiş ülkelerde gıda tüketimi ve ihtiyaçlar değişmektedir. Gelişmiş pazarlarda doygunluğun dışında bireylerin medikal statüsüne uygun beslenme, gıdaların alternatif ilaç haline dönüşmesi ve kullanımı sentetik ve fonksiyonel gıdalar, paketlenme ve saklama teknolojilerindeki ilerlemeler ile sunum çeşitliliği, inovasyona dayalı ürün çeşitliliği temel eğilimler olacaktır. Gelişen ülkelerde de gıda tüketimi değişmektedir. Gelir ve refah artışına bağlı olarak hem toplam tüketim artmakta (beslenme açığı azalmakta) hem de daha dengeli ve sağlıklı (hayvansal-bitkisel ürün dengesi) beslenme artmaktadır. Tüketim geleneksel ürünlerden sanayi (gıda sanayi) ürünlerine doğru genişlemektedir.²⁸

Bunun yanında farklı uzmanlar tarafından yapılan analizlere göre gıda içecek sektöründe beklenen eğilimler şu şekildedir:

- Dünyada insan beslenmesinde sağlıklı ve tüketimi pratik olan gıda ürünlerine yönelik talep giderek artmış, buna bağlı olarak kurutulmuş ve işlenmiş gıda üretimi de büyük bir gelişme göstermiştir. Dünyada olduğu gibi Türkiye’de de meyve ve sebzelerin işlenmesine bağlı ürün sayısı giderek artış göstermektedir. Yaş meyve ve sebzelerin yoğun olarak üretildiği Türkiye’de ürünleri gerek ülke içinde taze tüketmek gerekse ihraç etmek dışında, üstün gıda muhafaza teknolojisi kullanarak bu ürünlere katma değer yaratmak, sektördeki tüm aktörlerin geleceği açısından son derece önemlidir. Hazır gıdaların raf ömrünün uzunluğu, çeşitliliği ve kurutulunca hacimde dikkat çekici bir düşüş sağlaması nedeniyle çok popülerdir.
- Gıda sektörü birçok açıdan stratejik öneme sahiptir ve rekabet oldukça yoğun olduğu bir sektördür. Kentleşme, küreselleşme, medya, yaşam tarzı, tüketici bilinç ve tüketici beklentisi gibi faktörler gıda tüketim ve gıda tüketim alışkanlıklarını yakından etkilemektedir. Dolayısıyla gıda üreten işletmeler de gelişen koşullara uyum sağlamaya, üretimlerini bu doğrultuda yönlendirmeye ve taleplere karşılık verecek yeni ürünler geliştirmeye çalışmaktadır.
- Özellikle son on yılda meydana gelen sosyal, ekonomik ve teknolojik dönüşümler, gıda tüketim alışkanlıklarını köklü bir biçimde değiştirmiştir. Zaman sınırlılığı, zamanın yetmediği hissi, uzun çalışma saatleri, hızlı yaşama uyum sağlama isteği gibi faktörler gıda tüketim alışkanlıklarında köklü değişikliklere sebep olabilmektedir. Bu gelişmelerle birlikte evde yemek hazırlama sıklığında azalmalar meydana gelmiş, fast food tüketim artmış, geleneksel olarak

²⁷TAGEM; Yaş Sebze ve meyve Çalıştayı, 2019.

<https://www.tarimorman.gov.tr/TAGEM/Belgeler/Duyurular/%C3%87Al%C4%B1%C5%9Ftay%20Raporu%20son%20hali.pdf>

²⁸<http://www.iib.org.tr/files/downloads/PageFiles/%7BE15005A6-4B2B-4C43-B29A-D4FD273CCD8C%7D/Files/Kurumeyve%202023%20Proje%20Raporu.pdf>

ailenin hep birlikte oturup yemek yediği zamanlar azalmış, kolayca hazırlanan ya da tüketme hazır gıdalara ilgi artmıştır.

- Değişen tüketici tercihleri çerçevesinde giderek artan daha rekabetçi küresel pazarda başarılı olabilmek için, üreticiler tüketicilerin istemlerini karşılamak amacıyla iş operasyonlarını bu yönde yapılandırmak zorundadırlar.
- Gelecekte, gıda sanayi için çok daha fazla potansiyel tüketici olacaktır. Bugün yeryüzünde yaklaşık 7,2 milyar insan yaşamaktadır. BM Nüfus projeksiyonlarına göre 2020 yılına kadar dünya nüfusunun 8 milyar olacağı tahmin edilmektedir; 2050 yılına kadar ise nüfus 10 milyarı geçecektir. Gıda sanayinden gelecekte daha çok gıda bekleyen tüketiciler olacaktır.
- Gelecekte tüketiciler gıda ve içeceklerini giderek ev dışında ve/veya kurumsal beslenme noktalarında daha çok tüketecektir. Ev dışı çalışanın artması, gelir yüksekliği, tüketicilerin zamanlarının kısıtlı olması gıda ve İçecek sektöründen tüketime hazır ürünlere talebi artıracaktır. Gıda ve İçeceklerde lezzetler giderek dünyada tüketiciler arasında daha evrensel hale gelmektedir.
- Tüketiciler gıda ve içecekler için basit tüketimin ötesinde sağlıkları için pozitif ürün nitelikleri giderek artan sayıda ürünlere tercihleri artacaktır. Başarılı gıda ve içecekler; tüketicilerin gereksinimleri, istekleri ve yaşam tarzlarına cevap verecek niteliklerde olması beklentisi artmaktadır. Bunun sonucunda tüketiciler, gıda ve içecek sektöründen yenilik beklentileri artacaktır.
- Tüketicilerin, geleneksel gıda ve içeceklerden ziyade yenilikçi, geleneksel olmayan ürünler tercihleri artacaktır. 21. yüzyılda, gıda ve içecek endüstrisi sadece geleneksel ürün temininin ötesine gidecektir. Ürünler giderek tüm gün tüketilebilen, farklı tüketim fırsatları sunan, çok amaçlı ürünler olacaktır.
- Gıda ve içecek pazarı, belli yaş gruplarına yönelik ve kullanım amacına göre farklı, özel ürünler olacaktır. Bu durum da yenilikçi ürünler pazarda yer alacaktır. Ürünlerde inovasyon olanakları artacaktır. 21. yüzyılda tüketicilerin farklı tat beklentileri olacaktır. Bu beklentileri karşılamak için gıda sanayi küresel üretimden ziyade giderek farklı, daha küçük tüketicilere yönelik üretimler yapacaktır. Tüketiciler sağlığına, uzun yaşamlarına, hastalıklardan korunmalarına hizmet edecek gıda ve içeceklerin popülaritesi artacaktır. Gıda ve İçecekler özellikle tanımlanmış sağlık yararları ve hastalık riskini azaltma. (Örneğin, kanser, kalp hastalığı veya diyabet riskinizi azaltır) sözünü tüketicilere reklamını yaparak satacaklardır. Bu tip ürünler bu eğilimden yararlanırken klasik ürünler sınırlı özellikleri ve besleme kaliteleri nedeniyle pazarda sıkıntı çekeceklerdir.²⁹

Gıda ürünlerinde artan bir talebe bağlı olarak yatırım için yurtiçindeki hedef pazar olarak öncelikle Gümüşhane ve çevresindeki iller seçilmiştir. Daha çok turistik bölgeler, turist çeken yerler, oteller, geleneksel organik gıda satan perakendecilere odaklanılması önerilmektedir. Bununla birlikte farklı salça türlerine olan talep tüm Türkiye’de yaygındır. Firmanın ilk yılında hedef Pazar Gümüşhane ve çevre illeri olsa dahi 2. ve daha sonraki yıllarda Türkiye’nin diğer bölgelerine de ürün gönderilmesi hedeflenmiştir. Türkiye pazarının dışında salça ihracatı da önemli bir faaliyet alanıdır. Firmanın kuruluşunun 3.Yıldan itibaren ürünlerin ihracatı konusunda da çalışmalar yapılması önerilmektedir. Özellikle Almanya ve AB ülkeleri önemli bir hedef pazar olarak hedeflenebilir. Öncelikli hedef grubu perakende sektörü, toptancılar, bayiler, oteller ve marketlerdir. Yaş meyve ve sebzelerin toptan olarak sipariş alınması ve nakliyesinin yapılması gerekmektedir. Bu yüzden de yüksek miktarlarda ürün alan kuruluşlara ve müşterilere odaklanılması gerekmektedir. Oteller ve marketler konusunda; Gümüşhane ve çevre illerinde özellikle turizm faaliyetlerinin yoğun olduğu bölgelerde olacaktır. Toptancılar ve

²⁹ G. Saner And Ş. Özgür, "Kuru Meyve Sebze Sektöründe Katma Değeri Artırıcı Bir Yöntem: Dondurarak Kurutma Tekniğinin Ekonomik Yönü," *Ordu Gıda Güvenliği Dergisi*, vol.13, pp.5-10, 2019 (<https://avesis.ege.edu.tr/yayin/3a67410a-d0c8-4000-a282-437e0b1cc10b/kuru-meyve-sebze-sektorunde-katma-degeri-artirici-bir-yontem-dondurarak-kurutma-tekniginin-ekonomik-yonu>).

Berkay Keskin, Erdoğan Güneş, *Gıda ve İçecek Tüketiminde Yeni Trendlerin Değerlendirilmesi*, *Tarımsal Ekonomi Dergisi*, 2019 (<http://journal.tarekoder.org/tr/download/article-file/786414>),

Y. B Saygı, *Gıda ve İçecek Sanayinde 2016 Trendleri*, *Gıda Türk Dergisi*, Mayıs-Haziran, Sayı: 13. s. 35-36.

bayiler olarak; Türkiye'nin diğer bölgelerine de ulaşılması hedeflenmektedir. Perakende müşteri grubunun özellikleri ele alındığında: Türkiye'de, geniş aile yapısından çekirdek aile yapısına dönüşümün görüldüğü son yıllarda bazı farklı faktörlerin de etkisiyle son tüketici tarafından gıda alım miktarlarının küçülmeye başladığı görülmektedir. Eskiden kışlık erzak olarak büyük miktarlarda gıdalar alınırken, şimdi büyük marketlerin de yaygınlaşmasıyla günlük ya da haftalık tüketime yönelik alımlar olmaya başlamıştır. Yatırımcı tarafından Türkiye geneli görülen ve daha da belirginleşecek bu değişim dikkate alınarak küçük gramajlarda paketlenmiş ürünlerle marketlere giriş yönünde çalışmalar yapılması önem arz edebilir. Tek ürün yanında söz konusu olan ürünlerden karışımlar yapılarak ürün geliştirme yöntemleri geliştirilmelidir. İlerleyen yıllarda ürün gamını geliştirerek işletmeye yeni ürünler eklenmesi, pazarın yaygınlaşması işletmenin büyüyerek sürdürülebilirliği açısından önemlidir. Toplu tüketim veya endüstriyel mutfakların önemli alt kategorisi restoranlar ve yemek fabrikalarıdır. Hemen arkasından gelen kategori ise otellerdir. Bir başka deyişle salçanın turizm ile yakından ilişkisi bulunmaktadır. Salça tüketimi gerek hane halklarında gerekse de işletmelerde oldukça yaygındır. Bu doğrultuda hedef müşteri grubu her iki grubu da kapsamaktadır.

4.5.4.Rekabet Yapısı ve talep analizi

Ülkemizde tarımın küçük ölçekli alanlarda yapılması ve sürekli bulunabilirlik olmamasından kaynaklı sıkıntılar yaşanabilmektedir. Ülkemiz meyve ve sebze üretiminin mevsimsel ve bölgesel özellik arz etmesi nedeniyle ihracata yönelik faaliyette bulunan yeterli kapasiteye sahip, modern yapıda birçok tesis yılın belli dönemlerinde atıl kalması ve buna bağlı olarak, sektöre bağlı çalışan yan sektörlerin de (nakliyeciler, ambalaj, işçi, vb.) atıl kalmasına yol açması sıkıntı oluşturmaktadır. Bu atıl durum ve kapasitenin düşük düzeyde kullanılması arzı da doğrudan etkilemektedir. Arzın talebin gerisinde kalması ise fiyatların yükselmesi ve rekabet avantajının değerlendirilememesi sonucunu doğurmaktadır.³⁰

Salça ihracatımızı artırma konusunda AB mevzuatının takibi ve bu mevzuatların gerekleri doğrultusunda üretim yapılması pazar mevcudiyeti açısından son derece önemlidir. Bu nedenle gıda alanındaki standartlara sıkı sıkıya uyulması ve belli bir kalite seviyesinin tutturulması önemlidir. Bu durum rekabet ve fiyatlandırma avantajının yanı sıra, ihracat kapasitesi üzerinde de doğrudan etkili olacaktır. Talebi etkileyen bir diğer husus ise sağlık ve sağlıklı beslenme alanlarında ortaya çıkan yeniliklerdir. Tüketiciler her geçen gün hazır ve kimyevi gıdalar yerine doğal yollardan elde edilmiş ürünlere daha çok talep göstermektedirler. Doğal ve organik yollarla üretilmiş ürünler gittikçe daha çok talep görmekte ve pazar payını hızlı bir şekilde artırmaktadır. Bunun yanı sıra oteller, turizm merkezler, marketler ve perakende sektörü de bu tür ürünlere daha fazla ağırlık vermektedirler. Bu ürünler gıda ürünü olarak tüketildiği gibi özellikle aktarlarda da tedaviyi destekleme amacıyla da satılmaktadır. Bu durum da pazar payını etkileyen özelliklerden biridir.

Tarım sektöründe, doğal ve ekonomik koşullara bağlı olarak; arz, talep ve fiyat gibi temel iktisadi faktörlerde aylık, mevsimlik ve yıllık değişiklikler olabilmektedir. Hammadde fiyatlarındaki aşırı dalgalanmalar alıcı, satıcı ve tüketiciyi olumsuz etkileyebilmektedir. Bu nedenle sözleşmeli yetiştiricilik modeli, gıda sanayinde mevcut kapasite için yeterli ve kaliteli hammaddenin sağlanabilmesi ve ekonomik dalgalanmalardan işletme performansının korunabilmesi için genellikle tercih edilen bir yöntemdir. Bu sayede gıda sanayi sözleşmeli yetiştiricilik modeli yoluyla masraflı indirebilmekte olup belirli kapasitede ve kalitede hammadde temin edebilmektedir. Bundan dolayı salça üretim tesisinin işletme stratejisi belirlenirken sözleşmeli ekim yöntemiyle hammadde temin edilmesinin daha yararlı olacağı öngörülmektedir.

Gümüşhane'de gıda ürünleri imalatı özellikle organik ürün bazlı bir değerlendirmede potansiyeli olan bir sektör olarak görünmektedir. Gümüşhane Tarım İl Müdürlüğü 2019 verilerine göre ise; Gümüşhane'de Meyve-Sebze işleme- paketleme tesisi olarak 1 firma faaliyet göstermektedir.

³⁰ TAGEM; *Yaş Sebze ve meyve Çalıştayı*, 2019.

<https://www.tarimorman.gov.tr/TAGEM/Belgeler/Duyurular/%C3%87Al%C4%B1%C5%9Ftay%20Raporu%20son%20hali.pdf>

Konu	Sayı
Süt ve Süt Ürünleri	3
Et ve Et Ürünleri	1
Su Ürünleri İşleme	-
Meyve-Sebze işleme- paketleme	1
Hububat ve Bakliyat Üretimi	-
Katı ve Sıvı Bitkisel Yağ	-
Şeker Üretimi (paketleme hariç)	-
Zeytinyağı	-
Konserve ve Salça	-
Fermente ve salamura ürün üretimi	-
Pastacılık Ürünleri Üretimi	14
Şekerli mamuller (Pestil&Köme)	27
Bisküvi, Çikolata, Kakaolu ve Benzeri Ürünler	-
Un üretimi	0
Unlu mamuller üretimi	8

Tablo-24: Gümüşhane’de Meyve-Sebze İşleme- Paketleme Tesisi Sayısı, 2020.

Kaynak: https://www.tarimorman.gov.tr/SGB/TARYAT/Belgeler/il_yatirim_rehberleri/gumushane.pdf

Gıda Ürünlerinin İmalatı			
İl Geneli		Türkiye Geneli	
Firma Sayısı:	17	Firma Sayısı:	9,320
Kapasite Raporu Sayısı:	17	Kapasite Raporu Sayısı:	10,492
Toplam Çalışan Sayısı:	205	Toplam Çalışan Sayısı:	370,090

Tablo-25: İlde Gıda Sektöründe Faaliyet Gösteren İşletme Sayısı 2020.

Kaynak: http://sanayi.tobb.org.tr/yeni_il07.php

İl Bazında En Çok Kodlanan İlk 20 Ürün			
Sıra	Kodu	Açıklama	Kapasite Rapor Sayısı
1	10.39.22.90.01	Reçel, marmelat, meyve jölesi ve pekmez (turunçgillerden yapılanlar ile homojenize müstahzarlar hariç)	8
2	10.82.24.00.00	Şekerle korunmuş meyveler, sert kabuklu yemişler, meyve kabukları ve bitkilerin diğer kısımları	8
3	10.89.19.40.00	Peynir fondüleri ve başka yerde sınıflandırılmamış diğer gıda müstahzarları	2
4	10.91.10.35.00	Çiftlik hayvanlarının beslenmesinde kullanılan müstahzarlar, sığırlar için olanlar (karışımlar hariç)	2
5	10.86.10.50.00	Homojenize reçel, meyve jeli, marmelat, meyve veya sert kabuklu yemiş püreleri ile ezmeleri	1
6	10.89.19.40.01	Balın İşlenmesi	1
7	10.84.11.90.00	Sirkeler ve sirke ikameleri (şaraptan yapılanlar hariç)	1
8	10.89.19.40.02	Polen, arı sütü, vb.	1
9	10.85.19.00.03	Jöleler	1
10	10.32.19.20.04	Diğer- herhangi bir meyve/sebzenin mayalanmamış ve alkol ilave edilmemiş konsantre olmayan suyu (portakal, greyfurt, ananas, domates, üzüm, elma, kayısı, vişne ve şeftali suları hariç)	1
11	10.32.17.00.00	Meyve ve sebze suları karışımları	1
12	10.32.19.10.00	Turunçgiller familyasından herhangi bir meyvenin suyu, konsantre olmayan (portakal ve greyfurt hariç)	1

13	10.91.10.37.00	Çiftlik hayvanlarının beslenmesinde kullanılan müstahzarlar, kümes hayvanları için olanlar (karışımlar hariç)	1
14	10.83.15.00.00	Şifalı bitki çayları	1
15	10.32.19.20.05	Meyve nektarları	1
16	10.91.10.10.00	Çiftlik hayvanları yemleri için karışımlar	1
17	10.71.12.00.01	Baklava, kadayıf ve şerbetle tatlandırılmış diğer unlu mamuller	1
18	10.51.40.50.01	Kaşar peyniri	1
19	10.51.40.30.02	Lor ve çökelek	1
20	10.51.30.30.00	Tereyağı (ağırlığına göre, yağ içeriği <= %85 olan)	1

Tablo-26: İl Bazında En Çok Kodlanan İlk 20 Ürün, 2020.

Kaynak: http://sanayi.tobb.org.tr/yeni_il07.php

Son yıllarda dünya nüfusunda beklenenden yüksek oranda artış olması ve özellikle de Türkiye’de nüfusun her yıl yaklaşık %1,5 oranında artış göstermesi nedeniyle tarımsal ürün ve türevleri oldukça önem kazanmaktadır. Tarımsal ürünlere ve türevlerine olan talebin artması kapasite ve üretim artışını zorunlu kılmaktadır. Ayrıca hızla çoğalan insan topluluklarının gereksinimlerini karşılamak için birim alandan daha bol ve kaliteli üretim elde etmek günümüz tarımsal üretiminin temel amaçları arasında yer almaktadır. Bu amaç, yeni teknolojilerden ve organizasyon modellerinden yararlanarak gerçekleştirilmektedir. Türkiye’de tarım metotları günümüz koşullarına uyum sağlamaktadır. Teknolojinin tarımda kullanılmasıyla beraber tarımsal ürün üretiminde ve kalitesinde artış görülmektedir. Tarımda teknolojinin ve yeni uygulamaların kullanılması birim alandan alınan ürün miktarını artırmaktadır. Bu duruma örnek olarak tarım arazilerinin azalmasına rağmen üretim miktarının artması verilebilmektedir.

TOBB 2020 yılı veri tabanına göre Türkiye’de 113 adet üretimi yapan firma görünmektedir. Faaliyet gösteren firmaların daha çok Ege, Akdeniz ve Marmara, İç Anadolu ve Doğu Anadolu bölgesinde yoğunlaştığı görülmektedir. Bu tesislerde 859,298,828 kg Domates püresi ve ezmesi, konsantre edilmiş ürün üretimi yapılmaktadır

Salça Üretimi yapan firmaların İllere Göre Alt Faaliyet Dağılım Haritası

Şekil-1: TOBB 2020 Yılı Veri Tabanına Göre Türkiye’de Salça Üretimi Yapan Firmaların İllere Göre Dağılımı. 2020.

*İlgili faaliyet kodunda üretim yapan firmaların bulunduğu iller mavi renk ile gösterilmiştir.

Kaynak: http://sanayi.tobb.org.tr/ksorgu_harita4.php?kod=10.39.17.25.00

Domates Püresi ve Ezmesi, Konsantre Edilmiş-İllere Göre Üretim Kapasiteleri								
M: Mühendis; T: Teknisyen; U: Usta;İ: İşçi; İd: İdari; * Kayıtlı Üretici Sayısı 3 Ve Daha Az İse Üretim Kapasitesi Bilgileri Verilmemektedir İl Bazında Üretim Kapasitesi Toplamları Ürünün Niteliğine Bağlı Olarak Farklı Birimlerde Olabilir.								
İl Adı	Kayıtlı Üretici	Personel Bilgileri						Üretim Kapasitesi
		M	T	U	İ	İd	Toplam	Kilogram
Adana	3	2	1	6	27	3	39	*
Afyonkarahisar	3	22	7	11	162	31	233	*
Ankara	2	3	1	3	27	4	38	*
Antalya	3	12	4	2	70	16	104	*
Aydın	3	7	7	10	72	5	101	*
Balıkesir	12	57	64	41	826	92	1080	143,389,880
Bursa	19	120	111	380	1752	282	2667	280,861,144
Çanakkale	3	5	6	2	169	3	185	*
Diyarbakır	2	2	1	2	8	2	15	*
Elâzığ	1	1	0	1	2	2	6	*
Erzincan	1	6	10	6	52	12	86	*
Gaziantep	2	1	0	1	6	3	11	*
Hatay	3	0	0	2	8	3	13	*
Isparta	2	2	5	3	32	3	45	*
İstanbul	1	0	0	0	15	1	16	*
İzmir	21	50	55	52	937	94	1381	216,947,060
Kayseri	1	4	6	10	196	17	233	*
Kocaeli	1	8	16	10	329	51	414	*
Konya	3	3	1	4	53	11	72	*
Malatya	3	1	1	4	77	13	96	*
Manisa	13	32	49	36	1154	107	1378	91,873,573
Kahramanmaraş	1	4	3	4	28	7	46	*
Muğla	2	4	1	1	6	7	19	*
Nevşehir	1	1	0	2	9	5	17	*
Samsun	1	2	2	6	17	3	30	*
Tekirdağ	1	1	0	0	1	0	2	*
Tokat	3	2	1	3	24	4	34	*
Karaman	1	20	29	59	226	25	359	*

İğdır	1	0	0	2	4	1	7	*
Toplam	113	372	381	663	6289	807	8727	859,298,828

Tablo-27: Domates püresi ve ezmesi, konsantre edilmiş-İllere Göre Üretim Kapasiteleri 2020.

Kaynak: http://sanayi.tobb.org.tr/ksorgu_harita4.php?kod=10.39.17.25.00

Merkez Bankası verilerine göre NACE sınıflandırmasında yer aldığı Gıda ürünleri imalatında kapasite kullanım oranı **2018’de %72,95, 2019 yılında %72,47’dir.**³¹ Yurtiçindeki hedef pazar olarak öncelikle Gümüşhane ve çevresindeki iller ve zaman içinde komşu iller seçilmiştir. Firmanın ilk yılında hedef pazar Gümüşhane ve çevre illeri olsa dahi 3. ve daha sonraki yıllarda Türkiye’nin diğer illerine de ürün gönderilmesi hedeflenmiştir. Firmanın kuruluşunun 3.Yıldan itibaren ürünlerin ihracatı konusunda da çalışmalar yapılması önerilmektedir.

Gümüşhane’de salça üretim tesisinin açılmasına ilişkin avantajlar aşağıda özetlenmiştir. Tarım da kimyevi gübre ve bitki koruma ürünü kullanımı son derece düşüktür. 12 gr/da ile Türkiye de en az BKÜ kullanılan illerden olan Gümüşhane bu tarımsal üretim yaklaşımı ile organik tarım yönünden avantajlıdır. Sahip olduğu coğrafi konumu, toprak ve iklim özellikleri ve yerleşim yoğunluğunun azlığı ile organik ürün yetiştirme açısından büyük potansiyel barındırmaktadır. İl; hububat, bakliyat, yem bitkileri, ıtri bitkiler, pestil köme, dut pekmezi ve balıkçılık alanlarında organik tarım yapmaya oldukça elverişlidir. Tarım da kimyevi gübre ve bitki koruma ürünü kullanımı son derece düşüktür. 2015 yılında 12 gr/da ile Türkiye de en az BKÜ kullanılan illerden olan Gümüşhane, bu tarımsal üretim yaklaşımı ile organik tarım yönünden avantajlıdır.³²

Yurtiçindeki Hedef Pazar olarak öncelikle Gümüşhane ve çevresindeki iller seçilmiştir. Daha çok turistik bölgeler, turist çeken yerler, oteller, geleneksel organik gıda satan perakendecilere odaklanılması önerilmektedir. Bununla birlikte konserve ürünlere olan talep tüm Türkiye’de yaygındır. Firmanın ilk yılında hedef Pazar Gümüşhane ve çevre illeri olsa dahi 2.ve daha sonraki yıllarda Türkiye’nin diğer bölgelerine de ürün gönderilmesi hedeflenmiştir.

Gümüşhane nüfusu bir önceki yıla göre 1.773 artmıştır. Gümüşhane nüfusu 2019 yılına göre 164.521’dir. Bu nüfus, 83.196 erkek ve 81.325 kadından oluşmaktadır. Yüzde olarak ise: %50,57 erkek, %49,43 kadındır. Yüzölçümü 6.440 km2 olan Gümüşhane ilinde kilometrekareye 26 insan düşmektedir. Gümüşhane nüfus yoğunluğu 26/km2’dir.

Yıllara Göre Gümüşhane Nüfusu			
Yıl	Gümüşhane Nüfusu	Erkek Nüfusu	Kadın Nüfusu
2019	164.521	83.196	81.325
2018	162.748	82.468	80.280
2017	170.173	86.097	84.076
2016	172.034	87.564	84.470

Tablo-28: Yıllara Göre Gümüşhane Nüfusu

Kaynak: www.tuik.gov.tr

³¹ https://evds2.tcmb.gov.tr/index.php?/evds/serieMarket/collapse_21/6007/DataGroup/turkish/bie_kko2

³² https://www.tarimorman.gov.tr/SGB/TARYAT/Belgeler/il_yatirim_rehberleri/gumushane.pdf

Yıl	Gümüşhane Nüfusu	Artış Hızı
2016	172.034	%13.59
2017	170.173	%-1.08
2018	162.748	%-4.36
2019	164.521	%1.09

Tablo-29: Yıllara Göre Gümüşhane’de Nüfus Artış Hızı

Kaynak: www.tuik.gov.tr

İlçelere Göre Gümüşhane Nüfusu					
Yıl	İlçe	İlçe Nüfusu	Erkek Nüfusu	Kadın Nüfusu	Nüfus Yüzdesi
2019	Merkez	56.398	28.138	28.260	%34,28
2019	Kelkit	52.608	26.867	25.741	%31,98
2019	Şiran	21.286	10.694	10.592	%12,94
2019	Kürtün	13.376	6.916	6.460	%8,13
2019	Torul	12.504	6.356	6.148	%7,60
2019	Köse	8.349	4.225	4.124	%5,07

Tablo-30: İlçelere Göre Gümüşhane Nüfusu

Kaynak: www.tuik.gov.tr

Tablolardan görüldüğü üzere il nüfusu durağan değildir. Köylerden kent merkezine göç olgusu devam etmektedir. TÜİK yayınladığı “İstatistiklerle Aile 2018” çalışmasındaki verilere göre Gümüşhane’de ortalama hane halkı büyüklüğü 3,1 kişi olduğu hesabı ile ilde yaklaşık hane sayısının 53.071 adet olduğu görülmektedir.

Ayrıca çevre iller de hedef pazarlar arasında yer almaktadır. Bu illerin nüfus sayıları ve hane büyüklükleri aşağıdaki tabloda gösterilmektedir.

İlin Adı	Nüfus Sayısı (2019)	Nüfus Artış Hızı (2019)	Hane Sayısı (Ort. 3,9 Kişi Üzerinden)
Bayburt	84.8432	%3,12	21.754
Erzincan	234.747	%2,4	60.194
Rize	343.212	%-1,57	88.003
Artvin	170.875	%-1,80	43.814
Toplam	833.677		213.765

Tablo-31: Gümüşhane Çevresindeki İllerin Nüfusu ve Ortalama Hane Sayısı

Kaynak: www.tuik.gov.tr

4.5.5.Kuruluş Yeri Seçimi ve Çevresel Etkiler (Tesis kurulum planı ve teknoloji gibi)

Gümüşhane’de kurulacak Salça Üretim Tesisi bölgeye birçok alanda katkı sağlayacaktır. Bunların başında ilin sahip olduğu domates gibi ürünlerin verimliliğini değerlendirmek yer almaktadır. Türkiye tarımsal ürün üretimi konusunda dünyada ilk sıralarda yer almakta olup bu ürünlerin ihracatı da oldukça yüksektir.

Tesisin Gümüşhane Organize Sanayi Bölgesinde faaliyet göstereceği öngörülmüştür. Tesisin kaplayacağı alanın 5 dönüm açık alan üzerinden 1,5 dönüm kapalı alan olacağı varsayılmaktadır.

Toplam Kapalı Alan:1500 m2 (Tesis: 1000 m2 – Meyve Depolama Alanı: 150 m2 – İdari Bina ve Laboratuvar 200 m2- Nihai Ürün Deposu 150 m2-) şeklinde planlanmıştır.

Salça üretim tesisi, Çevre ve Şehircilik Bakanlığı'nın "Domates ve Biber Salçası Üretimi" faaliyeti "03.10.2013 tarih ve 28784 sayılı Resmî Gazete 'de yayımlanarak yürürlüğe giren ÇED Yönetmeliği'nin EK-1 (Çevresel Etki Değerlendirmesi Uygulanacak Projeler Listesi) ve EK-2 (Seçme, Eleme Kriterleri Uygulanacak Projeler Listesi) Listelerinde yer almadığından ÇED yönetmeliği kapsamı dışında kalmaktadır. Resmî Gazete 'de yayımlanarak yürürlüğe giren ÇED Yönetmeliği'nin EK-2 Listesi madde 27-j)" Salça üretilen tesisler, (1.000 ton/yıl ve üzeri)" kapsamında yönetmelik hükümleri tabi olduğundan, ithalatın gerçekleştirilmesine müteakip montaj ve üretime başlanılmadan önce söz konusu tesisin faaliyet konusu olan" Salça Üretimi" ile ilgili olarak Çevre ve Şehircilik İl Müdürlüğü'nden ÇED yönetmeliği çerçevesinde yeniden görüş alınması gerekmekte olduğu belirtilmiştir.

Tesiste kullanılan suyun direkt bırakılması halinde çevre kirliliği problemi yaratmaktadır. Tesis için arıtma tesisi kurulması, tesiste kullanılan suyun havuzlarda bekletilerek dışarı atılması gerekmektedir. Arıtma tesisi kurulması halinde böyle bir tesis için ek yatırıma gidilmesini gerektirmektedir. Bununla birlikte, Gayrı Sıhhi Müesseseler kapsamında olduğu için ilgili mercilerden GSM ruhsatı alınması, yatırım aşamasında gıda siciline kayıt olunarak yatırım izni, üretim aşamasında ise üretim izni alınması gereklidir.

Türk Gıda Kodeksi domates salçasının tanımını yapmıştır. Tanım şu şekildedir: Domates bitkisinin olgun, sağlam, kırmızı renkli ve taze meyvelerinin parçalandıktan sonra tekniğine uygun olarak kabuk, çekirdek ve lif gibi parçalarından ayrılarak elde edilen domates pulpunun ilave tuz hariç en az %28 brikse kadar koyulaştırılmasıyla elde edilen ve fiziksel yollarla dayanıklı hale getirilen üründür.³³

4.5.6.Makine ve Ekipman Bilgileri

Kurulacak tesiste aşağıdaki makine ve teçhizatlar olacaktır. Tahmini maliyetler e-ticaret sitelerinden ve üretici firmalardan elde edilmiştir.

³³ Türk Gıda Kodeksi Yönetmeliği, <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2020/08/20200813-5.htm>

Tesis için Gerekli Makine Ekipman Maliyeti			
Makine-Ekipman ve Tefrişatlar	Birim Fiyat (TL)	Adet	Toplam (TL)
Aktarma Bandı	10.000	1	75.000,00
Yıkama ve Seçme Bandı	60.000	1	260.000,00
Turbo Kırıcı	130.000	1	130.000,00
Monopomp Grubu	150.000	2	300.000,00
Ön Isıtıcı	25.000	1	25.000,00
Turbo Extraktör	50.000	1	50.000,00
Posa Elevatörü	6.500	1	6.500,00
Şıra Tankı	50.000	1	50.000,00
Isı Kontrol Sistemleri (Takım)	140.000	2	280.000,00
Inox Tesisat (2 ile 8 No Arası)	20.000	1	20.000,00
Evaporatör	650.000	1	650.000,00
Pastör Tankı	6.000	1	6.000,00
Pastörizatör	12.000	1	12.000,00
Pnömatik Dolum Makinası	25.000	1	25.000,00
Inox Tesisat (11 ile 15 No Arası)	56.000	1	56.000,00
Kutu Kapama Makinası	64.000	1	64.000,00
Pastör Tüneli	130.000	1	130.000,00
Tam Otomatik Teneke Kutu Etiketleme Makinası	150.000	1	150.000,00
Forklift	35.000,00	1	35.000,00
Paketleme Makinası	45.000,00	1	45.000,00
Toplam			2.369.500,00

Tablo-32: Tesis için Gerekli Makine Ekipman Maliyeti

Kapasite 24 saat üzerinden günlük olarak verilmiştir. Ürünün kesim şekline, giriş çıkış nemine, yığma yüksekliğine, göre aldığı mal miktarı, kapasitesi değişebilir. Makine ekipmanların kapasitesi Gümüşhane ilinde üretilen meyve ve sebzelerin üretim miktarları dikkate alınarak belirlenmiştir. Makine ekipmanlar ile ön fizibilitede belirtilen ürünler dışında da üretim yapılabilecek şekilde tercih edilmiştir.

4.5.7. İnsan Kaynakları Planlaması

Kurulacak tesiste 20 kişinin çalışması planlanmıştır. Buna göre oluşacak insan kaynakları maliyeti aşağıdaki tabloda gösterilmiştir.

Personel Yönetimi ve Giderleri				
Unvanı	Adet	Aylık Brüt Maliyet/TL	Aylık Brüt Maliyet X Adet	Yıllık Maliyet-TL
Genel Müdür	1	10000	10000	120.000
Gıda Mühendisi	1	5000	5000	60.000
Tekniker	2	5000	10000	120.000
İdari Personel	1	4000	4000	48.000
İşçi	10	3500	35000	350000
Nakliye Elemanı	1	4000	4000	48.000
Temizlik Görevlisi	1	4000	4000	48.000
Pazarlama Elemanı	2	5000	10000	120.000
Güvenlik Elemanı	1	3200	3200	38.400
Toplam	20	43700,00	85200,00	952400,00

Tablo-33: İnsan kaynakları ve Organizasyon Şeması

4.6.PROJE MALİYETİ (İÇ VE DIŞ PARA OLARAK):

Toplam Yatırım Tutarı

Arsa Yatırımı: Tesis faaliyetlerinde kullanılmak üzere 5.000 metrekare bir arsanın yeterli olacağı öngörülmektedir. Tesisin Gümüşhane OSB’de kurulması hammadde kaynaklarına yakınlığından dolayı uygundur. Arsa bedeli olarak tahsis edilen arsanın m2 başına 90 TL üzerinden bir rakam belirlenmekte ve bu tutarın %40’ı yatırımcıdan alınmaktadır. Buna göre 5000 m2 x 90 TL= 450.000,00 TL yapmakta, bu miktarın %40’ı da 180.000,00 TL yapmaktadır.

Etüt ve Proje Giderleri: Yatırıma ait etüt ve mimari uygulama projesi çalışmaları için toplam 60.000,00 TL’lik bir harcama öngörülmektedir.

İnşaat Harcamaları: Çevre ve Şehircilik Bakanlığı 2.sınıf c grubu yapılar için 2020 yılında 820 TL/m2 birim fiyat belirlenmiştir. Buna göre 1.500 m2 bir bina için belirlenen rakam 1.230.000,00 TL’dir.

Makine ve Teçhizat Gideri: Makine-teçhizat alım ve montaj gideri 2.369.500,00 TL olarak hesaplanmıştır.

Taşıt Araçları ve Demirbaş Giderleri: Kuru meyve ve sebzelerin pazara ulaştırılabilmesi için 1 adet ticari araç temin edilecektir. Ticari araç için 150.000,00 TL bütçe ayrılmıştır. Ayrıca ofis mobilyaları, ofis malzemeleri, telefon, mutfak demirbaşları, bilgisayarlar, yazıcı, klima gibi demirbaşlar temin edilecektir. Söz konusu demirbaşlar içinse 45.000,00 TL bir bütçe öngörülmektedir. Taşıt ve demirbaşlar için öngörülen toplam bütçe ise 195.000,00 TL’dir.

Genel Giderler: Genel Giderler için 125.000,00 TL bir harcama öngörülmüştür.

Beklenmeyen Giderler: Bu kaleme kadar olan harcamaların yanında beklenmeyen gider olabileceği tahmin edilmektedir. Beklenmeyen giderler yaklaşık 150.000,00 TL’dir.

Sabit Yatırım Tutarı	
Gider Türü	Tutar-TL
Etüt-Proje Giderleri	60.000
Arazi Giderleri	180.000
İnşaat İşleri Gideri (1.500 M2 X 820 TL/M2)	1.230.000
Makine-Ekipman Giderleri	2.369.500
Demirbaş Gideri	45.000
Taşıt Alım Gideri	150.000
Kuruluş Gideri	18.000
Genel Giderler	125.000
Beklenmeyen Giderler	150.000
Toplam	4.327.500,00

Tablo-34: Sabit Yatırım Tutarı

Toplam Yatırım İhtiyacı	Tutar-TL
Sabit Yatırım Tutarı	4.327.500,00 TL
Toplam Yatırım (TL)	4.327.500,33 TL
Toplam Yatırım (€) *	562.261,25 €
Toplam Yatırım (\$) *	630.389,81 \$

Tablo-35: Toplam Yatırım Tutarı

*Döviz kuru TC. Merkez Bankası'nın 22.06.2020 tarihine göre efektif satış kuru üzerinden hesaplanmıştır.

4.7.Yatırım Sonrası Gelir ve Giderler:

Merkez Bankası verilerine göre NACE sınıflandırmasında yer aldığı Gıda ürünleri imalatında kapasite kullanım oranı 2018'de %72,95, 2019 yılında %72,47'dir.³⁴ Bu itibarla kurulması öngörülen tesisin faaliyete geçmesiyle birlikte ilk iki yıl %70 kapasite kullanım oranıyla çalışacağı, üçüncü yıldan itibaren sektör ortalamasına yakın kapasite kullanım oranıyla faaliyetini sürdüreceği öngörülmüştür. Ayrıca tesisin organize sanayi bölgesinde kurulması çok önemlidir. Türkiye'de organize sanayi bölgesinde kurulan tesislerin özellikle atık problemleri çözümlenmekte, enerji girdi maliyetleri düşük olmaktadır. Teşvikler de bu çerçevede planlanmaktadır. Tesis pazarın zaman içinde değişen taleplerine göre ilk iki yılda düşük kapasite sonraki yılda aşamalı olarak tam kapasite hedeflerine ulaşacaktır. Ürün satış fiyatları piyasa ortalaması dikkate alınarak hesap edilmiştir. Ürünlere farklı özellikler kazandırılarak da pazara sunulması mümkündür.

Tesiste %100 kapasitede 380.000,00 Kg/yıl, %70 kapasitede 266.000,00 Kg/yıl salça üretimi yapılabilecektir.

Yıllar	KKO*	İlk yıl	2. Yıl	3. Yıl	4. Yıl	5. Yıl
Kapasite Kullanım Oranı (KKO)*	%100	70%	70%	75%	75%	75%
Domates Salçası (KG/Yıl)	380.000,00	266.000,00	266.000,00	285.000,00	285.000,00	285.000,00

Tablo-36: Yıllara Göre Kapasite Kullanım Oranı

Yatırım Sonrası Gelir ve Giderler: Yatırım sonrası gelir-giderler, değişken ve sabit giderler, işletme sermayesi ihtiyacı ve toplam yatırım tutarı gibi ekonomik veriler aşağıdaki tablolarda gösterilmiştir.

İşletme Gelirleri: Yatırımın ilk yıl için satışlarına yönelik öngörü aşağıdaki tabloda gösterilmiştir ve ilk yıl içinde 4.256.000 TL satış gelirleri olacağı öngörülmüştür.

İlk Faaliyet Yılında Hedeflenen Satış Düzeyi (%70 KKO)				
Ürün Adı	Miktar	Ürün Miktarı Kg/Yıl	Birim Satış Fiyatı/TL	Yıllık Toplam Satış Miktarı / TL
Domates Salçası	Kg	266.000	16	4.256.000,00
Toplam (Kg/Yıl)				4.256.000,00

Tablo-37: İlk Yıl İşletme Gelirleri Tablosu

³⁴ https://evds2.tcmb.gov.tr/index.php?/evds/serieMarket/collapse_21/6007/DataGroup/turkish/bie_kko2

Gider Kalemleri	Toplam Harcama	% Sabit / Değişken		Sabit Giderler	Değişken Giderler
		% Sabit	% Değişken		
HAMMADDE-YARI MAMUL ÜRÜN GİDERLERİ	1.525.000,00 TL	0	100	0,00 TL	1.525.000,00 TL
YARDIMCI MALZEME	350.000,00 TL	0	100	0,00 TL	350.000,00 TL
KİRA	0,00 TL	100	0	0,00 TL	0,00 TL
ELEKTRİK	48.000,00 TL	70	30	33.600,00 TL	14.400,00 TL
DOĞALGAZ	75.000,00 TL	70	30	52.500,00 TL	22.500,00 TL
SU	8.000,00 TL	70	30	5.600,00 TL	2.400,00 TL
HABERLEŞME	18.000,00 TL	70	30	12.600,00 TL	5.400,00 TL
PERSONEL*	952.400,00 TL	100	0	952.400,00 TL	0,00 TL
GENEL GİDERLER	35.000,00 TL	80	20	28.000,00 TL	7.000,00 TL
BEKLENMEYEN GİDERLER	85.000,00 TL	70	30	59.500,00 TL	25.500,00 TL
TOPLAM	3.096.400,00 TL			1.144.200,00 TL	1.952.200,00 TL

Tablo-38: Sabit ve Değişken Giderler Tablosu

İŞLETME SERMAYESİ TABLOSU			
İŞLETME SERMAYESİ KALEMLERİ	YILLIK İŞLETME GİDERLERİ	SÜRE	İŞLETME SERMAYESİ İHTİYACI
HAMMADDE-YARI MAMUL ÜRÜN GİDERLERİ	1.525.000,00 TL	1 AYLIK	127.083,33 TL
YARDIMCI MALZEME	350.000,00 TL		29.166,67 TL
KİRA	0,00 TL		0,00 TL
ELEKTRİK	48.000,00 TL		4.000,00 TL
DOĞALGAZ	75.000,00 TL		6.250,00 TL
SU	8.000,00 TL		666,67 TL
HABERLEŞME	18.000,00 TL		1.500,00 TL
PERSONEL	952.400,00 TL		79.366,67 TL
GENEL GİDERLER	35.000,00 TL		2.916,67 TL
BEKLENMEYEN GİDERLER	85.000,00 TL		7.083,33 TL
GENEL TOPLAM	3.096.400,00 TL		258.033,33 TL

Tablo-39: İşletme Sermayesi İhtiyacı

*İşletme sermayesi 1 aylık olarak hesap edilmiştir. Buna göre yatırımcıların en az 5 aylık işletme sermayesine sahip olması yararlarına olacaktır.

TOPLAM YATIRIM İHTİYACI	TUTAR
SABİT YATIRIM TUTARI	4.327.500,00 TL
İŞLETME SERMAYESİ	258.033,33 TL
TOPLAM YATIRIM	4.585.533,33 TL

Tablo-40: Toplam yatırım ihtiyacı tablosu

Yatırımın Karlılık ve Verimlilik Ön Değerlendirmesi

Yatırımın Kârlılığı	Net Kâr Oranı*
Yatırımın Karlılığı: -----X100	Toplam Sabit Yatırım Tutarı
	904.488,00 TL
Yatırımın Karlılığı: -----X100 = %20,90	4.327.500,00 TL
*Gelir gider farkının %22'i vergi oranı düşüldükten sonra %78'i kabul edilmiştir.	

Kişi Başı Yatırım Tutarı
Kişi başına yatırım tutarı, yatırımda istihdam edilen personel başına yapılan yatırımın bir göstergesi olup, toplam yatırım tutarının toplam istihdama bölünmesiyle bulunmuştur.
Kişi Başı Yatırım Tutarı: Toplam Yatırım Tutarı / Toplam İstihdam Sayısı
Kişi Başı Yatırım Tutarı: 4.327.500,00 TL / 20 kişi= 216.375,00 TL
Yatırım, kişi başına yaklaşık 216.375,00 TL'lik bir yatırımı gerektirmektedir.

Tablo-41: Yatırımın Kârlılığı, Kişi Başı Yatırım Tutarı

4.8.Öngörülen Finansman Kaynakları (AB Hibesi, Kurum Bütçesi, Genel Bütçe Vb.):

Toplam yatırım tutarı işletme sermayesi dahil 4.585.533,33 TL olarak hesap edilmiştir. Yatırım konusu itibarıyla Tarım ve Orman Bakanlığı tarafından “Tarıma Dayalı Ekonomik Yatırımların Desteklenmesi” programı kapsamında tarım ürünleri işleme ve paketlenme tesisi yatırımları için üst limit 1.500.000 TL olmak üzere %50 oranında destek sağlanmaktadır. Finansman kaynakları tablosu buna göre düzenlenmiştir.

İşletmenin kuruluş aşamasında İleri girişimcilik desteği olmak üzere faaliyete geçtikten sonra KOSGEB'in diğer desteklerinden de yararlanabilir.

Önemli bir finansman kaynağı olarak 19.06.2012 tarih ve 28328 Sayılı Resmî Gazete 'de yayımlanan “Yatırımlarda Devlet Yardımları Hakkında Karar” ve 20.06.2012 tarih ve 28329 Sayılı Resmî Gazete 'de yayımlanan “Yatırımlarda Devlet Yardımları Hakkında Kararın Uygulanmasına İlişkin Tebliğ (Tebliğ No: 2012/1)” gereği bölgesel teşvik ve cazibe merkezleri kapsamındadır.

İşletmenin yararlanabilecek olduğu destek ve teşvikler bir sonraki bölümde detaylı olarak anlatılmıştır.

İşletme Finansman Yapısı	
	1.Yıl Toplamı
Finansman İhtiyacı	
1.Başlangıç Yatırımı	4.327.500,00 TL
2.İşletme Sermayesi	258.033,33 TL
Toplam Finansman İhtiyacı	4.585.533,33 TL
Finansman Kaynakları	
1.Özkaynaklar	3.085.533,33 TL
2.Devlet Desteği (KKYDP, hibe)	1.500.000,00 TL
3.Krediler	- TL
Toplam Finansman	4.585.533,33 TL

Tablo-42: Öngörülen Finansman Kaynakları

4.9.Projenin Uygulama Planı (Başlama-Bitiş Tarihleri Vb.):

Yatırım yapmak isteyen girişimcilerin öncelikli olarak belli koşulları yerine getirmek durumundadır. Hammadde, ulaşım imkanları, bölge ihtiyaçları, bölgedeki koşullar, işçi istihdamı, üretimin cinsi ya da fabrikanın kurulabileceği bölge gibi pek çok faktör kurulum aşamasında mutlaka göz önünde bulundurulması gereken faktörler arasında yer almaktadır. Yatırıma karar vermeden önce kişilerin mutlaka bilmesi gereken yasal süreçler de bulunmaktadır. Bu süreçler ise aşağıda detaylı bir şekilde yer almaktadır. Öncelikli olarak kurulacak tesisin inşa edileceği alanın tapusu ile birlikte ruhsat başvurusu yapılması gerekmektedir. İmar mevzuatına göre talep edilen belgeler tamamlanmalı ve ilgili belediyeye veya ilgili kuruluşlara (OSB’lerde müdürlükler) başvurular gerçekleştirilmelidir. Fabrikaların üretim gerçekleştirebilmesi için kanalizasyon, su ve elektrik gibi izinlerinin de mutlaka çıkarılması gerekmektedir. Bunlarda yine bağlı olunan kurum tarafından gerçekleştirilmektedir. Tüm bu işlemler halledildikten sonra işletme belgesi için başvuruda bulunulmalı ve bu belge temin edildikten sonra açılış izni için gerekli başvuruların sağlanması gerekmektedir. Fabrikalar üretim yaparken çevre kirliliği oluşturduklarından dolayı ilgili kurumlar tarafından çevre sağlığına olumsuz etki göstermeyeceklerine dair onay alınması gerekmektedir. Tüm bu işlemler halledildikten sonra yatırımcılar Ticaret ve sanayi odalarına kayıtlarını gerçekleştirerek bir kapasite raporu hazırlayarak ilgili kurumlara verirler. Aynı zamanda su kirliliği kalite kontrol yönetmeliği ve hava kalitesinin korunması yönetmeliği dahilinde gerekli izin belgelerinin de alınmış olması gerekmektedir. Bir başka husus da ÇED raporu alınması veya alınmasına gerek olmadığına dair izinlerin alınmasıdır. Bu durumda kapasitelere göre değişmektedir.

Yatırımın bütün altyapısı hazırlanmış Gümüşhane Organize Sanayi Bölgesinde gerçekleştirilecek yatırımın 12 ay içinde gerçekleştirileceği öngörülmüştür. Uygulanacak ana yatırım faaliyetleri şunlardır:

- Gümüşhane OSB’den Arsa tahsisinin yapılması,
- Yatırım konusunun mimari, statik ve teknik projelerinin hazırlanması,
- Yatırımın inşaatına başlanması ve makine teçhizat gibi ihtiyaçların karşılanması.
- Teknik ve idari örgütlenmenin yapılması,
- Deneme üretimine başlanması,
- İşletmeye geçişin sağlanması.

Yatırım Uygulama Planı ve Süresi												
Faaliyetler/Aylar	1.A y	2.A y	3.A y	4.A y	5.A y	6.A y	7.A y	8.A y	9.A y	10.A y	11.A y	12.A y
Finansal Kaynakların Temini												
İş Birliği Anlaşmalarının Yapılması												
Arazi Tahsisinin Yapılması												
İş Yerinin Yasal Kuruluşunun Yapılması												
Etüt Projelerinin Yapılması												
Gerekli İzinlerin Alınması												
İnşaat İşlerinin Yapılması												
Makine-Donanımın Alınması ve Montajı												
Potansiyel Müşterilerle Görüşme Yapılması												
İdari Örgütlenmenin Yapılması												
İş Gücünün sağlanması												
Stratejik Planın Hazırlanması												
Tesisin Faaliyete Başlaması												

Tablo-43: Projenin Uygulama Planı

4.10.Projenin Dayandığı Varsayımlar ve Karşılaşabileceği Riskler:

Varsayımlar:

- Yöredeki sebze ve meyvelerin tarımsal sanayide kullanılmaya başlanması.
- İlave ürünlerin eklenebilme avantajı
- 3. Yıldan itibaren ihracata başlama potansiyeli olması.
- Yatırım aşamasında Tarım ve Orman Bakanlığı KKYDP desteklerinden yararlanabilme imkânı.
- Sektörel olarak zaman içinde diğer devlet desteklerinden yararlanma imkânı olması
- İlde meyve sebze üretiminin yaygınlaşması
- Yakın komşu pazarlara ihracat imkânı olması
- İlde salça üretimi konusunda seri üretim yapan bir tesisin bulunmaması.
- İlin cazibe merkezleri illeri arasında bulunması.
- Coğrafi konum sebebiyle potansiyel ihracat pazarlarına yakınlık.

Varsayımlar ile ilgili Riskler:

- Meyve ve sebze ulaşımında coğrafik engeller olması.
- Yaş meyve fiyatlarındaki sürekli yükseliş
- Müşteri ve pazar bulunamaması
- Kapasiteye ulaşılamaması
- Kaliteye ulaşılamaması
- Rekabetçi önlemlerin alınamaması
- Öngörülemeyen yeni yatırımların olması
- Talep sayısı parametresinde gerçekleşebilecek değişiklikler
- Üretim düzeyinde istenen kaliteye ulaşamama
- Makroekonomik dengelerde değişimler

Riskler ile ilgili Önlemler

- Tanıtım çalışmaları yapılacaktır (reklam, sosyal medya, billboard vb. araçlarla merkezin tanıtımı yapılacak ve müşteri ve pazar bulma olasılığı artacaktır).
- Alım fiyatlarını kontrol edebilmek için mümkün olduğu ölçüde sözleşmeli tarım yapılmalı.
- Katma Değer kazanım oranında artış (salça üretimi için yeni teknoloji edinimi).

4. Hammadde temini için komşu illerden yararlanılmalı.

4.11.Projenin Yapılabilirliği ve Sürdürülebilirliği:

4.11.1.Genel bilgiler

Gümüşhane’de kurulacak meyve sebze işleme tesisi birçok açıdan avantajlı konumda olacaktır. Yöresel meyve ve sebzelerin işlenerek sanayi ürünlerinde dönüştürülmesi bölgenin sosyo-ekonomik kalkınmasına hizmet edecektir. İşletmenin 5 yıllık gelir gider tabloları açısından yatırımın karlılığı yapılabilir düzeydedir. Ayrıca işletme faaliyete geçmesini takiben çağrıya çıkabilecek devlet destekleri ve teşviklerden yararlanabilmektedir.

Yatırımla ilgili devlet destekleri ve teşvik unsurları aşağıda başlıklar halinde açıklanmaktadır.

4.11.2.Yatırım Kapsamında Verilen Teşvik ve Destekler

4.11.2.1.Kırsal Kalkınma Yatırımlarını Destekleme Programı

Programın Adı: Ekonomik Yatırımlar

Uygulayıcı Kurum: Tarım ve Orman Bakanlığı, Tarım Reformu Genel Müdürlüğü

Destek Kapsamı:	Kırsal alanda ekonomik ve sosyal gelişmeyi sağlamak, tarım ve tarım dışı istihdamı geliştirmek, gelirleri artırmak ve farklılaştırmak için kadın ve genç girişimciler öncelikli olmak üzere gerçek ve tüzel kişilerin ekonomik faaliyetlere yönelik yatırımlar için yapılacak hibe ödemelerine ilişkin hususları kapsar. Yıl içinde destekle ilgili şartlar ve başvuru alanları tebliğle yayınlanmakta ve kamuoyuna duyurulmaktadır.
Uygun Sektörler	Program çerçevesinde 81 ilde Tarımsal ve hayvansal ürünlerin işlenmesi, depolanması ve paketlenmesine yönelik a) yeni tesislerin yapımı, b) kısmen yapılmış yatırımların tamamlanması, c) mevcut faal olan veya olmayan tesislerin kapasite artırımı, teknoloji yenileme ve/veya modernizasyon kapsamında yatırımlar desteklenecek. Yatırım Konuları: a) Bitkisel ürünlerin işlenmesi, paketlenmesi ve depolanması, b) Hayvansal ürünlerin işlenmesi, paketlenmesi ve depolanması, c) Su ürünlerinin işlenmesi, paketlenmesi ve depolanması, ç) Soğuk hava deposu, d) Çelik silo, e) Hayvansal ve bitkisel orijinli gübre işlenmesi, paketlenmesi ve depolanması, f) Yenilenebilir enerji kullanan yeni sera, g) Yenilenebilir enerji üretim tesisleri, ğ) Tarımsal üretime yönelik sabit yatırımlar, h) Kırsal ekonomik alt yapı yatırım konularından; kırsal turizm yatırımları, çiftlik faaliyetlerinin geliştirilmesine yönelik altyapı sistemleri, el sanatları ve katma değerli ürünler, bilişim sistemleri ve eğitimi yatırımları hibe desteği kapsamında değerlendirilir.
Kimler Başvurabilir:	Gerçek ve tüzel kişiler Hibeye esas proje tutarı alt limiti ve üst limitleri tebliğde belirtilmektedir. Proje bütçesi KDV (katma değer vergisi) hariç hazırlanır.
Destek Miktarı	Ekonomik yatırım konularında yatırım tutarı ve destekleme oranı her yıl için değişmektedir. 2020 Yılı itibarıyla a) Başvuruda bulunanların tarımsal amaçlı kooperatifler ve birlikler veya tüzel kişiler olması halinde hibeye esas proje tutarı; -Yatırım niteliği yeni tesis olan başvurulardan 3.000.000 Türk Lirası, -Yatırım niteliği tamamlama olan başvurularda 2.000.000 Türk Lirası, -Yatırım niteliği kapasite artırımı, teknoloji yenileme ve/veya modernizasyon olan başvurularda 1.500.000 Türk Lirası,
Destek Oranı	%50

4.11.2.2.Bölgesel Yatırım Teşvikleri

Uygulayıcı Kurum: Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı, Teşvik Uygulama ve Yabancı Sermaye Genel Müdürlüğü

Genel Açıklamalar

İlgili Mevzuat: 19.06.2012 tarih ve 28328 Sayılı Resmî Gazete ‘de yayımlanan “Yatırımlarda Devlet Yardımları Hakkında Karar”

20.06.2012 tarih ve 28329 Sayılı Resmî Gazete ‘de yayımlanan “Yatırımlarda Devlet Yardımları Hakkında Kararın Uygulanmasına İlişkin Tebliğ (Tebliğ No: 2012/1)”

Müracaat: Teşvik belgesi müracaatları Sanayi ve Teknoloji Bakanlığına yapılır. Ancak, genel teşvik uygulamaları kapsamında yer alan ve sabit yatırım tutarı on milyon Türk Lirasını aşmayan, tebliğle belirlenecek yatırımlar için yatırımcının tercihiyle ilgili olarak yatırımın yapılacağı yerdeki yerel birimlere de müracaat edilebilir.

Teşvik belgesi: Yatırımların destek unsurlarından yararlanabilmesi için, projenin uygun görülmesi ve teşvik belgesi düzenlenmesi gerekir.

Diğer desteklerden yararlanma: Bu kapsamdaki destek unsurlarından yararlanan yatırım harcamaları, diğer kamu kurum ve kuruluşlarının desteklerinden yararlanamaz. Ancak, diğer kamu kurum ve kuruluşlarının sadece sübvansiyonlu kredi desteğinden yararlanan yatırımlar, bu Karar kapsamında faiz desteği dışındaki diğer destek unsurlarından yararlandırılabilirler.”

Tarım sektörüne ilişkin değerlendirme: Gıda imalatı Sektörüne yönelik yatırımlar, “Genel Teşvik Sistemi” ve “Bölgesel Teşvikler” den yararlanabilir.

Destek Unsurları

Yatırım Teşvik Belgesi	Bölgesel Teşvik Destek Unsurları (1)					
Teşvik Bölgeleri	1.Bölge	2.Bölge	3.Bölge	4.Bölge	5.Bölge	6.Bölge
KDV Muafiyeti	Var	Var	Var	Var	Var	Var
Gümrük Muafiyeti	Var	Var	Var	Var	Var	Var
Vergi Muafiyeti (%) (3)	15	20	25	30	40	50
SGK İşveren Prim Muafiyeti	2 Yıl	3 Yıl	5 Yıl	6 Yıl	7 Yıl	10 Yıl (4)
Yatırım Yeri Tahsis	Var	Var	Var	Var	Var	Var
Faiz Desteği (TL/Döviz)	Yok	Yok	3 Puan	4 Puan	5 Puan	7 Puan
	Yok	Yok	1 Puan	1 Puan	2 Puan	2 Puan
Yapı Harçları Muafiyeti	Var	Var	Var	Var	Var	Var
Emlak Vergisi Muafiyeti	Var	Var	Var	Var	Var	Var
Damga Vergisi Muafiyeti	Var	Var	Var	Var	Var	Var

Gümüşhane 5.bölgede yer almaktadır. Yatırım OSB’de olması nedeniyle 6. Bölge desteklerinden yararlanacaktır.

Bölgesel Teşvik Kalemlerine İlişkin Açıklamalar:

- Gümrük Vergisi Muafiyeti: Yatırım Teşvik Belgesi kapsamında yurt dışından temin edilecek yatırım malı makine ve teçhizat için gümrük vergisinin ödenmemesi şeklinde uygulanır.

- KDV İstisnası: Yatırım Teşvik Belgesi kapsamında yurt içinden ve yurt dışından temin edilecek yatırım malı makine ve teçhizat için katma değer vergisinin ödenmemesi şeklinde uygulanır.
- Vergi İndirimi: gelir veya kurumlar vergisinin, yatırım için öngörülen katkı tutarına ulaşınca kadar indirimli olarak uygulanmasıdır.
- Sigorta Primi İşveren Hissesi Desteği: Yatırım Teşvik Belgesi kapsamı yatırımla sağlanan ilave istihdam için ödenmesi gereken sigorta primi işveren hissesinin asgari ücrete tekabül eden kısmının belirli bir süre Bakanlıkça karşılanmasıdır.
- Yatırım Yeri Tahsisi: Yatırım Teşvik Belgesi düzenlenmiş bölgesel desteklerden yararlanacak yatırımlar için Maliye Bakanlığınca belirlenen usul ve esaslar çerçevesinde yatırım yeri tahsis edilebilir.
- Faiz Desteği: Yatırım Teşvik Belgesi kapsamında kullanılan en az bir yıl vadeli krediler için sağlanan bir finansman desteğidir. Teşvik belgesinde kayıtlı sabit yatırım tutarının %70'ine kadar kullanılan krediye ilişkin ödenecek faizin veya kâr payının belli bir kısmı Bakanlığımızca karşılanmaktadır.

Bir Alt Bölge Desteğinden Faydalanma

- Bölgesel teşvik uygulamaları kapsamında teşvik belgesi düzenlenen yatırımlar, aşağıdaki şartlarından en az birini sağlaması durumunda vergi indirimi ve sigorta primi işveren hissesi desteği açısından bulundukları bölgenin bir alt bölgesinde sağlanan oran ve sürelerde bu desteklerden yararlanabilir.
- Sağlanması gerekli şartlar
- Yatırımın Organize Sanayi Bölgesinde gerçekleştirilmesi,
- Yatırımın aynı sektörde faaliyet gösteren en az beş gerçek veya tüzel kişinin ortağı olduğu yatırımcı tarafından gerçekleştirilmesi ve ortak faaliyet gösteren alanda entegrasyonu sağlayacak bir yatırım olması.

Yatırımın Tanımı: Salça imalatı yatırımı için bölgesel teşvik unsurları:

- Yatırım Yeri: Gümüşhane
- OSB içi veya Bir alt bölge desteği: Evet
- İlin Olduğu Bölge: 5. Bölge
- Genel Teşvik: Yararlanabilir
- Bölgesel Teşvik: Evet
- Bölgesel Teşvik Asgari Yatırım Şartları: 1 Milyon TL Gıda ürünleri ve içecek imalatı
- Yatırımla İlgili Özel Şartlar: 2017-2022 yıllarında yapılacak yatırım harcamaları için vergi indirimi yatırıma katkı oranına 15 puan ilave edilmekte, vergi indirimi oranı %100 olmakta ve bina-inşaat harcamalarına KDV iadesi uygulanmaktadır.
- Yararlanılacak Teşvik Bölgesi: 6. Bölge
- KDV İstisnası: Var
- Gümrük Vergisi Muafiyeti: Var
- Yatırım Yeri Tahsisi: Var
- SGK İşveren Hissesi Desteği: 10 yıl Limitsiz Yatırıma Katkı Oranı
- Vergi İndirimi Desteği: Vergi İndirim Oranı %90, Yatırıma Katkı Oranı %50
- Faiz Desteği: TL 7 puan, Döviz 2 puan İndirimli, 1 Milyon 800 Bin TL'yi geçemez.
- SGK İşçi Hissesi Desteği: 10 Yıl
- Gelir Vergisi Stopajı Desteği: 10 Yıl

4.11.2.3.Cazibe Merkezi Destekleri

Programın amacı, görece az gelişmiş bölgelerdeki yatırım ortamını canlandırarak istihdam, üretim ve ihracatın artırılması ve bölgeler arası gelişmişlik farklılıklarının azaltılmasına yönelik yatırımların desteklenmesidir. Cazibe Merkezleri Programı kapsamındaki illerde; özel sektör tarafından gerçekleştirilecek imalat sanayii yatırımları (US-97 Kodu: 15-37) ile çağrı merkezi ve veri merkezi yatırım projeleri için sağlanacak destekleri kapsar.

Sabit yatırım tutarı ve asgari kapasite, Karar kapsamında desteklenecek imalat sanayii yatırımları (US-97 Kodu: 15-37) için;

- a) Tunceli, Bayburt, Ardahan, Gümüşhane, Iğdır, Erzincan illerinde 2 milyon Türk Lirası,
- b) Hakkâri, Bingöl, Kars, Siirt, Bitlis, Muş, Şırnak illerinde 4 milyon Türk Lirası,
- c) Ağrı, Batman, Elâzığ, Adıyaman, Erzurum, Malatya, Mardin, Van, Diyarbakır, Şanlıurfa illerinde 5 milyon Türk Lirası, tutarında asgari sabit yatırım şartı aranır.

Karar kapsamındaki destek unsurlarından yararlanabilmek için çağrı merkezi yatırımlarının asgari 200 kişilik istihdam sağlaması, ANSI/TIA-942 veya Uptime Institute TİER-3 veya üstü seviyede olan veri merkezi yatırımlarının ise asgari 5.000 m2 beyaz alan ihtiva etmesi gerekir,

Destekler: Karar kapsamında desteklenmesine karar verilen yatırımlar, Komite tarafından uygun bulunması halinde enerji desteği ile 2012/3305 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı kapsamında sağlanan destek unsurlarından 6'ncı bölge şartlarında, 6'ncı bölgede uygulanan oran ve sürelerle yararlanır.

Enerji desteği: Komite tarafından desteklenmesi uygun görülen yeni yatırımlardan enerji desteği ihtiva edenlerin, işletmeye geçilmesini müteakip gerçekleşen sabit yatırım tutarının %25'ini aşmamak üzere aylık elektrik enerjisi giderlerinin azami %30'u üç yıl süreyle işletme bazında 10 milyon Türk Lirasına kadar Bakanlık bütçesinden karşılanabilir.

4.11.2.4.KOSGEB Destekleri

Desteklenen Sektörler: Gıda ürünleri imalatı

Destek Programları:

1.İleri Girişimci Destek Programı

Destek Unsuru	Destek Tutarı		
Kuruluş Desteği	Gerçek kişi işletme 5.000 TL Sermaye şirketi işletme 10.000 TL		
Makine, Teçhizat ve Yazılım Desteği*	Düşük orta-düşük teknoloji seviyesinde faaliyet gösteren işletmelere 100.000TL, Orta-yüksek teknoloji seviyesinde faaliyet gösteren işletmelere 200.000TL, Yüksek teknoloji seviyesinde faaliyet gösteren işletmelere 300.000TL,		
Mentörlük, danışmanlık ve işletme koçluğu desteği	10.000 TL		
Performans Desteği**	<table><tr><td>Birinci Performans Dönemi*** - 180-539 gün ise 5.000 TL - 540-1079 gün ise 10.000 TL - 1080 ve üstü gün ise 20.000 TL</td><td>İkinci Performans Dönemi*** - 360-1079 gün ise 5.000 TL - 1080-1439 gün ise 15.000 TL - 1440 ve üstü gün ise 20.000 TL</td></tr></table>	Birinci Performans Dönemi*** - 180-539 gün ise 5.000 TL - 540-1079 gün ise 10.000 TL - 1080 ve üstü gün ise 20.000 TL	İkinci Performans Dönemi*** - 360-1079 gün ise 5.000 TL - 1080-1439 gün ise 15.000 TL - 1440 ve üstü gün ise 20.000 TL
Birinci Performans Dönemi*** - 180-539 gün ise 5.000 TL - 540-1079 gün ise 10.000 TL - 1080 ve üstü gün ise 20.000 TL	İkinci Performans Dönemi*** - 360-1079 gün ise 5.000 TL - 1080-1439 gün ise 15.000 TL - 1440 ve üstü gün ise 20.000 TL		
Sertifika Desteği	5.000TL		

- *Destek oranı %75 'tir. Sanayi ve Teknoloji Bakanlığınca 13/09/2014 tarih ve 29118 sayılı Resmî Gazete' de yayımlanan SGM 2014/35 sayılı Yerli Malı Tebliği'ne uygun olarak alınmış ve güncel yerli malı belgesi ile tefrik edilmesi durumunda, destek oranına %15 ilave edilir.
- **Her performans dönemi bir yılı kapsar. Sosyal Güvenlik Kurumu 4(a) kapsamındaki tüm personel için hesaplanan prim gün sayısı toplamı esas alınır.

- ***Girişimcinin; genç, kadın, engelli, gazi veya birinci derecede şehit yakını olması durumunda her bir performans döneminde belirlenen tutarlara 5.000 TL eklenir.

2.İşletme Geliştirme Destek Programı

İşletme Geliştirme Destek Programı Destekleri	Destek Üst Limiti (TL)	Destek Oranı
Yurt İçi Fuar Desteği	50.000	%60
Yurt Dışı İş Gezisi Desteği	30.000*	
Nitelikli Eleman İstihdam Desteği	50.000**	
Tasarım Desteği	50.000	
Sınai Mülkiyet Hakları Desteği	30.000***	
Belgelendirme Desteği	50.000***	
Test ve Analiz Desteği	50.000****	
Enerji Verimli Elektrik Motorları Değişimi Desteği	80.000*****	
Bağımsız Değerlendirme Desteği	20.000	
Model Fabrika Desteği	70.000	

(*) KOSGEB KOBİ ve Girişimcilik Ödülleri Uygulama Esasları kapsamında her yıl belirlenen finalistler, KOSGEB tarafından düzenlenen yurt dışı iş gezisi programından bir defaya mahsus olmak üzere üst limitler dikkate alınmaksızın %100 (yüz) oranında desteklenir.

(**) Nitelikli Eleman İstihdam Desteği kapsamında istihdam edilecek elemanın; yeni mezun, kadın, engelli, birinci derece şehit yakını veya gazi olması halinde destek oranına %20 (yirmi) ilave edilir.

(***) TSE ve TÜRKPATENT'ten alınacak belgeler, destek üst limitleri dahilinde %100 (yüz) oranında desteklenir.

(****) TSE'den alınacak hizmetler, destek üst limitleri dahilinde %100 (yüz) oranında desteklenir.

(*****) Bilim, Sanayi ve Teknoloji Bakanlığınca 13/09/2014 tarih ve 29118 sayılı Resmî Gazete' de yayımlanan SGM 2014/35 sayılı Yerli Malı Tebliği'ne uygun olarak alınmış yerli malı belgesi ile tefrik edilmesi durumunda, belirlenen destek oranlarına %15 (on beş) ilave edilir.

3.Kobigel-Kobi Gelişim Destek Programı

Destek unsurları, Proje Teklif Çağrısı özelinde konunun özelliği dikkate alınarak değişiklik arz edecektir.

Proje Süresi	En az 8 En Fazla 36 Ay, (+4) Ay
Destek Üst Limiti	Geri Ödemesiz Destek- En fazla 300.000 TL Geri Ödemeli Destek- En fazla 700.000 TL
Proje Destek Oranı	%60 (Desteğin %70'i geri ödemeli, %30'u geri ödemesiz destek olarak ödenir). Personel desteği oranı, belirli limitler dahilinde geri ödemesiz %100'dür.

4.Yurt Dışı Pazar Destek Programı

Proje Süresi	En az 8 ay, en fazla 24 ay
Destek Üst Limiti	300.000 TL
Proje Destek Oranı	%70 Geri Ödemesiz %30 Geri Ödemeli

- Personel giderleri için destek oranı dikkate alınmaksızın; asgari geçim indirimi dâhil net asgari ücret tutarı temel girdi olmak üzere bu uygulama esaslarında belirlenen hesap yöntemi ve limitlere göre belirlenen tutar kadar geri ödemesiz destek sağlanır.
- İşletmeler bu destekten sadece 1 (bir) kez yararlanabilir.
- Programdan yararlanmak isteyen işletmelerin, başvuru tarihi itibarıyla son onaylı mali yılda bilanço esasına göre defter tutmuş olması gerekir.
- İşletmenin başvuru tarihi itibarı ile Yurt İçi Marka Tescil Belgesi'ne sahip olması gerekir.
- İşletmenin proje bütçesi, son onaylı mali yıl net satış hasılatını aşmaması gerekir.
- İşletmenin son onaylı mali yılda ihracat yapmış olması gerekir. (Ancak imalat sektöründe veya Öncelikli Teknoloji Alanları Tablosunda yer alan sektörlerde faaliyet gösteren işletmelerde bu şart aranmaz.)
- Proje başvurusu en az 2 farklı gider grubundan oluşmalıdır.

KAYNAKLAR:

1. Doğu Karadeniz Coğrafi İşaret Stratejisi Araştırma Raporu ve 2020-2022 Eylem Planı (https://www.doka.org.tr/dosyalar/page_492/attachment/cografi-isaretler-rapor-onsozsuz.pdf).
2. Doğu Karadeniz Kalkınma Ajansı Gümüşhane Yatırım Destek ve Tanıtım Stratejisi raporu (<https://www.doka.org.tr/dosyalar/editor/files/gumushane-ili-yatirim-destek-ve-tanitim-stratejisi.pdf>).
3. DOKA TR90 Doğu Karadeniz Bölgesi Yöresel Ürünler Stratejisi (<https://www.doka.org.tr/dosyalar/editor/files/tr90-yoresel-urunler-stratejisi-ve-eylem-planı.pdf>).
4. DOKA Üzümsü Meyveler Raporu (https://www.doka.org.tr/planlama_Arastirma-Raporlari-Serisi-TR.html).
5. DOKAP Bölgesi Tarımsal Üretim ve Tarımsal Sanayi Yatırım Potansiyeli Araştırma Projesi-DOKAP Bölgesi Tarımsal Üretim ve Tarıma Dayalı Sanayinin Mevcut Durumu ve Yatırımcı Rehberi (https://www.dokap.gov.tr/Upload/Genel/dokap-bolgesi-tutds-mevcut-durumu-ve-yatirimci-rehberipdf-966308-rd_53.pdf).
6. Gümüşhane İlinde Doğa Turizmi Master Planı 2013 – 2023, s.45.
7. Gümüşhane Organize Sanayi Bölgesi Müdürlüğü verileri, 2020.
8. Gümüşhane Tarım ve Orman Müdürlüğü Gümüşhane Tarımsal yatırım ortamı raporu, 2019 (<https://gumushane.tarimorman.gov.tr/Link/11/Gumushane-Il-Yatirim-Rehberi>).
9. Gümüşhane Ticaret ve Sanayi Odası Faaliyet raporu 2019
10. (<http://gumushanetso.org.tr/sabit.php?id=38>)
11. http://www.mta.gov.tr/v3.0/sayfalar/bilgi-merkezi/maden_potansiyel_2010/Gumushane_Madenler.pdf.
12. <http://www.sbb.gov.tr/2020-2022-donemi-yatirim-genelgesi-ve-hazirlama-rehberi/>
13. TİM Resmi Web Sitesi, İhracat Rakamları, 2018-2019 (www.tim.org.tr).
14. TOBB Gümüşhane İstatistiki Göstergeleri 2019, (<http://gumushanetso.org.tr/dosyalar/GUMUSHANE-ISTATISTIKI-GOSTERGELER.pdf>).
15. TOBB Sanayi veritabanı, 2020, http://sanayi.tobb.org.tr/yeni_il02.php
16. <https://www.kosgeb.gov.tr/site/tr/genel/destekler/3/destekler>
17. <https://gumushane.csb.gov.tr/organize-sanayi-bolgesi-i-2991>
18. Türkiye İhracatçılar Meclisi, (<https://tim.org.tr/tr/ihracat-rakamlari>)
19. Tarım ve Orman Bakanlığı Strateji Geliştirme Başkanlığı “Gümüşhane Tarımsal Yatırım Rehberi”, (https://www.tarimorman.gov.tr/SGB/TARYAT/Belgeler/il_yatirim_rehberleri/gumushane.pdf)
20. TR90 Bölgesel Yatırım Ortamı Değerlendirme Raporu 2016, (https://www.ttso.org.tr/dosyalar/TR90_Duzey2_Bolgesi_Raporu.pdf).
21. T.C. Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Başkanlığı, 2019 (<https://www.sbb.gov.tr/wp-content/uploads/2019/07/OnbirinciKalkinmaPlani.pdf>).
22. 2023 Sanayi ve Teknoloji Strateji Belgesi, 2019 (<https://www.sanayi.gov.tr/assets/pdf/SanayiStratejiBelgesi2023.pdf>).
23. Bölgesel Gelişme Ulusal Stratejisi (2014-2023), (http://www.sp.gov.tr/tr/temel-belge/s/108/Bolgesel+Gelisime+Ulusal+Stratejisi+_2014-2023)
24. <https://gumushaneosb.tr.gg/OSB-HAKKINDA-B%26%23304%3BLG%26%23304%3B.htm>
25. <https://gumushane.tarimorman.gov.tr/Belgeler/2020/gumushane.pdf>
26. <https://gumushane.csb.gov.tr/organize-sanayi-bolgesi-i-2991>
27. Tarım ve Orman Bakanlığı Strateji Geliştirme Başkanlığı, “Gümüşhane Tarımsal Yatırım Rehberi”, (https://www.tarimorman.gov.tr/SGB/TARYAT/Belgeler/il_yatirim_rehberleri/gumushane.pdf)
28. TMMOB Ziraat Mühendisleri Odası, Türkiye’de Domates Ve Domates Salçası Üretimi Ve Dış Ticareti https://zmo.org.tr/genel/bizden_detay.php?kod=23195&tipi=38&sube=0
29. Yakup Erdal Ertürk, Mustafa Çirka, Türkiye’de ve Kuzey Doğu Anadolu Bölgesi (KDAB)’nde Domates Üretimi ve Pazarlaması

- <https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/205003>
30. *Türk Gıda Kodeksi Yönetmeliği*, <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2020/08/20200813-5.htm>
 31. Prof. Dr. Kazım Abak, *Türkiye’de Domatesin Dünü, Bugünü Ve Yarını*, https://www.turktob.org.tr/dergi/makaleler/dergi17/TTOB_Dergi17_WEB-8_13.pdf
 32. TAGEM; *Tarım Ürünleri Piyasaları DOMATES*, <https://arastirma.tarimorman.gov.tr/tepge/Belgeler/PDF%20Tar%C4%B1m%20%C3%9Cr%C3%BCnleri%20Piyasalar%C4%B1/2020-Ocak%20Tar%C4%B1m%20%C3%9Cr%C3%BCnleri%20Raporu/Domates%20Tar%C4%B1m%20%C3%9Cr%C3%BCnleri%20Piyasa%20Raporu%202020%20ocak.pdf>
 33. TAGEM; *Yaş Sebze ve meyve Çalıştayı 2019*, <https://www.tarimorman.gov.tr/TAGEM/Belgeler/Duyurular/%C3%87Al%C4%B1%C5%9Fta y%20Raporu%20son%20hali.pdf>
 34. G. Saner And Ş. Özgür, "Kuru Meyve Sebze Sektöründe Katma Değeri Artırıcı Bir Yöntem: Dondurarak Kurutma Tekniğinin Ekonomik Yönü," *Ordu Gıda Güvenliği Dergisi*, vol.13, pp.5-10, 2019
(<https://avesis.ege.edu.tr/yayin/3a67410a-d0c8-4000-a282-437e0b1cc10b/kuru-meyve-sebze-sektorunde-katma-degeri-artirici-bir-yontem-dondurarak-kurutma-tekniginin-ekonomik-yonu>).
 35. Berkay Keskin, Erdoğan Güneş, *Gıda ve İçecek Tüketiminde Yeni Trendlerin Değerlendirilmesi*, *Tarımsal Ekonomi Dergisi*, 2019
(<http://journal.tarekoder.org/tr/download/article-file/786414>),
 36. Y. B Saygı, *Gıda ve İçecek Sanayinde 2016 Trendleri*, *Gıda Türk Dergisi*, Mayıs-Haziran, Sayı: 13. s. 35-36.